

Romakép Műhely 14

Riport a 2024-es évadról

Minor Média/Kultúra Kutatóközpont – ELTE BTK Média és Kommunikáció Tanszék

2024

A Romakép Műhely 2024-es programjának támogatói az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Hallgatói Önkormányzata, a Magyar Újságírók Szövetsége, a Petőfi Irodalmi Múzeum, az OSA Centrális Galéria és a Budapest Galéria voltak.

Szerkesztő: Müllner András

Borítókép: Csányi Zsófia (Romakép Műhely)

© Szerzők – Minor Média/Kultúra Kutatóközpont – ELTE BTK Média és Kommunikáció Tanszék, 2024

Tartalom

Bevezetés	5
Általában a Romakép Műhelyről	5
A 2024-es évad programjairól	6
Statisztika	7
Hallgatói ön- és kurzusértékelés	8
Önértékelés	8
Kurzusértékelés	15
Az évad résztvevői	27
Programok	28
Nyomik	28
A független média kisebbségképe	30
Kortárs cigány-magyar irodalom	32
Nyersanyag	34
Cigánynak lenni	35
Snajka	36
Részvételi-közösségi médiaprojektek (Tomor-Dunaszekcső, Siklósbodony)	38
Cékla – a Tilos Rádió műsora	40
Beszélgetés-összefoglalók, recenziók	41
Major Mátyás Gábor: „Ha tudnánk a választ, nem lenne a kérdés...”. Beszélgetés a Nyomik című film rendezőjével és szereplőivel	42
Beszámoló az <i>Objektív vagy tárgyiasító? A független média kisebbségképe</i> című workshopról	43
Horányi Hanna Zelma: Mintha bezárnának egy dobozba – beszélgetés a kortárs roma irodalomról	47
„Ez van egy kicsi faluban is, és az egész országban is” – beszélgetés Boross Martinnal, a Nyersanyag című film rendezőjével, és Oblath Márton szociológussal	48
Recenzió az <i>Akkor, most. A Porajmos filmes emlékezete</i> című kerekasztal-beszélgetésről	53
„Nem válogathatsz a hagyományokból. Vagy mindent, vagy semmit.” Beszélgetés egy vegyes házasság történetéről (Snajka)	58
Csak egészség és internet legyen. Részvételi filmes közösségi projektek. Beszámoló a Romakép Műhely programjáról	63
Dolgozatok	68
A magyar fogyatékospolitika a Nyomik című film tükrében	69
A Nyomik című film elemzése	72
A Nyersanyag című film elemzése	76

A Nyersanyag című film elemzése	79
Az egyén határai a társadalmi aktivizmusban: a félrecsúszott aktivizmus (<i>Nyersanyag</i>)	82
A Snajka és a fehér nő könnyei	86
A Snajka: <i>Elvárások naplója</i> című film elemzése	89
A Snajka: <i>Elvárások naplója</i> című film elemzése	93
A Snajka: <i>Elvárások naplója</i> című film elemzése	98
Együttműködés és köszönetnyilvánítás	102
Javaslatok a jövőbeli Romakép-moderátorok számára	103
További információk	104

Bevezetés

Általában a Romakép Műhelyről

A Romakép Műhely egy társadalmilag elkötelezett, médiatudatosságot célzó közösségi filmklub és egyetemi kurzus. A filmklub résztvevői alapvetően a magyarországi roma közösségek és roma identitással bíró személyiségek dokumentumfilmes ábrázolását elemzik a kritikai elméletek eszköztárának segítségével, de az általunk vetített filmek bármilyen kisebbségi közösségről szólhatnak. A műhely tagjainak és vendégeinek közös célja a romák és más (etnikai, társadalmi nemi, szexuális, vallási, osztály-, stb.) kisebbségek demokratikus és kreatív médiaábrázolásának elősegítése. A filmklub igyekszik aktív kapcsolatokat építeni roma és nem roma civil közösségekkel és kulturális intézményekkel, hogy a műhelyben folyó kutatást ily módon is társadalmisítsa és demokratizálja. A programot, amely nyitott minden érdeklődő számára, a Romakép Műhely nevű egyetemi kurzus vezetője, valamint a kurzust felvevő hallgatók szervezik demokratikus közösségként és részvételi alapon.

A Romakép Műhely az ELTE Kommunikáció és Média Tanszékén 2017-ben megalapított Minor Média/Kultúra Kutatóközpont egy kutatási projektje, egy másik kutatási irány pedig a magyarországi részvételi film, illetve tágabban a kisebbségi, részvételi-közösségi és művészeti alapú mozgóképkészítés (minor média) történetének és jelenlegi helyzetének feltérképezése. Ez a két kutatási projekt, tehát a Romakép és a részvételi médiakultúra kutatása szoros kapcsolatban állnak egymással, amennyiben elsősorban mindkettő a saját és a külső kép dinamikájának és dialektikájának vizsgálatára fókuszál, illetve arra, hogy az egyéni és közösségi ágenciának milyen lehetőségei vannak abban a technológiai és kulturális térben, amely keretet ad a médiatartalmak előállításának. A két kutatási irány abban is összekapcsolódik, hogy a Romakép Műhely platformként szolgál a Minor Médiaiban kutatott médiatartalmak számára, és a Romaképben folyó beszélgetések pedig kutatási anyagként a Minor Média kutatói számára. A romaképes kritikai elemző gyakorlatból szervesen megszülető minor média fogalma többszörösen rétegzett. A minor média kutatása egyrészt jelenthet társadalmi, kulturális, művészeti és mediális kérdésekre irányuló figyelmet (a kisebbségek mediaképe, a kisebbség-többség viszonya, analógiaként működő progresszív kulturális és művészi jelenségek), másrészt magába foglalhat történeti vonatkozásokat (példaként és elődként a „harmadik film” fogalmával való rokonságról lásd alább), harmadrészt elméleti érdeklődést, mely utóbbi a kritikai elméleteket és a filozófiai kérdéseket egyként felölelheti.

A hatvanas évek argentin filmkultúrájában megszületett „harmadik film” mintájára, amely egyszerre akart távolságot tartani a Hollywood nevével fémjelzett piacorientált filmkészítéstől és az Európa-centrikus művészfilmtől, bevezethetjük a *harmadik média* fogalmát, amely a minor média szinonimájaként szolgálhat. A *minor média* vagy *harmadik média* kifejezések a közösségi-részvételi képkészítés és képbefogadás összetett jelenségét nevezik meg. A filmesemény magában foglalja a vetített filmet, de nem csak azt, hanem annak performatív-diszkurzív „újrajátszását” a résztvevő közönség által. A beszélgetések és azok archivált változatai a filmek és az általuk bemutatott társadalmi jelenségek kritikai keretezését jelentik, messze túl az egyszerű megtekintésen. A minor média/harmadik média/részvételi média fogalmakon keresztül elsősorban a technikai képnek (a

mozgóképeknek, a fotónak, illetve ezek online megosztott verzióinak) a kisebbségi közösségek önreprezentációjában betöltött szerepét vizsgáljuk, távolságot tartva a közszolgálati fogalmába burkolt homogenizáló nemzeti médiától és a piacorientált kereskedelmi médiumoktól. Ami nem jelenti azt, hogy ezekkel a világokkal megszakítanánk a kapcsolatot: programjainkba minden területről válogatunk mozgóképeket, melyek így akadály nélkül válhatnak a kritikai képelemzés tárgyává. A kritikai képelemzések során azt az alternatív képkalkotást kutatjuk, amely az uralkodó/hatalmi képek ellensúlyozását jelentheti. A kutatás (egyik) nyilvánosságát 2024-ben is a Romakép Műhely filmprogramja jelentette.

A 2024-es évad programjairól

2024-ben hét eseményt szerveztünk hét helyszínen. A megtekintett művek között voltak riportfilmek (Deutsche Welle-, ATV-, 24.hu-, Partizán- és Telex-riportok), dokumentumfilmek (*Nyomik*, *Cigánynak lenni*, *Snajka: Elvárások naplója*, illetve részletek a *Három pokol* és a *Földhöz vert csoda* c. filmekből), játékfilm (*Nyersanyag*), kortárs művészeti projekt és kiállítás (*Ha mindenki meghallaná – A holnap ellenállásának roma archívumai*), valamint részvételi videók, amelyek a Minor Média/Kultúra Kutatóközpont szervezésében létrejött táborokban, workshopokon készültek. A Romakép Műhely Pócsik Andrea általi alapítása, vagyis 2011 óta szokás volt átfogó tematikus címet adni egy-egy évadnak (ezek részletes leírásai olvashatók a Romakép honlapján, illetve a kerekasztal-beszélgetések is megtekinthetők ugyanott és a Romakép Youtube-csatornáján is). De az elmúlt években realizáltuk, hogy az évadok olyannyira szerteágazó témákat és műfajokat foglalnak magukba, hogy nem érdemes egy címmel azt sugallni, mintha ezek mindenáron összetartoznának. Azt is észrevettük, hogy szinte anélkül, hogy akartuk volna, az egyes évadok kezdtek szerkezeti felépítésükben és a bennük felvonultatott műfajok tekintetében hasonlítani egymásra. A dokumentum- és játékfilmen kívül visszatérő műfaj lett a hírmédiából származó riport („A független média romaképe” cím alatt), a kortárs művészeti projekt, a múzeumi kiállítás, a workshop, a színházi előadás, és persze a részvételi-közösségi médiaprojektek. Mindez persze attól is függött, hogy épp mikor mire volt lehetőségünk, mikor milyen programra tudtunk rácsatlakozni. Amikor viszont rá tudtunk kapcsolódni kulturális eseményekre, akkor azt megtettük; idén ilyenek voltak a kiállításlátogatások, a Re:Verzió oktatási programja, illetve a Phiren Amencával és a Haver Alapítvánnyal közös program a független média kisebbségképeről. Ily módon a Romakép Műhely a maga hat-nyolc tavaszonkénti szezonális programjával beleágyazódik a kortárs magyar kultúrába, az aktuális művészeti és médiatérbe, és maga is ezek egyik programelemeként funkcionál.

A Romakép Műhely programjának összeállításakor azokat a művészeti és médiatartalmakat keressük, amelyek demokratikus célkitűzéseikben progresszívnek minősülnek, amit úgy is kifejezhetünk, hogy az emberi szabadságjogok talaján állnak, emancipatív erővel bírnak, kreatív formát öltenek, és kritikusak az elnyomó hatalmi struktúrákkal, beszédmódokkal szemben. 2024-ben már negyedik éve tartjuk napirenden az államtól független média kisebbségábrázolásának és romaképének témáját és az arról, illetve annak előállítóival folytatott beszélgetéseket. Idén Deutsche Welle-, ATV-, 24.hu-, Partizán- és Telex-riportok segítségével tettük ezt, a Phiren Amencával és a Haver Alapítvánnyal közös szervezésben. A média romaképében megtörténő valódi paradigmaváltás, amelynek tehát vannak példái, ahogy a 2024-es évadban vetített filmek és látogatott tárlatok bizonyítják, a média és tágabban a kultúra hatalommegosztásának, azaz a diskurzusban való egyenlő részesedésnek lesz a következménye.

Statisztika

A számok nem árulnak el semmit arról, hogy a Romakép Műhely tagjai és vendégei hogy érezték magukat az órákon és a programokon, mennyire voltak tanulságosak számukra a beszélgetések, mit és hogyan sajátítottak el az évad során. Mégis fontos, hogy számokon keresztül is bemutassuk, hol tart 2024-ben a filmklub. A Romakép Műhelyben az alapítása (2011) óta megszervezett 134 programon összesen 399 hallgató és 400 vendég fordult meg, ebből 2024-ben 37 hallgató és 20 vendég. 2022 óta a hallgatók a Neptun tanulmányi rendszeren kívül az órán is kitöltenek egy értékelő űrlapot. 2022-ben az oktató még csak arra kérdezett rá ebben a saját kérdőívben, hogy melyik programot (a filmeket, a beszélgetést) mennyire értékelik a hallgatók, miért szerették vagy nem szerették azokat. 2024-ben már egy bővített kérdéssort kaptak a hallgatók. Alább külön fejezetben tesszük közzé a felmérés eredményét.

Müllner András

Hallgatói ön- és kurzusértékelés

Az alább látható számok az egyes programok összesített hallgatói létszámát jelzik. A hallgatók közül nem mindenki töltötte ki az értékelőlapot.

Önértékelés

1. Hány programon vettél részt!

	Jelen voltam	Utólag megnéztem a filmet	Utólag megnéztem a beszélgetést	Utólag kijegyzeteltem a beszélgetést
Nyomik	21		4	1
A független média kisebbségképe	20	2	5	1
Kortárs cigány-magyar irodalom	24		5	1
Nyersanyag	28		4	2
Ha mindenki meghallaná. A holnap ellenállásának roma archívumai	22	1	8	2
Snajka	21		6	3
Részvételi-közösségi médiaprojektek	20		4	1

2. A kortárs cigánymagyar költészet háttéranyaga

Pócsik Andrea nyílt levelét 26-an olvasták

A Szerződést a [roma] etnikai jelző eladásáról 21-en olvasták el

A Demeter Szilárd (már nem olvasható) cikkéről szóló cikkek (444.hu) 21-en olvasták

Balogh Attila: Elköszöntő c. szövegét 21-en olvasták

Haragonics Sári Szembenezés c. filmjét 18-an nézték meg.

3. Milyen szövegeket olvastál, filmeket néztél a kurzus témájával kapcsolatban a félév során?

Larry (r. Bernáth Szilárd)

Cigányok (r. Sára Sándor)

Kitaszítottak című film és a Szembenézéshöz tartozó plusz irodalmakat (Anyáim története) olvastam/néztem meg. Mivel a Snajka c. film beszélgetését moderáltuk Annával, rengeteg cikket és dokumentumfilm-részletet néztünk meg a témával kapcsolatban.

Haragonics Sára: A kamera mint társadalmi katalizátor, Müllner András: "To be continue"

Megnéztem a 3000 számozott darab című filmet.

Végignézttem az egész gázai háborús Partizán-interjút, amelyből az általunk, a workshopon megfigyelt megkérdőjelezhető bevágással kapcsolatban Gulyás Mártont személyesen is megkérdeztem egy másik ELTE Médias program során. Kérdéseimre azóta sem válaszolt. :((Frissítés: Gulyás Marci eredetileg interjúzni akart volna Máté Gáborral, azonban rajtuk kívül álló okok miatt ez elmaradt. Mindazonáltal a bejátszást azért tartotta fontosnak, mert egyfajta kisebbségi álláspontot képvisel a magyar politikai spektrumon belül, és ez a véleménye a háború kitörésével ismét relevánssá vált.)

Általában utána néztem a rendezőknek, vagy a beszélgetés résztvevőinek. A filmek/anyagok utóélete után olvastam. Megnéztem a Porrajmos c. filmet és a Snajka után a még néhány elérhető verziós filmet.

Semmit

A kortárs cigány-magyar irodalmi est kapcsán rengeteg cikket, szakirodalmat olvastam, illetve videókat néztem. Más alkalomhoz kapcsolódóan – a kötelezőket leszámítva – nem emlékszem, hogy külön néztem volna valamit.

A részben általam is moderált cigány-magyar irodalomról szóló beszélgetéshez sok filmet megnéztem, főleg interjúkat, illetve sok verset olvastam ezek mellett.

Semmit +1

Nem olvastam.

Nem olvastam és néztem egyéb tartalmat.

A fentiekén kívül semmi mást.

Háromezer számozott darab; részben olvastam a Bársony János és Daróczi Ágnes által szerkesztett porrajmos témájával foglalkozó tanulmánykötetét; kritikákat a Nyersanyag című filmről a program után

A hallgatók recenzióit elolvastam, még a Demeter Szilárd ügyről olvastam tovább. Megnéztem a Gypsy Side és a Tiszta szívvel filmeket.

Megnéztem a Bura galéria "Te nem vagy olyan" c. kiállítását.

Müllner András: A Telex-Ame Panzh eset. A független média romaképe

Hammer Ferenc: Zöld könyv

A programok leírásához csatolt szövegekből olvastam csak. Egyéb filmet nem néztem.

A kerekasztal beszélgetésünkhöz tartozó ajánlott szakirodalmat (A nemzetközi és hazai fogyatékospolitika a 21. században), illetve a Rehab Critical Mass munkájáról szóló cikkeket.

Ébresztőkönyv, Bevezetés a roma népiítés történetéhez

4. Pontozd 1-től 5-ig a órai aktivitásodat!

jegy	hallgatók száma (összesen 40, ebből végül 37 szerzett jegyet)
1	-
2	1
3	8
4	17
5	14

5. Fogalmazd meg, miért adtál ennyi pontot magadnak!

Az órákon igyekeztem aktívan részt venni, illetve a programokon is,, viszont a házi feladatokat sajnos többnyire későn vettem észre, így nem tudtam időben leadni azokat.

Mert gyakran felszólaltam az órákon.

Az órákon volt, hogy hozzászóltam, de nem sokszor. Bár nem minden programon voltam ott, igyekeztem minél jobban bepótolni azokat.

Mert semleges vagyok

Az órákon többnyire aktív voltam és moderálást is vállaltam.

Az órákon aktív voltam és sok kérdést tettem fel mind a Tanár úrnak, mind a többieknek.

Amikor tudtam hozzászóltam a dolgokhoz, egészen aktív voltam.

Úgy érzem megérdemlem!

Egy kivétellel minden órán voltam, és a csoportmunkákban aktívan részt vettem.

1 kivétellel minden órán ott voltam és próbáltam részt venni a beszélgetésekben meg fotóztam:)

Ott voltam a programokon, aktívan figyeltem.

A programokon aktívan figyeltem.

Egy esemény kivételével minden programon ott voltam, elolvastam a kötelező olvasmányokat és a moderátori szerepemre is becsületesen készültem.

mert minden figyelmemmel voltam jelen de nem tudtam rögtön az órán kapcsolódni és reflektálni, reagálni témákra.

Ott voltam a programokon, de az órai anyaggal nem voltam aktív.

Igyekeztem aktívan részt venni az órákon, és teljesíteni az elvárosokat

Egy programon kívül mindennyiken jelen voltam, és amin nem azt is visszanéztem, bár a legtöbb óra közötti megbeszélésről hiányoztam.

Szerintem minden csoport feladatban kivettem a részemet, s egy eseményen kívül, mindegyiken ott voltam. Illetve minden feladatot leadtam.

Szerintem minden órán, amin részt vettem, igyekeztem hozzászólni, gondolkodni, részt venni

Az órai aktivitásomat azért is értékeltem 4-esre, mivel sajnos pont az elemző/értékelő órákon nem tudtam ott lenni, viszont ennek ellenére, amin ott voltam felszólaltam többször is, viszont így nem érzem túl relevánsnak az aktivitásom értékelését. A féléves teljesítményem szempontjából, hozzátenném, hogy természetesen olvashattam volna minden az órákhoz tartozó szakirodalmat, viszont mivel szabadon választható tárgyként így is elég időigényesek voltak a programokon való részvételek, valamint azoknak a témáknak, amik különösen érdekelnek igyekeztem utánanézni. Tehát úgy született meg a fejemben a négyes értékelés.

4-re értékeltem magam, kérdezhettem volna többször a programokon; a feldolgozó órán igyekeztem mindig megszólalni és hozzátenni az elhangzottakhoz, úgy érzem ez sikerült.

Órán nem voltam túl aktív, csak párszor szólaltam meg, de a feladataimat elvégeztem

Egy program kivételével mindegyiken jelen voltam és aktívan figyeltem .

Egyszer: miért ne? Másodszor: rengeteg plusz infót pakoltam bele a csoportfeladatokba, amit egyszer vezethettem is. Harmadrészt: inner oknyomozás via wayback machine, így hozzá lehet férni Demeter eredeti publicisztikájához.

6. Miben fejlődött a legtöbbet az órák alatt?

Olyan témákkal ismerkedhettünk meg a félév során, amelyekkel korábban még nem foglalkoztam, így leginkább talán az ezekről a témákról való gondolkodásban és véleményalkotásban fejlődtem.

Új fajta megközelítéseket láttam különböző társadalmi problémákra.

Érzékenyebb lettem az órán elhangzott témák iránt.

Több film és beszélgetés perspektívát adott nekem, és elgondolkodtatott, segített magamat és az én felelősségemet elhelyezni a kisebbségekkel, főleg romákkal együttműködésben, workshopokban.

Teljesen máshogy közelíték meg a társadalmi problémákkal kapcsolatos kérdéseket. Kritikusabb lett a gondolkodásom.

Nyitott lettem a dokumentum filmek irányába, szélesedett a világlátásom

Kritikusabban tudom a filmeket és egyéb médiatartalmakat értékelni.

Nyitott lettem a dokumentumfilmekre.

Türelmesebb lettem.

Tudatosabban tudok már megközelíteni érzékeny témákat.

Olyan kérdéseken kezdtem el gondolkodni, amiknek korábban a létezését sem tartottam relevánsnak.

Bár már több hasonló témájú órán volt szerencsém részt venni egyetemi tanulmányaim során, mégis újfajta megközelítéseket tanultam a társadalmi problémákkal és a kisebbségekkel kapcsolatban.

Kritikusabb lett a gondolkodásmódom, nyitottabb vagyok a sajátomtól eltérő véleményekre. Úgy érzem, ezeket mostanra könnyebben elfogadom és nem veszem magamra, nem személyes sértésként élem meg.

Rengeteg olyan információhoz jutottam a beszélgetés után, amik teljesen új perspektívákat nyitottak bennem a kisebbségi témákkal kapcsolatban. (PI Kortárs cigány-magyar irodalom program)

Egyrészt fejlődtem abban, hogy bátrabban felszólaljak. Illetve tényleg (!) úgy érzem, rengeteget tanultam ezen a programokon, amely szerzett információkat azóta több beszélgetésben (személyes és órai) is felhasználtam. Fejlődtem még abban, hogy több témában tudást szereztem.

Kiléptem a komfortomból, bizonytalan terepekre

7. Hogy érzed, milyen hatással volt a kurzus a szemléletedre, mennyiben formálta azt, kisebbségi csoportok reprezentációjával kapcsolatban?

A kisebbségi csoportokat korábban csak szörnyű körülmények között, sztereotipikus megjelenítésben láttam, azonban érdekes volt, hogy ezeket a csoportokat másképp is meg lehet, és meg is kell jeleníteni.

Nem szabad elhamarkodottan ítélni.

Sokkal érzékenyebb lettem és nyitottabb.

Mindenki emberből van, erre emlékeztet

Többet tudok a roma kultúráról és szokásokról.

Magas szinten tartotta az eddigi gondolataimat

Elkezdett még jobban foglalkoztatni a téma és azt hiszem érzékenyebbé tett.

Árnyalta a gondolkodásomat, sokszínűbben állok a témákhoz.

Sokat tanultam a filmekről és befogadóbb lettem.

Sokkal érzékenyebben tekintek az ilyen típusú kérdésekre. Megpróbálok mögé látni.

Sokkal fontosabb kérdés, mint a kurzus előtt gondoltam.

Eddig is érdekelt a kérdés, a kurzus által mégis jobban beépült a mindennapi gondolataimba.

Ugyanolyan emberek, mint mindenki más, csak a magukat felsőbbrendűnek látó fehérek marginalizálják ezeket. Szélesebb látókört adott. Holt feleslegesen.

Eddig is érzékenyen tekintettem a témára, de ezek az órák most még jobban erősítették ezt és többet gondoltam rajta így, hogy minden héten volt óránk.

Árnyaltabban tudok most már gondolkozni a félév során érintett témákról. Hiába tudtam, hogy problematikusak bizonyos területek, mégsem volt beelátásom.

A messiáskomplexus rossz dolog, és nekem, mint problémaérzékeny belpesti értelmiséginek nagyon sok önreflexiót kell gyakorolnom, ha kisebbségekkel szeretnék dolgozni.

Nagyon sokban formálta a gondolkodásom, főként azért, mert nem gondoltam volna, hogy ennyire nem vagyok informált ezen témákban. Fontosnak tartottam, hogy szerzett ismereteimet továbbadjam. Rengeteget beszéltem másoknak erről az óráról. Külsősöknek.

elkezdtem magamban aktívabban együtt élni a témákkal, a horizontomra kerültek. Azt nem adta meg a kurzus, hogy eztán hogyan viselkedjek, mihez nyúljak: pedig néha ezt a könnyebbik utat vártam-kézhez kapni a választ.

8. Hogy érezted magad a félév során a kurzuson?

Az események fárasztóak, de érdekesek voltak, így többnyire vegyes érzelmekkel távoztam az órákról.

Jól

Jól, de időnként nehéz volt olyan hosszú időn át fenntartani a figyelmemet.

Izgalmas volt.

Pacek volt minden:) +1

Jól, de fáradtan az események végére

Sokszor fárasztó volt, de érdekes volt elmenni a programokra.

Jól, jó közösség alakult ki.

Az események sokszor fárasztóak voltak a késői befejezés miatt, de összességében jól éreztem magam.

Érdekes filmeket láttam.

Jól, de sokszor fárasztó volt, vagy már nem volt befogadható ennyire sok minden, ezért jó, hogy rögzítve lett, mert így vissza lehet kapcsolódni a programokon elhangzott gondolatokhoz.

Jól, érdekesek voltak a programok.

Jól, de sokszor fárasztó volt a végére.

Jó programok kevés k*cs*ggel, így kellemesen éreztem magamat lmao.

Jól, a végére nagyon elfáradtam, ezáltal nehezebben koncentráltam.

A késői befejezés miatt elfáradtam a programok végére és nem mindig tudtam úgy koncentrálni ahogy szerettem volna, de egyébként jól éreztem magam végig.

Nagyon élveztem a filmeket és a beszélgetéseket is, fárasztó, elgondolkodtató volt.

Szerintem nagyon jók voltak a programok, abszolút hasznosak és érdekesek.

azt hiszem, az események sokszor befogadhatatlanul sűrűek voltak-vagy több feldolgozó órára lenne szükség(em)-ez egyéni limit, attól is függ, ki mennyire van szokva ehhez a közegehez. A feldolgozó órákon hiányoltam az oldott(abb) beszélgetések létrejöttét-a csoportmunka már efelé tendált, de én még azt sem éreztem elég intimnek ahhoz, hogy megosszunk és kérdezzünk egymástól. Értékes beszélgetések alakultak viszont az órák után, személyesen, egy-egy (általam ismert) emberrel.

Szuperjól. A programokat és a feldolgozó órákat is hasznosnak tartom.

Nagyon jól, csak az, hogy nagyon későn értek véget az órák, eléggé lefárasztott. Általában 20:00-ra már ágyban vagyok, itt mindig későn értem haza.

Kurzusértékelés

1. Pontozd 1-től 5-ig a vetített filmeket!

	1	2	3	4	5
Nyomik				5	19
A független média kisebbségképe			2	12	11
Kortárs cigány-magyar irodalom			13	4	7
Nyersanyag				5	20
Ha mindenki meghallaná. A holnap ellenállásának roma archívumai			13	3	6
Snajka			2	8	13
Részvételi-közösségi médiaprojektek			6	6	8

2. Pontozd 1-től 5-ig a kerekasztal-beszélgetéseket!

	1	2	3	4	5
Nyomik			1	9	19
A független média kisebbségképe			2	4	15
Kortárs cigány-magyar irodalom		1	1	13	6
Nyersanyag			2	11	12
Ha mindenki meghallaná. A holnap ellenállásának		2	11	9	2

roma archívumai					
Snajka			1	6	16
Részvételi- közösségi médiaprojektek		1	11	3	4

3. Írd le, melyik miért tetszett vagy miért nem! (film és beszélgetés)

Nyomik

4, a film nagyon tetszett, a kerekasztal-beszélgetés is jó volt, bár úgy gondolom, mélyebbre is lehetett volna ásni (persze ez valószínűleg időhiány miatt nem történt meg)

5, nagyon tetszett, hogy humorosan fogta meg a film a nehéz, súlyos problémákat, de közben mégis komolyan vette azokat. Ugyanez jellemezte a filmet követő beszélgetést is. Tetszett a szereplők hozzáállása és mind a beszélgetés, mind a film hangulata.

Jó hangulata volt a filmnek. A beszélgetés pedig kifejezetten üdítő volt, mert kiderült milyen vidám és felszabadult volt a forgatás is.

5 – szerintem nagyon jó volt a dokumentumfilm is és a beszélgetés is, remekül működött a beszélgetés a szereplők és a rendezők között, viszont úgy éreztem túl sok volt a vendég, így a két tanárnő nem igazán kapott szót

Nyomik: 5 – tetszett, hogy vicces hangvétellű volt, mégis méltósággal beszélt a témáról (mind a film, mind a beszélgetés)

Tökéletes betekintés az értelmi és testi fogyatékkal élők világába, valamint abba, hogyan cáfolják a róluk felépített sztereotip képet. A humoruk pedig mindent vitt.

Menők voltak a skacok. True af. A beszélgetés alatt nevettem a legtöbbet.

5 Nagyon tetszett, mert ilyen közvetlen belátást egy mozgássérült életébe nem is lehetett volna máshogy megtapasztalni.

5; A szereplők pozitivitása és a karakterek/beszélők magával ragadóak voltak.

5- Egyébként is foglalkoztatnak a fogyatékossgal élőköt érintő mindennapi nehézségek, amiről még többet tudhattam meg azáltal, hogy én is moderáltam a beszélgetést.

5, Szuper volt, hogy ott tudtak lenni a film szereplői is és ilyen sok oldalról megközelítettük a témát. 5. Talán a legjobb program mind közül, a téma, a film az egyik legfontosabb volt mind közül (ha lehet ilyet mondani) és a vendégek is hozzájárultak ahhoz, hogy ennyire megragadjon az élmény.

4 A filmet élveztem, és a meghívott vendégeink is szuper jófejek voltak, feldobták a hangulatot a beszélgetés során. Jó, hogy sérült emberekkel is így külön foglalkoztunk egy alkalmon. Szerintem jobb lett volna egy külsős helyszín, a 34-es terem nem adta meg "eléggé a módját" az eseménynek.

5, nagyon élveztem magát a filmet, abszolút elgondolkodtató volt számomra és később témát adott a részvételi újságírás projektemnek

5 Szerintem nagyon jó volt kezdésnek ez a program. Egy egészen érzékeny témát érintettünk, de mégis a meghívott vendégek miatt azt éreztem, hogy megbízhatok bennük és feltehetek olyan

kérdéseket, amik ténylegesen érdekelnek. A film szerintem nagyon jó volt. Azt különösen élveztem, hogy nem nyomor pornót láthattunk, hanem tényleg a mindennapjaikat mutatták be. Ebben voltak nehézségek, de ugyanannyi, ha nem több öröm, vidámság, nevetés és ÉLET. Úgy az egész nagyon tetszett és egy percig nem unatkoztam. Az egyetlen „negatívum” a programban az volt, hogy érzésem szerint túl sok vendég volt. Kicsit indokolatlannak éreztem Orbán Katalin és Hermann Veronika tanárnők jelenlétét a beszélgetés során, hiszen úgymond a filmhez igazán nem tudtak hozzászólni. Végig azt éreztem, hogy nem lettek volna szükségesek a beszélgetéshez. Ez igazán senki hibája, csak lehet, hogy a 6 vendég már sok.

5; A könnyű hangvételi, de komoly mondandójú film és beszélgetés szerintem mindenki számára abszolút tabudöntőgető élményt nyújtott.

3 – a beszélgetés nagyon tetszett, a filmet viszont nem tudtam megnézni, így kissé hiányos ez az élményem

A független média kisebbségképe

5, a film, pontosabban a híryanagok összevágása nagy hatással volt rám, és a beszélgetés is nagyon érdekes volt

4, ez a beszélgetés is tetszett, bár annyira nem volt számomra újdonság, az öt évem alatt az egyetemen sok hasonló példát néztünk már.

4 – tetszett, hogy ebben az esetben nem filmet néztünk, hanem sajtó felvételeket. Nagyon sokat hozzáadott a hangulathoz és a témához ezeknek a sokszínűsége.

5- nagyon érdekes volt a beszélgetés, jó volt, hogy több különböző területről voltak jelen beszélgetők

Nagyon élveztem a beszélgetést, izgalmas volt, nagyon jók voltak a vendégek. Sokszínű volt a megközelítés

Remek beszélgetés, előtte független újságírók hibáinak feltárása egy workshop keretein belül. Amúgy „Helsinki az már nyugat?”

3 Voltak videók, amik nagyon érdekesek voltak, de annyira nem éreztem összpontosítottnak őket, a beszélgetés jó volt.

5- Megdöbbenőek voltak a levetített riportok, és nagyon jó hangulatú, informatív volt a beszélgetés.

5, Jó ötlet volt összekapcsolni az előtte lévő workshoppal, így egyből feltehattük a kérdéseinket a vendégeknek.

4. Tetszett és szintén nagyon értékes volt, viszont egy-egyszer már nagyon sarkosnak tartottam egy-egy véleményt.

5 Nagyon rendesek voltak a meghívott vendégek – kedvesek és aktívan részt vettek a beszélgetésben. Hasznos volt az előtte lévő workshop is, és a moderátorok különösen jó munkát végeztek, hogy ilyen gyorsan kérdésekbe tudták rendszerezni a felmerült gondolatainkat.

5 Ezt a beszélgetést nagyon élveztem. Érdekfeszítő volt, figyelemfelkeltő és elgondolkodtató. Itt a korábbi műfajismeretes órán, csoportokban feldolgoztunk néhány interjút és élveztem azt, hogy kicsit a média szempontjából fogtuk meg ezeket a híreket. Jó volt elemezni ezeket a videókat és aztán jó volt beszélgetni róluk és akár más álláspontot is meghallgatni.

5, Nagyon tetszett, hogy a kisebbségi téma nem csak a roma kisebbségre szűkölt, hanem válogatott példák és esetek voltak reprezentálva.

4 – Örültem volna, ha kicsit több csapatmunka lett volna, mert a videókat, amelyeket meg kellett néznünk, nagyon érdekesnek találtam. Ez volt az egyik kedvenc kerekasztal beszélgetésem a meghívott vendégek miatt, rendkívül közvetlenek voltak velünk, a hangulata az egész események fantasztikus volt.

Kortárs cigány-magyar irodalom

3 – a beszélgetés számomra nem volt sajnos a leghasznosabb, nagyon igyekeztem minél többet értelmezni, viszont az irodalom ezen a szinten kicsit messzebb áll tőlem és úgy éreztem nem tudok annyira kapcsolódni a témához.

5, szeretem az irodalmat, így a téma megfogott, a kerekasztal-beszélgetésen sok különösen fontos gondolat elhangzott

Érdekes volt belelátni a megjelenített roma költők hátterébe.

5, itt is érdekes volt a téma és szerintem a moderátorok is jó kérdéseket tettek fel, a vendégek pedig jól válaszoltak. Előtte nem igazán gondolkoztam a cigány kisebbség irodalmi kötődésén, és hogy ez miért szerepel annyira keveset akár a közoktatásban akár máshol, így mindenképp ébresztett bennem új gondolatokat.

A két úriember túl sokat beszélt. Nem volt kémia a vendégek között.

4 Nagyon jók voltak a videók, a beszélgetést kicsit laposnak éltem meg még fotózás közben is, meg Andi levele után furcsa volt a légkör, de akkor ez igazából a helyszín miatt volt.

5; Érdekes volt belelátni a roma költők kulisszatitkaiba és nehézségeibe.

3- A kerekasztal bizonyos vendégei részéről gyakran éreztem feszültséget, emiatt nehézkesnek éltem meg a beszélgetést.

5, Tartalmas beszélgetés volt a vendégeknek és a moderátoroknak köszönhetően.

5. Őszintén kevésbé emlékszem erre a programra, de az megmaradt, hogy nagyon élveztem a beszélgetést.

Hálás vagyok, hogy közösen megvalósítottuk ezt az eseményt, rengeteget tanultam belőle, és szuper élmény, tapasztalatszerzés volt.

4, a téma és a film is nagyon érdekes volt számomra, azonban a beszélgetést kicsit száraznak éltem meg, azonban azon a kérdésen, hogy mi számít cigány irodalomnak és ezt ki határozhatja meg nagyon sokat gondolkodtam utólag.

4, Alapjában véve nagyon informatív és hasznos volt a beszélgetés, viszont szerintem könnyen estek bele, abba a hibába moderátorok, hogy nem terelték olyan irányba a beszélgetést, hogy az a laikusok számára és érthetőbb legyen.

5 – Ez volt a másik legérdekesebb kerekasztal beszélgetés számomra. Nagyon tetszett, hiszen irodalmi előadás volt, ehhez tudtam a személyes érdeklődésemmel kapcsolódni a leginkább. Rengeteg fogalom tisztázódott le bennem, a meghívott vendégek tudása és válaszai abszolút lenyűgözött, főként Fehér Renátóé.

Nyersanyag

A beszélgetés során igyekeztek mélyebben megvizsgálni a társadalmi kérdéseket, melyek jelenleg Magyarországon és más országokban is meghatározó fontosságúak.

4 – érdekes veszekedés bontakozott ki a rendező és Oblath Márton tanár úr között

5, a kedvenc filmem és programom volt, nagyon elgondolkodtató volt számomra

A film izgalmas kérdéseket járt körbe. Boross Martin és Oblath Márton gondolatait nagy plusznak találtam a vetítés után.

5, nagyon tetszett a film, könnyen nézhető játékfilmes köntösbe bújtatta az ismét csak komoly problémákat, amin bőven lehetett még gondolkodni a filmvetítés és a beszélgetés után is. Ha mindenki meghallaná. A holnap ellenállásának roma archívumai

4 – nagyon izgalmas volt a moderátor szerepében lenni, de nagy feszültséget okozott a két beszélgető között fellépő konfliktus

nagyon minőségi, érdekes téma. my beloved

Nagyon jó volt a film, a beszélgetés is izgalmas volt, de egy ponton szinte megakadt. Egy parttalan “vita” alakult ki, amiből nehezen léptünk tovább.

2024 egyik nagyon alábecsült játékfilmje, amit Boross Martin és Oblath Marci felülmúlhatatlan vitatkozása, kerekasztal-beszélgetése követett. Az egyetlen probléma az volt, hogy el kellett hagyni a mozit, ezzel félbevágva a programot.

A film nagyon jó volt, tetszettek a játékfilmes elemek.

5 A mozi miatt szerintem jobb élmény volt, mint egy galériában, a film nagyon jól kötődött ahhoz, amit épp csinálunk meg tanulunk. Marci kicsit elcsúfította a beszélgetést, de alapvetően élvezhető volt.

5; Tetszett a film, majd a beszélgetés kritikus hozzáállása.

5- A film sok kérdést felvetett bennem, a beszélgetést a résztvevői között kialakult vitahelyzet külön izgalmassá tette.

4, Bár a kibontakozott vita így is izgalmas volt, hiányzott nekem, hogy a filmből legalább egy szereplő ott üljön, hogy egy másfajta perspektívát is hallhassunk.

5 Zseniális téma, zseniális film és a legjobb kerekasztal beszélgetés.

5 Nagyon izgalmas volt, hogy vita bontakozott ki a vendégek között a színpadon, amibe bele is álltak. A moderátorok szereplése itt nekem annyira nem volt élvezetes, nem éreztem azt, hogy “harmonikusan” működneek együtt.

4, a film nagyon sokat adott nekem, és még sokkal később is beszélgettem arról, hogy nekem mi a helyem, mi a felelősségem és mi nem egy részvételi médiás workshopon. Egy nagyon elgondolkodtató film volt.

4 Ez a film valamiért engem különösen megfogott. Érdekes volt, hogy egy nagyjátékfilmen keresztül beszélgettünk a mai „faluról”, kisebbségekről. Az utána lévő beszélgetés is izgalmas volt, habár néha elvesztem kicsit a szociológiai terminusok között. Nem mindig értettem az összefüggéseket, de minden igyekezetemmel azon voltam, hogy ezeket megértsem. Szerintem maga a program ötlete nagyon jó volt, kicsit a beszélgetés számomra jobb is lehetett volna.

De ettől függetlenül élveztem és ez nem egy szervezési hiba volt, hanem pusztán most így sikerült.

5, A film nagyon tanulságos és izgalmas volt, az utána levő beszélgetés pedig olyan keretet adott neki, hogy kevés kérdéses gondolat maradt bennem.

5 – Nagyon tetszett a film, és rendkívül örültem, hogy a rendezővel tudtunk utána beszélgetni, még sosem volt ilyenben részem. A végén a kisebb „vita” még intenzívebbé és izgalmasabbá tetszett számomra az eseményt, az volt számomra a tetőpontja az estének.

Cigánynak lenni - Ha mindenki meghallaná. A holnap ellenállásának roma archívumai

4 attól függetlenül, hogy szerintem nagyon Nestlerre koncentráltam a beszélgetés és nem feltétlen a porrajmosra.

3, ez csak személyes tapasztalat, de sajnos sokszor takarásban volt a felirat onnan ahol ültem, így nem mindig láttam és nem tudtam teljesen figyelni a filmre. A téma ezen kívül ismét érdekes volt és a beszélgetés is nagyon izgalmasra sikerült, jó kérdéseket tettek fel a moderátorok.

3, személy szerint kicsit kevésbé tudtam kapcsolódni a programhoz, a témához, viszont sok új információval gazdagodtam

3 – örültem, hogy a meghívott vendégek filmkritikusok voltak, teljesen más típusú volt emiatt a beszélgetés, mint a többi vetítésen, nekem azonban egy kicsit hosszú volt (de lehet ez csak a fáradtságom miatt volt) + az idősebb történész úr is érdekesebbé tette a beszélgetést

3 A beszélgetés nekem nem tetszett, a srác, akit meghívtunk a beszélgetésre, elég sznobul viselkedett SZERINTEM, és direkt kötött bele a dolgokba, amit a moderátorok kérdeztek.

5; A kiállítás és a film is olyan módon dolgozta fel a porrajmos utóhatásait, amelyek új szempontokat hoznak a diskurzusba.

4, Úgy éreztem, hogy a vendégek bár fontos és érdekes ismereteket osztanak meg, de a kérdésekre nem annyira figyelnek, nem azokat szeretnék elsősorban megválaszolni. Sokat hozzátett viszont a közönségből megszólaló történésznek (nem emlékszem sajnos, hogy milyen János) a kiegészítése.
5 Itt a téma volt, ami nagyon megragadott.

Nem voltam jelen, és a filmet sajnos nem lehetett utólag megnézni, de ahogy a feldolgozó feladatban is írtam a beszélgetésben nagyon érdekes volt, amiket az idősebb bácsi mesélt – mint kiderült, Daróczi férje (remélem, jól emlékszem).

5 nagyon megterhelő film volt, és a beszélgetés valamennyire segített ezt helyre tenni.

3 Talán ez volt számomra az egyik legérdekesebb téma az egész félév alatt, mégis ez tetszett sajnos a legkevésbé. A vetítés előtt lévő múzeum nagyon érdekes volt és szívszorító. Annak nagyon örültem, hogy oda elmentünk. De sajnos a beszélgetést már annál kevésbé élveztem. Nem lett vérszesen rossz, viszont szerintem nem a megfelelő vendégek lettek meghívva az eseményre. Ezen az eseményen, véleményem szerint, sokkal inkább a roma holokausztra kellett volna fókuszálni, mint Nestler filmes technikáira, eszközeire. Sokkal érdekfeszítőbb lehetett volna, ha mondjuk csak az egyikük ül ott és mellé eljött volna egy történész, aki történelmi kontextusba tudja helyezni a laikusoknak a filmen megjelent képeket, történéseket. Nagyon sokszor abba ütköztünk, hogy nem tudtak válaszolni a vendégek a kérdéseinkre, pedig az én véleményem szerint egy jól felépített, értelmes kérdésekből álló kérdéssort alkottunk Terdik Mátéval. Kicsit emiatt volt csalódás, mert végül ugyan néhány kérdés a közönségből meg lett válaszolva a történész bácsi által (akinek resteltem, de elfelejtettem a nevét), mégis hiányosnak éreztem a beszélgetést.

3, A film érdekes volt nagyon, viszont a beszélgetés egy olyan irányba ment el, ami szerintem nem a megfelelő pontra helyezte a hangsúlyt. Természetesen kell beszélni egy film rendezőjéről, és egyértelmű, hogy a meghívott vendégek ennek a témának voltak a szakavatottjai, viszont, szerintem

maga a roma holokauszt nagyon kevés figyelmet kapott. De lehetséges, hogy csak a történész bukott ki belőlem ennél a kritikánál.

4 – A dePART Kiállítása nem volt a kedvencem, úgy éreztem, nem mondtak el elég információt, kissé hiányérzettel indultam a filmvetítésre, amely szerencsére számomra abszolút felhúzta az estét. A film fantasztikus volt és rengeteg új információt adott nekem, melyeket azóta fel is tudtam használni más órámon. A beszélgetés is nagyon tetszett utána.

Nem éreztem közvetlennek, túl "hivatalos" érzés volt. Nem éreztem, hogy nekünk szólna ez a beszélgetés, inkább a vendégek között zajlott és nem felénk. Bársony Jánost jobban kellett volna integrálni a kerekasztal-beszélgetésbe, avagy nem a közönségben, hanem a résztvevők között lett volna a helye

Snajka

5 – felettébb érdekes volt a beszélgetés, örülök, hogy erről az oldalról is lehetőségem volt foglalkozni a filmmel.

5, ez a film is, és a beszélgetés is nagyon érdekes volt számomra, talán ez, a Nyomik és a Nyersanyag voltak a félév során a kedvenceim. A film közben nem is gondolkodtam rajta, hogy ki lehet a főszereplő, mikor viszont a moderátorok feltették ezt a kérdést és a vendégek is válaszoltak rá elkezdtem én is máshogy látni a történetet és a szereplőket, teljesen más élményekkel mentem volna haza, ha nincs a film után a beszélgetés.

4, nem vettem részt, és a filmet nem találtam online, de a kerekasztal-beszélgetést visszahallgattam és nagyon tetszett

5 – szerintem nekem ez volt a legmeghatározóbb élmény, de lehet egyszerűen csak azért, mert érdekelnek más európai kultúrák, országok és szokások

Másodjára sokkal jobb volt, érdekes téma és beszélgetés.

A film a romákról alkotott többségi nézőpontot mutatja be egy koszovói albán muszlim roma és egy katolikus fehér horvát házasságán keresztül. Mivel manapság a muszlimokra is lenézően tekintenek Európában, és ezt összeötvözzük a romákról alkotott képpel, annál marginalizáltabb helyzet nem is lenne. Kicsit a vallásra is rátértem volna a kerekasztal-beszélgetés során.

5 Szerintem messze a legérdekesebb film a félévben. A beszélgetéshez szerintem tökéletesek voltak a meghívottak is. Kár, hogy sokan leléptek közben. Igzi volt!

5; A narráció tetszett, ahogy feldolgozták a témát.

5- Szintén nagyon tetszett a film, örültem, hogy a beszélgetés során szinte minden olyan probléma felmerült, ami bennem is a nézés során.

5, Sári filmes nézőpontjának (és kapcsolatainak) és Gulyás Klára antropológiai megközelítésének párba állítása sok dimenziót nyitott meg a beszélgetésben.

4 Őszintén ez a film nekem nem tetszett, de elsősorban a műfaja miatt, amit ekkor ismertem meg. Emiatt különösen érdekes volt, és sokat gondolkodtam rajta utána. A moderátorok profin vezették a beszélgetést, és a vendégek is szimpatikusak voltak, jó volt hallgatni.

5, erről fogom írni a dolgozatom, nagyon sok gondolatom van róla, a beszélgetés az egyik legérdekesebb volt.

5, A film először nem volt olyan izgalmas, viszont az utána lévő beszélgetés és a feldolgozó óra olyan keretet adott a filmnek, hogy utólag teljesen átértékelődött bennem pozitív irányba az élmény.

5 – A filmvetítésen nem voltam jelen, de a Verzió keretében volt lehetőségem látni a filmet, amely azóta is az egyik kedvencem. Itt volt a legjobb számomra a moderálás, a kérdések fantasztikusak voltak, rengeteg jegyzetet készítettem a beszélgetésből. Egészen más nézőpontból mutatta be nekem a Snajka filmet, mint a Műhelygyakorlat I. kurzus során lévő csapatokban történő beszélgetés.

Részvételi-közösségi médiaprojektek

4, ismét egy új szemszöveget ismerhettünk meg a témában, és a részvételi filmekről is sokat tanultam a beszélgetés/vetítés alatt, így abszolút pozitív élmény volt ez a program is, bár számomra talán nem ez volt a legérdekesebb a félév során.

3 – túl soknak éreztem a beszélgetést

Jó vedeok

Jobb is lehetett volna, ha a technika nem adta volna meg magát. Filmek terén ebben volt a legtöbb kreativitás, a résztvevők a projekttel kapcsolatban mondhatni „all-inclusive” ellátást biztosítottak a közönségnek.

Izgalmas lett volna a beszélgetés, a technika és a felosztásos megoldás sajnos nagyon szétszaggatta.

3/4 Nem tudom hol csúszott el. A vetítés részek jók voltak. Szerintem nem volt a legjobb a moderátorok munkája, vagy nem volt elég érdekes/tempós a beszélgetés. Itt nem őket szeretném hibáztatni, nem tudom én, hogy csináltam volna. De összehatásban döcögős volt és unalmas néha. A hallgatókat nézve nagyon kevesen figyeltek egyáltalán.

5 Minden egyes részlet tetszett a levetített kisfilmekből.

3 Itt a kerekasztal beszélgetés kérdéseit éreztem gyengébbnek a többinél.

5 Nagyon tetszett, hogy a félév során külsős helyszíneken megélt közös programokat, egy ilyen „otthoni, meghitt” programmal zártuk. Itt kifejezetten örültem, hogy a 34-es teremben voltunk.

Izgalmas volt és tetszett, hogy most András a beszélgető vendégek sorában ült, egy kicsit az volt csak nekem zavaró, hogy a szokatlan helyzet miatt a beszélgetés során néha úgy tűnt összekeveredik a kerekasztal-beszélgető vendég és a kurzus oktatója szerep.

5, nagyon élveztem a videókat, úgy is, hogy már láttam egy nagy részüket korábban, és a beszélgetés is érdekes volt nagyon!

5 (*amennyit láttam belőle*) Sajnos nem tudtam ott lenni végig, de egy nagyon érdekes és izgalmas projektnek tartom. Számomra nagyon érdekes volt, hogy olyan gyerekek, akik még előtte nem szerepeltek kamera előtt vagy nem is nagyon csináltak ilyesfajta projekteket, ilyen filmeket hoztak létre. És természetesen nem a végeredmény a fontos, de úgy gondolom, hogy a lehetőségekhez képest és a tudásukhoz képest kiváló alkotások születtek. Élveztem nézni őket, nagyon jól szórakoztam és néha rácsodálkoztam egy-egy kameraállásra, kompozícióra, amire talán még én sem gondoltam volna. Igazán izgalmas volt!

5, Nagyon jó volt hallgatni a meghívott vendégektől és Andrástól, hogy mi számukra a fontos közösségi filmezésbe. Ha jövőben is megtartjátok ezt az programot, akkor szerintem maradjatok ugyan ennél a vendég gárdánál.

5 - Maga a program és a filmvetítés eszméletlenül tetszett, bárcsak több videót megnézhattunk volna. Imádtam a gyerekek munkáit nézni, szuper volt a hangulat, és a kivitelezés is személy szerint nekem nagyon tetszett, örültem, hogy csatlakoztak vendégek online is. Még hozzátenném, a moderátori munka nekem hozzátett, vagy adott esetben elvett az élményből.

4. Írj pár soros általános véleményt a kurzusról (kommentek, kritikák, javaslatok)!

Ez egy nagyon fontos kurzus, ahol rengeteg tapasztalatot szerezhettek, olyan területen, amit mi szeretnénk, és mi választhatjuk ki magunknak, miközben egy olyan témát járunk körbe, ami közel sem szerepel eleget a nyilvánosságban. Hiánypótló óra.

Örülök, hogy az órákon sok volt a csoportmunka, így ezen a kurzuson interakcióba is kerültünk a hallgatótársainkkal, ami sajnos nagyon sok órán nem történik meg. Itt volt közösség.

Remélem még sokáig fennmarad a Romakép Műhely:)

Tetszett a kurzus, nagyon tetszett a moderálás része, így iránymutatások mellett kipróbálhattunk olyat, amit eddig nem! Egy-egy program néha nagyon elhúzódott és akár még messze is volt a belvárostól. Ez engem budapestiként nem érint, de a messzebb lakóknak problémás lehet.

Javaslatnak az jutott eszembe, hogy egy külön vállalható feladat lehetne az, hogy valaki az eseményeknek plakátokat tervez. Így minden évadnak lenne egy saját arculata is, és a Facebook eseményeket is fel lehetne dobni vele. (Talán még több vendéget is becsábítanának.) Sok tehetséges médiadizájnos, tervező grafikai ambíciókkal rendelkező hallgató van a média szakon, szóval szerintem lenne rá jelentkező.

Az értékelést google form-on keresztül kéne csinálni, az szépen rendszerezi és nem lenne ilyen kaotikus+1

Szerintem kiváló volt a kurzus, nagyon tetszett, hogy a programok többnyire külsős helyszínen voltak, így a 'kötelező tanóra' jelleg sem volt jelen. A köztes átbeszélő órák is nagyon hasznosak voltak, de ezeket nem mindig éreztem annyira gördülékenynek, bár azt hiszem ez leginkább a hallgatói passzivitásból, szétesettségéből fakadt.

Szerintem ez volt a legjobb órák a félévben! Én szívesen ajánlom bárkinek, mert őszintén azt mondhatom, hogy érdekes és hasznos is. Pont ezért hívtam külsős barátokat és a családomat is eseményekre és mindenki pozitív visszajelzést adott. Több ilyen interaktív, ismeretterjesztő, beszélgetős órák kellene legyen.

Élveztem a programokat és nagyon fontosnak tartom a témákat, amiket feldolgoztunk. A filmek mind remek választások voltak. Egyetlen kritikám az lenne, hogy véleményem szerint az órákon a különböző csoportos feladatok nem voltak annyira hatékonyak, és szerintem legtöbbször időt veszítettünk velük. Lehet, hogy a páros munka jobb megoldás lenne, mivel azt vettem észre, sokkal könnyebben ment a csoportos munka, amikor kevesebb fő volt egy csoportban.

Jó filmek, jó beszélgetések, élveztem, de a társaság az nem volt az igazi mindig.

Olyan filmeket láthattam, amelyeket más formában valószínűleg sose néztem volna meg, és ennek rendkívül örülök. A beszélgetésekből is rengeteget vittem haza magammal, minden meghívott

vendég magas színvonalon úzi, amit csinál. Összességében úgy érzem, hogy emberként több lettem a kurzus elvégzése után.

Nagyon jó volt, sokat tanultam. Jók a filmek meg a beszélgetések.

Élveztem a filmeket de sajnós a beszélgetésekre már sokszor nagyon kimerült voltam a többi kötelezettségem miatt.

Magát az órát annyival részvételibbé tenném, hogy pl.: Az első órára x filmet összeszedni, amire van lehetőség és mondjuk a diákok szavazhatnak, hogy melyikeket szeretnék megnézni.

Minden program után legyen egy feldolgozó óra. Bár nem tudom megmondani, hogy melyik programról mondanék le, ami ebben a szemeszterben volt, mert mindegyik esetében nagy lenne a veszteség, de teljesen más volt, mikor kimerítően tudtunk beszélgetni a program után az adott témáról. Olyan kérdések, illetve nézőpontok is felmerülnek ezeken a feldolgozó órákon, amik előtte eszembe sem jutottak volna.

Nekem összességében a kurzus felosztása, feladatai, s feltételei tetszettek. Szerintem nem mindig jó az, hogy 21:00-ig tart egy esemény, mert nem tud mindig mindenki addig maradni, mivel elég hosszú. Személy szerint nekem sokszor hamarabb haza kellett mennem például családi okok miatt. Ezek által nem tudtam mindig a program végéig maradni, pedig voltak olyan programok, amit szívesen hallgattam volna meg személyesen még. De mivel készültek digitális felvételek, amit nagyon jó megoldásnak gondolok, így vissza tudtam azt nézni, amiről esetleg lemaradtam volna. Összességében szerintem jól van felépítve a kurzus, s az még egy plusz pont, hogy több feladatból is lehet választani a kurzus teljesítéséhez.

Ezen kívül minden szuper szerintem. Én nem bántam, hogy a programok ennyire elhúzódtak, hiszen tényleg kompenzálja, hogy sokszor nincs házi. Illetve egy kerekasztalbeszélgetéshez és vetítéshez egyben szükség van ennyi időre, így tud ennyire hasznos lenni a foglalkozás, mint amilyen volt is ez a kurzus.

Fontos kurzusnak találok a Romakép Műhelyt, sok volt diák hivatkozik rá pozitívan, valóban értékes gondolatokkal találkoztam. Klassz, hogy van a kurzus, meghatározónak találok.

Szerintem csodálatos ötlet a kurzus, és mindenkinek kötelező lenne minimum ennyi érzékenyítést kapni az egyetemen bármilyen kisebbség felé. Ezeket a témafeldolgozós órákat fel kéne turbózní valahogy.

Az értékelést mindenféleképpen Google/Microsoft Formsba helyezném át, mivel azok egyrészt automatikusan generálnak a beérkező válaszok alapján infografikákat, emellett a hallgatók is sokkal átláthatóbb kitöltés közben is.

Emellett az 500 karakteres házi feladatok iszonyatosan rövidek, alig lehet kiemelni valami fontos történést annyiban (kivéve, ha rádiós hírt kellene belőlük készíteni).

Technikai javaslatok:

Amennyiben van rá keret és a helyszín is megfelelne a célnak, könnyen lehetne akár három kamerával is rögzíteni az eseményt (egy totál + két közeli a két szélére).

Javasolnám, hogy a kerekasztal-beszélgetéseket Spotify-ra, Apple Podcastra vagy legalább Soundcloudra töltsétek fel podcastként. Az elérésszámok nagy valószínűséggel magasabbak lennének.

Aktív Instagram fiókot, valamint subredditet!

Szerintem alapvetően jól volt felépítve a kurzus. Az nagyon jó volt, hogy megbeszéltünk néhány eseményt a következő héten, miután megtörtént, így kicsit jobban elmélyült az a tudás, amit ott szereztünk. Élveztem, hogy kellett gondolkodni, ötletelni. Néha azt éreztem, hogy egy kicsit sok időt töltöttünk egy téma feldolgozásával és haladhattunk volna kicsit dinamikusabban (időszükére való tekintettel), de élveztem és szerettem részt venni az órákon.

Nekem nagyon tetszett a kurzus, egyedül az volt számomra rossz, hogy ennyire későig elhuzodott minden alkalommal. Jobb lenne, ha kora délután kezdődne. A programok fantasztikusak voltak, és nagyon sokat tanultam. A vendégek szuperek voltak.

5. Mi a véleményed a kurzus teljesíthetőségéről?

Megfelelő

Teljesíthető, főleg Műhelygyakorlat/műfajismeret tantárgyként.

Teljes mértékben teljesíthető +1

Teljesíthető

Rendben van

Teljesen korrekt a követelmény

Teljesíthető

5/7

Korrekt

okes

Simán jó

Teljesíthető.

Szerintem teljesíthető

Abszolúte adekvát teljesíthetőség Netflix-szindróma-szerű választási lehetőségekkel

Teljesíthető

Igen

Teljesíthető, abszolút.

Teljesen teljesíthető

6. Milyen film- vagy programjavaslatod van a következő évadra?

A 3000 számozott darab filmet beletenném mindenképpen.

Cigány zenés programot is lehetne behozni

The Rescuer

3000 számozott darab

Titanic

Larry

A magyarországi nemzetiségek pl németek szlovének helyzete.Svábokkal meg mizu?

Trash videók kitekintő (Pepsi Béla, Bözsi néni, zsigubigule stb.)

Mónika show

Eltörölni Frankot, common vibe

Az évad résztvevői

A Romakép Műhely tagjai a 2024-es évadban:

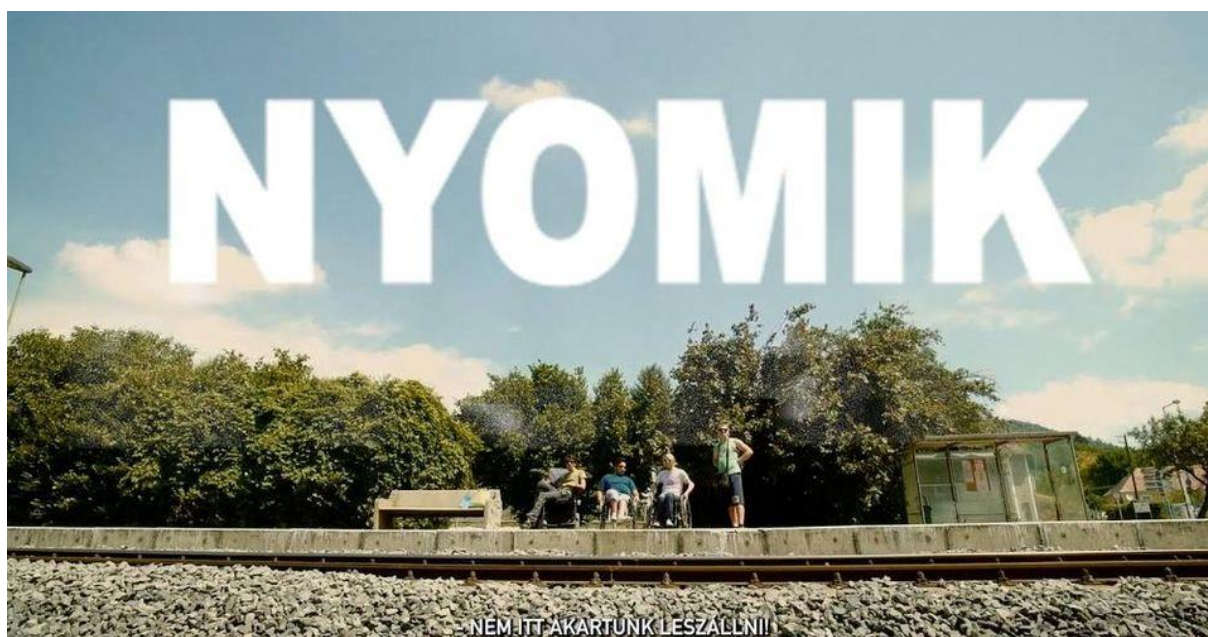
Agócs Boróka, Ambrusztér Zsófia, Árvai Elizabet, Barabás Anna Sára, Baranyi Tünde, Csányi Zsófia, Dobos Kitti, Faniszló Marcell, Foltányi Emese, Fuxreiter Erik, Gura Janka, Halmos Bálint, Herdean Tamás, Hérincs Frida, Horváth Domonkos, Hrotkó Luca, Ipacs Rebeka, Kertész Ádám, Légár Mónika, Magyar Erika, Major Mátyás Gábor, Ortmann Anna, Páll Hajnalka Ágnes, Redling Blanka, Reitli Ádám, Rozsnyai Zsófia, Seres Dóra, Szabó Anna, Szász Anna, Terdik Máté, Tolnay Sarolta, Tóth Boglárka, Tóth Enikő, Trautmann Máté, Tringer Berta, Vészi Réka, Vigh Frodó Gergely

Vendégek:

Báder Richárd (a Nyomik c. film főszereplője), Bari Judit klímaszakértő-aktivista, Bodrogi Bea emberi jogi aktivista, jogász, Boross Martin rendező, Fehér Renátó irodalmár, Galyas Éva költő, újságíró, Gulyás Klára kulturális antropológus, Haragonics Sára dokumentumfilmes, filmoktató, Hermann Veronika médiakutató, Kele Fodor Ákos költő, író, Milanovich Domi pszichológus, újságíró, Müllner András médiakutató, Nagy Zsolt (a Nyomik c. film főszereplője), Oblath Márton szociológus, Orbán Katalin médiakutató, Rézműves Balogh Adrienn újságíró, Rumann Gábor filmes szakember és oktató, Surányi Judit filmrendező, Tóth Károly (a Nyomik c. film főszereplője), Vidák Gábor szociális munkás, doktori hallgató

Programok

Nyomik

„A napokban volt a bemutatója a Nyomik című magyar filmnek, amely önmeghatározása szerint 'dokumentum akció'. És úgy érzem, az utóbbi évek legizgalmasabb, legeredetibb magyar road movie-ja. Már csak azért is, mert a főszereplők (Báder Richárd, Nagy Zsolt, Tóth Károly, Tunyogi Imre) közül hárman kerekesszékekben élnek.

Surányi Judit filmje négy, fogyatékossgal élő fiúról szól, akik nyaralni indulnak a Balatonra. Őket követi a kamera a klasszikus légy a falon módszerrel. És a Nyomik nem szépít, nem romantizál, de – bármennyire frivolnak is tűnik ezt így leírni – mégis szabadságélmény. Hiszen inspiráló, katartikus az a bátorság és személyes autonómia, amit hősei a nézőknek közvetítenek.

Magyarországon az ilyen eredeti alkotásoknál már szinte meg sem kell említeni, de azért idevésem, hogy természetesen ez a film is szerelemből készült. Vagyis az alkotók ingyen dolgoztak ezen a 45 perces mozin. Ez a minőség terén azonban nem jelent kompromisszumot: Bordás Róbert, Buk Miklós és Surányi Ádám operatőrök munkája mesteri, Vranik Krisztián finoman szőtt zenéje pedig a képsorokkal együtt emlékezetes atmoszférát teremt (és elnézést, hogy itt nem sorolom fel a teljes stábot, hiszen mindenki megérdemelné az említést).” Tóth Szabolcs Töhötöm: Balatoni nyár másképp (Az élet meg minden podcast, 2024. jan. 31.)

A film trailere: <https://www.youtube.com/watch?v=w1gvbYtkw10>

A program címe: Nyomik

A program ideje: 2024.02.21. 18:00-21:00

A program helye: ELTE BTK 34-es terem

Levetített film: Nyomik (2024, r. Surányi Judit)

Meghívott vendégek: Báder Richárd (a Nyomik c. film főszereplője), Hermann Veronika médiakutató,

Nagy Zsolt (a Nyomik c. film főszereplője), Orbán Katalin médiakutató, Surányi Judit filmrendező
Moderátorok: Tóth Boglárka, Tringer Berta, a Romakép Műhely hallgatói

Fb: <https://fb.me/e/4UVfyayKo>

Youtube: <https://youtu.be/bQy9YahvSU8>

A Romakép Műhely a Haver Alapítvánnyal és a Phiren Amencával közösen szervez vetítéssel egybekötött programot. A program célja olyan gyakorlatias tudást nyújtani a leendő és gyakorló újságíróknak, amellyel a továbbiakban magabiztosabban nyúlhatnak a sérülékeny csoportokkal kapcsolatos témákhoz. A képzés során olyan médianyagokat elemzünk, amelyek hátrányos helyzetű kisebbségekről, marginalizált csoportokról szólnak (nemzeti-etnikai vagy rassz alapon diszkriminált kisebbségek, szexuális orientációjuk alapján stigmatizált közösségek). Majd ezeket a médianyagokat az ábrázolás különböző elemeit számba véve a kerekasztal körül ülő vendégek segítségével feldolgozzuk (narráció, megszólalók, képkomponálás és a vágóképek szerepe, aláfestő zene stb.)

Vetített videók: "Nagyobb itt a teher, mint egy átlagos tanárnak" - Deutsche Welle (Szabó Ágnes, Cseh Tamás, Diseri Dóra, 2024); Szegregált oktatás? Külön farsangot akartak tartani az iskola roma gyerekeinek - ATV Magyarország (Török Réka, 2019); Íme Magyarország leg-LMBTQ-mentesebb városa - Telex (2020); Migránsoknak hitték őket, pedig megmentik a helyi varrodát | Vietnámi vendégmunkások Vasadon - Deutsche Welle (2023); „Látszott, hogy nem teljes migránsok, hanem vendégmunkások” – mi történik Hajdúnánáson? - 24.hu (2022); Mi történik Gázában? Élőben az izraeli-palesztin háborúról - Partizán (2023)

A program ideje: 2024.02.28.

A program helye: A Magyar Újságírók Szövetségének székháza

Vendégek: Bodrogi Bea emberi jogi aktivista, jogász, Milanovich Domi pszichológus, újságíró, Rézműves Balogh Adrienn újságíró

Moderátorok: Reitli Ádám, Vészi Réka, a Romakép Műhely hallgatói

Partnerek: Haver Alapítvány, Phiren Amencia

Támogatók: Magyar Újságírók Országos Szövetsége, Független Médiaközpont

Facebook: <https://fb.me/e/1JpyUtEET>

Youtube: <https://youtu.be/ODWvPzAuNLO>

Kortárs cigány-magyar irodalom

Balogh Attila „Elköszöntő” címmel írt bevezetőt 1994-ben a Cigányfűró című laphoz, és ennek az írásnak a következő alcímet adta: „Szokványtalan pályázat egy cigány, de mégis avantgárd, kisebbségsszellemű művészeti és közérzeti folyóirat létrehozása érdekében”. Balogh hosszan elemzi a magyarországi cigányok, és legfőképpen a magyarországi cigány értelmiség történetét a többséggel való kapcsolatának szempontjából. Idézzük itt az írás befejező kritikus sorait: „A leírtak alapján olyan folyóirat meggondolását érzem szükségesnek, amely nem a népnek szól, független a cigány egyesületek üdvrendi útmutatásaitól, s a cigányságot nem mint témát, hanem mint metaforát ajánlja fel a művészi alkotások létrehozásához. Ha a kitesztottság kikerül az inspekciós szociológusok, a marxista mágusok kezéből, akkor a nyavalygó származás-ziccerjét feloldhatja a származástól független művészi szándék. A cigányság árvasága, mint jelkép, szintézist alkothat a magyar művészet progresszív kisebbségével, ha karakterük miatt elutasítják az állami optimizmus csasztuskáinak a megírását, ha a cigányság helyzetét nem alibinek használják radikális és leleplező cikkeik megírásához. [...] igenis ki kell nyitni a cigány újságot a nem vér szerinti, a nem téma szerinti, hanem a szellemi rokonok előtt. Ennek a kinyitásnak a konkrét művészi „stílusát” a lelki avantgardizmusban, a szelíd-anarchizmusban látom, s a mindenkori lázadás aspektusának szak- és szépirodalmi alkotásaiban.”

Ez a rész plasztikusan mutatja a cigány értelmiségiek közt zajló korabeli vitát egy cigány újság feltételeiről és lehetőségeiről. Oly sok többségi kisajátítás után van-e még egyáltalán fizikai vagy szövegtér, amin cigány és nem-cigány identitások közösen osztozhatnak? Továbbá, lehet-e a „folyóirat” és „újság” szavakat a „költészettel” helyettesíteni a fenti szövegben? A Romakép Műhely 2013. február 20-án a DocuArt Moziban a Cigányfűró című folyóiratnak szentelt egy programot, amin Balogh Attila, Beck Zoltán és Ladik Katalin voltak a vendégeink. Bár a beszélgetés inkább a cigány vagy cigány-magyar identitású lapokról szólt, előtte levetítettük Medgyessy Gabriella Három pokol című 2006-os dokumentumfilmjét, amelyben Balogh Attila és Jónás Tamás a költészetről beszélgetnek. 2024-ben, tizenegy évvel az említett est után a Romakép Műhely újra visszatér ehhez a témához, az irodalomhoz, a költészethez, a cigány témájú költészethez, a cigány identitású költők és írók művészetéhez, az irodalom etnikai meg(nem)határozottságához, identitás és irodalom kapcsolatához.

Videós összeállítás roma költők, írók, közéleti személyiségek megszólalásaiból.

Időpont: 2024. március 6.

Helyszín: Petőfi Irodalmi Múzeum

Vendégek: Galyas Éva költő, Kele Fodor Ákos költő, író és Fehér Renátó irodalmár

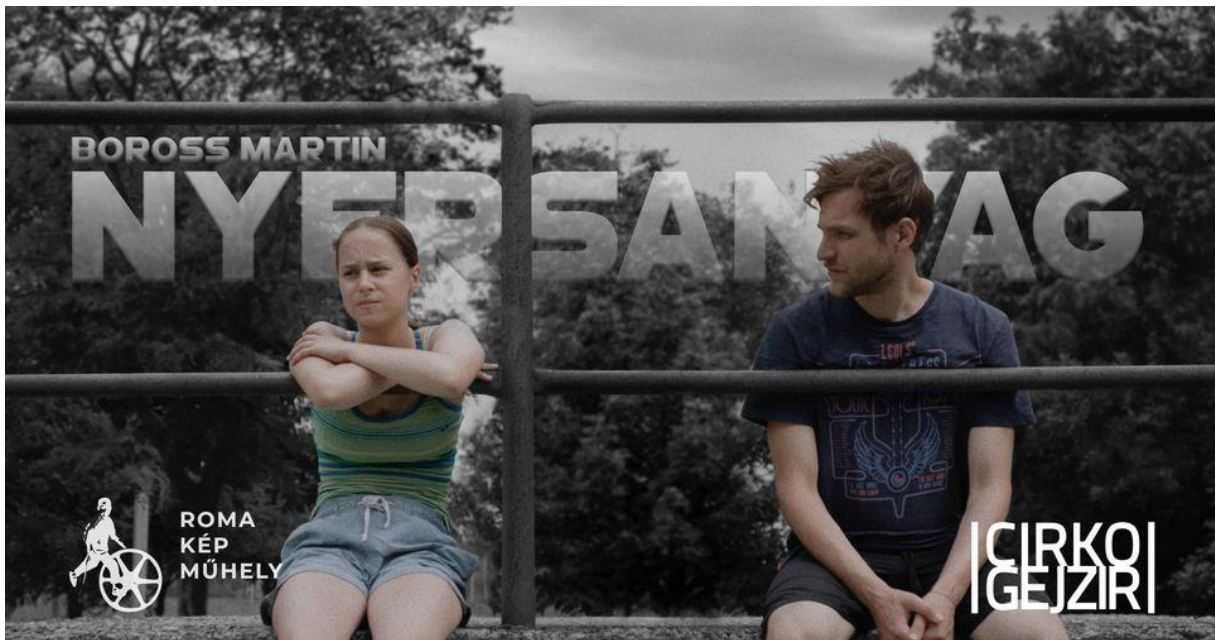
Moderátorok: Ortmann Anna és Tolnay Sarolta, a Romakép Műhely hallgatói

Támogató partner: Petőfi Irodalmi Múzeum

Facebook: <https://fb.me/e/6eqVAnFn5>

Youtube: <https://youtu.be/TgFuSUNBgRY>

Nyersanyag

A fejlesztési projektek és a részvételi film/videó kapcsolatáról sokan írtak az elmúlt 50-60 évben. Ezekben a projekteken a film olyan módszerként áll rendelkezésre, amelynek a segítségével bizonyos társadalmi problémák jól tudatosíthatók és hatékonyan kommunikálhatók. Magyarországon is zajlanak ilyen projektek legalább 15-20 éve. 2024-ben egy olyan film került a magyarországi mozikba, amely játékfilmes keretek között mutatja meg a filmes (vagy bármilyen, művészetalapú vagy nem művészetalapú) fejlesztőmunka visszasságait. A Nyersanyag a fővárosból érkező fiatalok „sorstragédiáját” állítja a középpontba, de a valódi sorstragédia nem az ő „privilegiumuk” - erre talán ők maguk is rájönnek a végén.

Film: Nyersanyag (Boross Martin, 2024)

Időpont: 2024. 03. 20.

Helyszín: Cirko-Gejzír Mozi

Vendégek: Boross Martin filmrendező, Oblath Márton szociológus

Moderátorok: Baranyi Tünde, Halmos Bálint Attila (Romakép Műhely)

Facebook: <https://fb.me/e/1OLr9uXnA>

Youtube: https://youtu.be/_d1b3KQS-Pc

Cigánynak lenni

Akkor, most. A Porajmos filmes emlékezete

A Romakép Műhely filmvetítése és kerekasztal-beszélgetése a „Ha mindenki meghallaná – A holnap ellenállásának roma archívumai” című kiállításon a Budapest Galériában

A roma holokauszt (romani nyelven Porrajmos) magyar filmes hagyománya Sára Sándor Cigányok című filmjétől indult 1962-ben, egy cigány és magyar nyelvű hallgatónal (lassú, lírai cigány ballada), ami a film bevezető képsorai alatt hallható. A következő film, majdnem egyidőben a holokausztot ábrázoló nyugat-európai dokumentumfilm hullámmal, Lojko Lakatos József Elfelejtett holtak című filmje volt. A túlélőkkel készített interjúk sorát elindító filmet a Daróczi Ágnes és Bársony János által készített filmek követték az 1990-es évek második felétől. Ha ismerték, talán inspirációul szolgált számukra Peter Nestler 1970-es dokumentumfilmje, amelyben először szembesült a nyugat-európai közönség a cigányok elleni náci népiértással.

Film: Cigánynak lenni (Peter Nestler, 1971)

Időpont: 2024.04.03.

Helyszín: Budapest Galéria, Esernyős

Vendégek: Babos Anna és Petri-Lukács Simon filmkurátorok, filmesztéták

Támogató partner: Esernyős Óbudai Kulturális és Sport Nonprofit Kft.

Facebook: <https://www.facebook.com/events/1371554976828265/>

Youtube: https://youtu.be/OXcUeYBRV_Y

Snajka

Re:Verzió – Snajka: Elvárások naplója. Verzió International Human Rights Documentary Film Festival, Blinken OSA Archivum és Romakép Műhely eseménye

„Tea Vidović Dalipi filmje saját házasságának története: Tea horvát, férje, Mirsad pedig koszovói roma család tagja, és az eltérő kulturális közegek közti törésvonal a párt kompromisszumok kötésére kényszeríti. Tea főszereplője, narrátora, írója és rendezője a filmnek. A rendező ezzel a filmjével debütál a dokumentumfilm-es közegben, melyet több, mint tíz év alatt forgatott, és amellyel elnyerte a 2023-as Dokufest Nemzetközi Dokumentum- és Rövidfilmfesztivál közönségdíját. A rendező a horvátországi civil társadalom aktív résztvevője, szociológus, a migráció és a kulturális identitások területén végez kutatói munkát. Zágrábban a Béketudományi Központtal folytat együttműködést és foglalkozik menekültekhez és migrációhoz kapcsolódó programok fejlesztésével. A „snajka” – ahogyan a film legelején olvasható – tradicionális balkáni kifejezés a menyre, aki beházasodik a férje családjába, és így elvárás, hogy fejet hajtson a család hagyományai előtt. A film Tea, a „snajka” szemszögéből térképezi fel, hogy egy eltérő nemzetiségű balkáni pár és születő gyerekük, Frida, hogyan kerül elvárások, vallási tradíciók, nacionalista konvenciók és rasszizmus kereszttüzebe, és ennek ellenállva, az esküvőjüktől a gyerekevelésig hogyan igyekeznek megőrizni családi autonómiájukat.” Részlet a „Nem válogathatsz a hagyományokból. Vagy mindent, vagy semmit.” című blogbejegyzésből, amit az ELTE Média hallgatói, Tóth Anna Júlia és Nagy Boglárka írtak a Verzió Blogra. Itt olvasható: <https://verzio.org/.../snajka-diary-of-expectations...>

Film: Snajka: Elvárások naplója (Tea Vidović Dalipi, 2023)

Időpont: 2024. április 17.

Helyszín: Blinken OSA Archivum, Budapest, V., Arany János utca 32.

Vendégek: Gulyás Klára kulturális antropológus, Haragonics Sára dokumentumfilmes

Moderátorok: Hérincs Frida, Szabó Anna, a Romakép Műhely hallgatói

Támogató partnerek: Verzio International Human Rights Documentary Film Festival, Blinken OSA Archivum

Facebook: <https://www.facebook.com/events/368832616142912>

Youtube: https://www.youtube.com/watch?v=KWmVb_Djtd0

Részvételi-közösségi médiaprojektek (Tomor-Dunaszekcső, Siklósbodony)

Csak egészség és internet legyen. Részvételi-közösségi médiaprojektek (Tomor-Dunaszekcső, Siklósbodony) – Filmvetítés és beszélgetés a Minor Média/Kultúra Kutatóközpont 2019 óta lezajlott és zajló médiaprojektjeiről

Az ELTE Média Tanszékén működő Minor Média/Kultúra Kutatóközpont (magunk között csak Minor Média) az elmúlt években több médiaprojektet vitt végig sikeresen az ország különböző pontjai élő gyerekcsoportokkal. A Romakép Műhely 2024-es évadának záró eseményén ezekből a projektekből vetítünk filmeket, és beszélhetünk róluk meghívott vendégeinkkel. Alább három részlet olvasható három tanulmányból, melyek a részvételi-közösségi filmet a maguk szempontjából értelmezik.

„A katalizátor módszer a részvételi filmzés módszertanán alapszik. A módszert abból az aspektusból vizsgáltam, melyben a kamera alkalmas lehet olyan társadalmi különbségek csökkentésére, melyek uralják a mai világot, ezáltal előmozdíthatja lokális szinten a társadalmi integrációt, és ugyanannyira szól a társadalmi többségbe tartozó csoportoknak, mint a hátrányos helyzetből érkezőknek, illetve a kettőnek a találkozásáról. Módszertanom a freirei hagyományt követi, mely a párbeszédre alapuló, partneri viszonyra épülő tanulást hangsúlyozza. A módszer a filmzésen keresztül foglalkozik a résztvevők reprezentációjával és önreprezentációjával, dialogikus irányelveken alapul és a közösségépítést és a részvételt tűzi ki célul. A katalizátor módszer mint közösség alapú tevékenység rávilágít arra, hogy miként hasznosul a mozgókép egyes kisebbségi csoportok (ön)ábrázolásában, illetve, hogy a többség által gyakran homogénnek ítélt kisebbségek milyen eltérő módokon fejezik ki saját csoportidentitásukat a filmekben keresztül. A csoportidentitás megfogalmazása azonban nemcsak a kisebbségek számára fontos, hanem a többségi társadalmi csoportok önmeghatározásában is. A kettő kölcsönös párbeszéde pedig a csoportközi konfliktusok és előítéletek oldásához vezethet és ezen keresztül egyfajta lokális társadalmi integrációt idézhet elő.” (Haragonics Sári: A kamera mint társadalmi katalizátor)

A részvételi filmek befogadása, a közönség tapasztalatainak kihangsúlyozása „lehetőséget nyújt a filmkészítők számára, hogy önmaguk és életük új értelmezéseivel találkozzanak, hogy további történetek megosztásával korrigálják az általuk tévesnek tartott értelmezéseket, és

az így kialakuló párbeszédet arra használják fel, hogy olyan emberekkel ismerkedjenek meg, akik új erőforrást jelentenek számukra.” Oblath Márton: Remake Bodony: Visual Participatory Action Research and Tiny Publics

„[A]z elkészülő filmek forgatókönyvét kis csoportokban, csoportvezetői facilitációval találták ki a gyerekek, ők maguk döntötték el, hogy épp milyen filmkészítői szerepet tanulnak és vállalnak, valamint a kamera melyik oldalán szeretnének lenni. Ők döntöttek a filmek zenéjéről, ők választották ki a falubeli interjúalanyokat és a filmek helyszíneit. Az esetek többségében ők forgattak és a tábor végén (és közben is) aktívan részt vettek a vágás folyamatában. Mindeközben az edukációs folyamat duplán volt rétegzett, amennyiben a tapasztalattal bíró filmes szakemberek mellett olyan egyetemista csoportvezetők tevékenykedtek, akik egyetemi kurzuson sajátították el a részvételi filmes módszert, és egy hosszú hétvégén gyakorolták is azt a tábort megelőzően. Az általam vezetett kutatási napló tanúsága szerint a táborban készült filmekről intenzív beszélgetések folytak a tábor időtartama alatt. [...] Az alkalmazott módszernek megfelelően az előre meghatározott játékok, filmes témák és műfajok célja az volt, hogy széles spektrumon támasszunk igényt a gyerekekben az együttműködésre.” Müllner András: "To be continue..." Reflexiók a kortárs részvételi videós projektek egy példájával kapcsolatban

A kutatáshoz kapcsolódó oldalak:

Minor Média/Kultúra Kutatóközpont honlapja <http://minormedia.hu/>

Facebook: <https://www.facebook.com/minor.media.kultura>

Youtube-csatorna: <https://www.youtube.com/@minormediakultura3045/playlists>

Időpont: 2024.05.08.

Helyszín: ELTE BTK Média és Kommunikáció Tanszék

Kerekasztal-részvevők: Haragonics Sári dokumentumfilmes, részvételi filmes szakember, Oblath Márton szociológus, Müllner András médiakutató, a Minor Média/Kultúra Kutatóközpont munkatársai, Vidák Gábor szociális munkás, doktori hallgató, Siroki László és Rumann Gábor filmes szakemberek és filmoktatók

A beszélgetést vezetik: Foltányi Emese Kata, Horváth Domonkos, a Romakép Műhely hallgatói

Facebook: <https://fb.me/e/1507jISJP>

Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=rDd1n83KNJs>

Cékla – a Tilos Rádió műsora

Romakép-különkiadás az ELTE BTK-n rendezett Roma Kulturális Fesztivál részeként

Vetített film: Gypsy Side (Gát Balázs, 2006)

Időpont: 2024.05.02.

Helyszín: ELTE BTK Média és Kommunikáció Tanszék

Vendégek: Bari Judit klímaszakértő-aktivista, Galyas Éva költő, újságíró

Moderátor: Müllner András

Szervező: SZMI Intézetek Képviselője, Treffort Kert & Könyvtár Klub és ELTE BTK HÖK eseménye

Facebook: <https://fb.me/e/1PeBYnSZU>

Beszélgetés-összefoglalók, recenziók

(A programok sorrendjében.)

Major Mátyás Gábor: „Ha tudnánk a választ, nem lenne a kérdés...”. Beszélgetés a Nyomik című film rendezőjével és szereplőivel

Megjelent az ELTE Média és Kommunikáció Tanszék honlapján, 2024.március 3.

<https://media.elte.hu/blog/2024/03/03/beszelgetes-a-nyomik-cimu-film-rendezojevel-es-szereploivel/> (Letöltés: 2024. 08. 07.)

Rozsnyai Zsófia

Kulcsszavak: kisebbség, marginalizált csoportok, reprezentáció, riport, független újságírás, objektivitás, tárgyiasítás, kisebbségek médiareprezentációja, Romakép Műhely, emberi jogok, szegregáció, vendégmunkások, izraeli-palesztin háború, fehér megmentő-szerep

A Romakép Műhely 2024. február 28-án a Haver Alapítvánnyal és a Phiren Amencával szervezett közös vetítést és programot, *Objektív vagy tárgyiasító? A független média kisebbségképe* címmel. A program célközönsége leendő újságírók voltak, akiknek a sérülékeny csoportokkal kapcsolatban szerettek volna tudást átadni, hogy könnyebben tudjanak az ilyen nehéz témákhoz nyúlni a későbbiekben. A program vendégei Bodrogi Bea emberi jogi aktivista, jogász; Milanovich Domi pszichológus, újságíró; és Rézműves Balogh Adrienn újságíró voltak. A moderátorok pedig a Romakép Műhely hallgatói, ez alkalommal Reitli Ádám és Vészi Réka.

Az esemény első 50 percében tartották a vetítéseket – ezek során olyan médiaanyagokat néztek meg a hallgatók, amelyek hátrányos helyzetű kisebbségekről szóltak. Ebben voltak nemzeti-etnikai vagy rassz alapon diszkriminált kisebbségek, szexuális orientációjuk alapján stigmatizált közösségek is.

A vetített riportok közül az első a Szabó Ágnes, Cseh Tamás, Diseri Dóra által, 2024-ben készített volt a Deutsche Welle számára, *„Nagyobb itt a teher, mint egy átlagos tanárnak”*. *Egy iskola a romák szegregációja ellen* címmel. Ez egy tatárszentgyörgyi iskolát mutatott be, amelyet a Baptista Szeretetszolgálat vett át azzal a céllal, hogy küzdjenek a romák szegregációja ellen és ők is megfelelő oktatásban részesüljenek. Ebben nagy szerepe van az iskolának és a tanároknak, ezt mutatja be a videó.

A második videó az ATV 2019-es riportja, *: Szegregált oktatás? Külön farsangot akartak tartani az iskola roma gyerekeinek* címmel következett. Az Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található Onga településen található iskoláról szólt. Mint a cím is mutatja, külön farsangot akartak tervezni az ott élő 150 nem roma származású gyerekeknek (350 fő pedig roma származású, aki itt él). Mint a videóban is kiemelik, a cigány gyerekek megkülönböztetése és elkülönített oktatása a magyar oktatás egyik legnagyobb megoldatlan problémája.

A harmadik videó a Telex 2020-as, *Íme Magyarország leg-LMBTQ-mentesebb városa* című riportja volt. Nagykátán a közgyűlés betiltotta az LMBTQ-propagandát az önkormányzati fenntartású közintézményekben. *„Az LMBTQ-ság az egy nagyon erős liberális ideológia [...] egy választott szexuális irányultság”* – nyilatkozta Szabó Ákos önkormányzati képviselő a videó

elején. Ebből a mondatából már kiderül hogyan gondolkozik erről, majd a több nyilatkozót is megkérdeztek az utcán a témáról, véleményükről a riport készítői.

A negyedik riportot szintén a DW készítette 2023-ban, címe a *Migránsoknak hitték őket, pedig megmentik a helyi varrodát - Vietnámi vendégmunkások Vasadon*. Egy vasadi varrodában magyar munkaerőhiány miatt vietnámi vendégmunkásokat alkalmaznak. Vasadon a varroda vezetősége kifejezetten örül, hogy így megmenekült, megmaradt a helyi varroda. A cég ügyvezetőjének saját elmondása szerint hihetetlenül jó a munkamoráljuk és „dolgozik, eszik, alszik [...] ha lehetne, 24 órából 24 órát is dolgoznának.”

A következő videó a 24.hu riportja a „*Látszott, hogy nem teljes migránsok, hanem vendégmunkások*” – *mi történik Hajdúnánáson?* címmel. A hajdúnánási lakosokat kérdezték a városba érkező indiai vendégmunkásokról. A helyi lakosok többsége nem is látta sosem a vendégmunkásokat, többször elhangzik, hogy csak pletykákat hallottak róluk - de többen kiemelték, hogy megijedtek, talán bevándorlók lehetnek. A helyi önkormányzat közleményben nyugtatta meg őket.

Az utolsó videó pedig a Partizán által készített *Mi történik Gázában? Élőben az izraeli-palesztin háborúról* című adás egy tíz perces részlete. Ebben a részletben Gulyás Marci Aman Zamani, Magyarországon élő palesztin fogorvossal beszélgetett a háborúról, és az ő ott élő ismerőseinek helyzetéről. „Én, Amani-ként csak azt remélem, hogy vége legyen ennek az egésznek és ne szedjen több civil áldozatot a háború, vagyis inkább népirtásnak nevezem” – ez a mondat talán összefoglalja Amani véleményét, aki saját elmondása szerint nem is szeret a háborúról és a politikáról beszélni, csak civilként tud nyilatkozni; de igazából pont ezért is volt érdekes és érdemes őt is meginterjúvolni az alapvetően 3,5 órás adásban.

Ezután következett a kerekasztal beszélgetés, melynek során ezeket a médiaanyagokat elemezték a fentebb is említett résztvevők. Figyelembe vették többek között a narráció, megszólalók, képkomponálás és a vágóképek szerepe, aláfestő zene szerepeit is.

A moderátorok első kérdése az volt, hogy az előbb megtekintett riportok közül melyik volt a kedvencük és a legkevésbé kedvencük a kerekasztal résztvevőinek. Milanovich Domi kiemelte, hogy szerinte e kérdés tekintetében fontos különválasztani, hogy az újságírók munkáját értékelik (azt, hogy ők milyen kérdéseket tettek fel és milyen vágóképeket használtak), vagy a riportalanyok válaszait. A varrodás riportot többen kiemelték, megdöbbenőnek gondolták, hogy mennyire eltörölték a munkások identitását és eltiporják a méltóságukat. Az összefoglalóban is említettem a 24.hu által készített riporttal kapcsolatban, hogy a legtöbben csak pletykákat hallottak a bevándorlókról/vendégmunkásokról. Rézműves Balogh Adrienn ki is emelte, hogy ő nem feltétlen vágta volna be ezeket a nyilatkozókat, hiszen így a pletykákat, megalapozatlan forrásokat emeli be az újságíró a köztudatba. Viszont olyan szempontból mégis jó lehet, hogy megmutatja tényleg mennyire megalapozatlan és mégis mennyien elhiszik. Bodrogi Bea véleménye szerint pedig az első kivételével mindegyik riportot felkészületlenül készítették az újságírók. Ezután a kerekasztal meghívottjai elmondták, ki hogyan kapcsolódik a feltüntetett

témákhoz: míg Milanovich Domi az LBMTQ közösség része, Rézműves Balogh Adrienn roma származású, Bodrogi Bea pedig emberi jogi aktivista.

Az előadást megelőző workshopon a Romakép Műhely hallgatói közösen is tettek fel kérdéseket, amiket a következő részben megkérdeztek a moderátorok. A tatárszentgyörgyi videó kapcsán arról beszélgettek, hogy roma oktatók egyáltalán nem szerepelnek benne, így a „fehér megmentő” szerepköre jelenik meg benne elég erőteljesen. Ugyanide vették a „mi és ők” fajta bemutatást is, ez a személytelenség Balogh Adrienn szerint mindegyik riportban megjelenik egyébként.

Ezután arról beszélgettek, hogy mégis hogy lehet nem sztereotip módon, jól bemutatni a kisebbségeket. Milanovich Domi azt emelte ki, hogy nehéz megtalálni azt az egyensúlyt, hogy láthatóvá legyenek téve a súlyos problémák, a diszkrimináció, de mellette pozitív kisugárzást és jelentést is adni az egésznek. Az is szóba került, hogy ez a „jolly joker” kérdés, tartottak tőle, és nincs erre egyébként jó és mindig érvényes válasz. Balogh Adrienn szerint minden film aktuális és fontos témát dolgozott fel, de szerinte – mint azt már korábban is kiemelte – többet kellett volna készülniük a riportot készítő újságíróknak, akár csak 1-2 óra készülés is segítség lehetett volna már.

A következő téma az volt, hogy meddig kell elmenni a riporterek, mikor érdemes még tovább kérdezősködni. Rézműves Balogh Adrienn kiemelte a riporterek védelmében - akik felkészültségével Bodrogi Bea fejezte ki nemtetszését a beszélgetés során többször – hogy nem tudhatjuk, az anyag mennyire lett megvágva, vagy mi volt az a kérdés, ami esetleg fel lett téve, de a felelős szerkesztő már nem engedte, hogy belekerüljön az adásba. A hajdúnánási videóval kapcsolatban azon vitáztak, hogy probléma volt-e a korábban is emlegetett utca embereinek megszólítása; hogy ettől rosszabb minőségű lett-e a riport. Itt is szóba került a vágás kérdése, sokszor használják ezt, főleg mikor a megszólalók nincsenek felkészülve és esetleg meg vannak ijedve a kamera és a mikrofon jelenlététől. Arról is szó esett, hogy az ilyen riportoknál a szerkesztő sokszor annak készülte közben is beleszólhat, tereltetheti a témát vagy adhat egy fülest a riportereknek, hogy még egy kérdésre térjen ki mindenképp. Itt szóba került a Partizános videó is, amely egy élő adás volt – Gulyás Marcinak nincs szerkesztője, ezért is eshetett egy-két hiba, nem oda illő megszólalás a háborúról szóló riportba (ilyen volt például többek között, mikor megdicsérte a pakisztáni lány magyar kiejtését).

Ezután részletesebben is elkezdtek kifejteni a Partizán videójával való problémáikat a résztvevők. Rézműves Balogh Adrienn szerint a probléma elsőszámú forrása abban áll, hogy olyan interjúalanyt hívtak be beszélgetni, aki nem kívülálló vagy szakértő, hanem egy érzelmileg bevonódott szereplő, aki folyamatosan azt sulykolta, hogy ő csak egy civil és elítéli a háborút. Ilyen szempontból pedig Gulyás Marci kérdései nem voltak relevánsak, azokra egy szakértő tudott volna csak érdemlegesen válaszolni. Annak van alapja, hogy megszólaljon egy érintett, viszont a kérdések számára nem voltak relevánsak, azok politikai és szakmai síkon mozogtak. Azt is szóba hozta Milanovich Domi, hogy az esetben az is problémás lehet, ha egy ember képvisel egy egész társadalmi csoportot, még egyszerűbb kontextusban vagy téma

eset is - itt mégis ez történt. Kontextusba helyezve viszont az egyik moderátor kiemelte, hogy ez egy interjúorozat volt, és szakértők is megszólaltak benne – ettől függetlenül a kérdések továbbra sem voltak relevánsak az interjúalany részére.

Az utolsó negyed órában pedig a hallgatók teheték fel kérdéseiket. Továbbra is a Partizános videóról volt szó, amelynek nem a tartalmával, csak a keretezésével volt probléma. Utána ismét szóba került a varrodás videó identitás-eltörlése (a vietnámi vendégmunkások magyar neveket kaptak az ügyvezetőtől). Abban egyet értettek a beszélgetés résztvevői, hogy ez mindenképp rabszolgaságra utal és tárgyiasító volt. Rézműves Balogh Adrienn szerint viszont az ügyvezető viszont valószínűleg nem így gondolta, számára szimplán egyszerűbb volt így, és azt gondolta, hogy megteheti. Az egyik hallgató pedig arra kérdezett rá, hogy jobb-e a hibákkal együtt is, hogy elkészültek ezek a videók, vagy jobb lenne, ha inkább meg sem születtek volna. Bodrogi Bea továbbra is tartotta álláspontját, hogy a hajdúnánási és a Partizános videót ő nem engedte volna megjelentetni, nagyobb kárt mint hasznot hozott. Rézműves Balogh Adrienn is a hajdúnánási videó az, aminek nem kellett volna megjelennie, a Partizánost viszont meg lehetett volna jól is oldani. Milanovich Domi kiemelte, hogy sok újságíró hibázik, de fontos, hogy hogy reagálnak a kritikákra, és ez számít igazán. Ha jelzik számukra a kisebbségi csoportok, hogy probléma van az anyaggal és kárt okoz, akkor ahhoz nyitottan kell hozzáállni és hitelt adni a véleményeknek.

Forrás:

Romakép Műhely (2024): A független média kisebbségképe,
<https://www.youtube.com/watch?v=ODWvPzAuNLO> (A letöltés dátuma: 2024.08.08.)

Vetített videók:

„Nagyobb itt a teher, mint egy átlagos tanárnak” - Deutsche Welle (Szabó Ágnes, Cseh Tamás, Diseri Dóra, 2024), <https://www.youtube.com/watch?v=GDNaUSAmHco> (A letöltés dátuma: 2024.08.08.)

Szegregált oktatás? Külön farsangot akartak tartani az iskola roma gyerekeinek - ATV Magyarország (Török Réka, 2019), <https://www.youtube.com/watch?v=TDERPNECNPk> (A letöltés dátuma: 2024.08.08.)

Íme Magyarország leg-LMBTQ-mentesebb városa - Telex (2020),
<https://www.youtube.com/watch?v=LAhpztsWdgM> (A letöltés dátuma: 2024.08.08.)

Migránsoknak hitték őket, pedig megmentik a helyi varrodát | Vietnámi vendégmunkások Vasadon - Deutsche Welle (2023),
https://hvg.hu/itthon/20230819_Migransoknak_hittek_okek_pedig_epp_megmentik_a_helyi_varrod_at_video (A letöltés dátuma: 2024.08.08.)

„Látszott, hogy nem teljes migránsok, hanem vendégmunkások” – mi történik Hajdúnánáson? - 24.hu (2022), <https://24.hu/kozelet/2022/01/12/latszott-hogy-nem-teljes-migransok-hanem-vendegmunkasok-mi-tortenik-hajdunanason/> (A letöltés dátuma: 2024.08.08.)

Mi történik Gázában? Élőben az izraeli-palesztin háborúról - Partizán (2023),
<https://www.youtube.com/watch?v=wrWIFPwUJ6w> (A letöltés dátuma: 2024.08.08.)

Horányi Hanna Zelma: Mintha bezárnának egy dobozba – beszélgetés a kortársroma irodalomról

Könyves Magazin, 2024. május 6.

https://konyvesmagazin.hu/nagy/roma_irodalom_romakep_muhely_galyas_eva_feher_renato_kele_fodor_akos_kolteszet.html (Letöltés: 2024. 08. 07.)

„Ez van egy kicsi faluban is, és az egész országban is” – beszélgetés Boross Martinnal, a *Nyersanyag* című film rendezőjével, és Oblath Márton szociológussal

Rozsnyai Zsófia

Boross Martin eddig színházi munkáiról volt ismert, de 2024-ben mozikba került első nagyjátékfilmje, a *Nyersanyag*. Ezt a filmet néztük meg, majd tárgyaltuk ki egy kerekasztal-beszélgetés során a rendezővel és Oblath Márton szociológussal 2024. március 20-án a Cirko-Gejzír moziban. A beszélgetést a Romakép Műhely hallgatói, Baranyi Tünde és Halmos Bálint Attila vezették. A félév során, a Romakép Műhely előadásain sokszor szóba kerültek a társadalmi egyenlőtlenségek, sokféle stíluson és műfajon keresztül megnéztük ezek ábrázolásának lehetőségeit - a *Nyersanyag* pedig egy mozivászonra íródott játékfilm keretein belül mutatja be ezeket.

Az eseményt a Romakép Műhely szervezője és oktatója, Müllner András nyitotta meg, aki azt is kiemelte nyitóbeszédében, hogy Boross Martinnak nem ez az első filmje, a *Nyersanyag* előtt egy közösségi dokumentumfilmet is rendezett - így a beszélgetés során a közösségi dokumentumfilm és a játékfilm kapcsolata is szóba került. A film és a beszélgetés azokat a nehéz, ámde valóságos témákat járta körbe, mint a mélyszegénységben élő falusiak és a nagyvárosiak közötti különbség és a hatalommal való visszaélés. Ezek bár mind a magyar valóság részei, mégis sokszor nem beszélünk róla ilyen filmes keretek között. A súlyos témákat valamennyire talán mégis közérthetőbbé, könnyebben fogyaszthatóvá teszi az, hogy a rendező játékfilmes keretek között ábrázolja a történetet, ami egyébként néhány helyen már talán a thriller műfaja felé közelít.

A film egy fiktív faluról, Pusztaszomajról szól (amit a rendező egyébként több létező faluból gyúrt össze), ide érkezik három budapesti filmes: Tamás (Dér Zsolt), Hanna (Mészáros Blanka) és Krisztián (Baki Dániel). A faluban filmes, alkotói foglalkozást, workshopot tartanak az ott élő gyerekeknek a nyár folyamán, amely először bár jó úton halad, a film során sok bonyodalom alakul ki a falusiak és a budapestiek ellentéte, a falusi polgármester korrupciósága miatt. Ahogy a filmesek egyre több időt töltenek a faluban, úgy döbbennek rá, hogy a polgármester korántsem olyan kedves és jóindulatú mint azt a nekik és a médiának mutatja. Mikortól ez kiderül, a filmben megjelennek a krimi, thriller műfaj elemei, a főhős nyughatatlanul elkezd felderíteni Gáspár titkait. Mindebből ráadásul elkezd egy saját dokumentumfilmet forgatni, ami végül nemcsak a workshop rovására megy, de Gáspár titkait is felfedi benne az egész ország előtt.

A filmvetítés után a beszélgetés résztvevői összeültek, majd bemutatásuk után a moderátorok fel is tették az első kérdést, ami nem más volt, minthogy rendezőként, illetve szociológusként hogyan kapcsolódnak a filmhez, az ugyanis ugyanúgy szól mindkét szakmához. Boross Martin

bár kiemelte, hogy teljesen kívülállóként nem tud a filmre tekinteni, mégis benne is sokszor etikai dilemmákat vet fel az alkotói szerepköre, és hogy meddig etikus felhasználnia mások tragikus történeteit. Ugyanez a dilemma megjelenik a film szereplői kapcsán is, abban ugyanis a három budapesti filmes is ilyen helyzetbe kerül. Azt is szóba hozta ennek kapcsán, hogy mi történik egy izoláltabb közösséggel, ha reflektorfénybe kerül; és milyen is az, amikor bárki azt gondolja, hogy kívülről jobban meg tudja oldani egy közösség problémáját mint ők belülről. Külső szemmel ezek a témák érintenék meg tehát a rendezőt, ezekkel a gondolatokkal pedig nagyon jól összefoglalta a filmben megjelenő problémákat.

“Ezt az filmrendező karaktert tudjuk bővíteni, az újságíró, a jogvédő, az antropológus, a szociológus, mindenki aki valamilyen értelemben terepmunkát végez az óhatatlanul belefut ezekbe a kérdésekbe” - emeli ki Oblath Márton azzal kapcsolatban, hogy ő hogy érzi magát megszólítva a film által.

A moderátorok ezután a két vendég közös munkájára voltak kíváncsiak. A nyitóbeszédben is említett, 2017-es dokumentumfilmet ugyanis közösen készítette Boross Martin és Oblath Márton. Míg a *Remake Bodony*ban csak amatőr színészekkel, a *Nyersanyagban* vegyesen dolgoztak amatőr és profi színészekkel. Oblath Márton számára nehéz volt úgy tekinteni a filmre, mint nem a *Remake Bodony* folytatására - pedig nem az, de sok szinten visszaköszön benne. Olyan félelme van ezzel kapcsolatban, hogyha a siklósbodonyi gyerekek megnézik a *Nyersanyagot*, vajon elkezdik-e a saját arcukat keresni a játékfilmben. Boross Martin pedig kiemelte, hogy korábban még nem hasonlították össze a két filmet, és bár mindkettőben sok személyes tapasztalata van, teljesen más volt a célja, a motivációja, és az indíttatása a két filmmel; számára tehát teljesen független egymástól a kettő.

Ezután a moderátorok azt kérdezték, hogy szerintük roma filmnek tekinthető-e a film. Ez jelenthet olyan filmet, amelyeken romák szerepelnek, nekik szól, őket szólítja meg - nem feltétlen kell ehhez a rendezőnek is romának lennie. Boross Martin szerint leginkább a rasszizmuson keresztül jelennek meg roma kérdések a filmben, de nem ezzel a céllal készült a film.

“A polgármesternek nem kizárólag roma áldozatai vannak, és a szövetségesei között is vannak romák. Inkább hatalmi visszaélésről szól a film egy olyan környezetben, ahol próbáltunk hűen ábrázolni egy vegyes lakosságú falut ahol nagyon hangsúlyos a szegregátum” - foglalta össze Boross.

Azt is kiemelte még, hogy számára sokkal inkább szól arról a film, hogy mi a siker, és mi az ára; és melyik szereplő számára mi a siker - a polgármester, a filmrendező számára mást-mást jelent, és más eszközökkel, de visszaélnék a hatalmukkal mindketten. Oblath Márton ilyen szempontból inkább a Budapestről alászálló értelmiségi szemszögéből értelmezi a filmet, de két értelmezése is van: *“A film felkínál két olvasatot, és ez önmagában megmenti attól, hogy*

roma filmet csináljon úgy, hogy alkotók nem tudják romának vallani magukat - és ez egy jó dolog” - zárja le a gondolatmenetet. Az egyik olvasat Tamás oldaláról közelíti meg a filmet, aki Budapestről, értelmiségiként érkezik a kis faluba. De olvasható referenciálisan is, miszerint a filmben van valamilyen valóságigény is, valamilyen szinten a magyar valóságot mutatja. Ez Oblath Márton szerint alapvetően megmenti a filmet attól, hogy roma filmet csináljon úgy, hogy az alkotók nem tudják romának vallani magukat.

A nézőknek Boross szerint evidens, hogy ilyen országban élünk, mert mindenki hozzá van szokva Magyarországon, és könnyen tudja dekódolni a jeleket. A filmben megjelenő fő témákkal, a korrupcióval, a zsarnokoskodással és a kényszermunkával a legtöbben tudnak azonosulni, ismert mintázatok ezek Magyarországon a rendező szerint.

Ezután arra voltak kíváncsiak a moderátorok, hogy a felnövése során volt-e bármilyen kapcsolata marginalizált csoportokkal a rendezőnek. A rendező kiemelte, hogy ő maga privilegizált helyzetből jött, felső középosztálybeli fehér férfi, ettől függetlenül találkozott olyan emberekkel akik nehéz körülmények között élnek, és elkezdtek ezek a történetek aktívan foglalkoztatni.

Az uborka szerepe hangsúlyos a film során, ugyanis a polgármester uborkafarmján dolgozik a falu legtöbb lakosa, a film végén pedig bár nem az eredetileg tervezett módon, de a filmesek szimbolikusan “kilőnek az űrbe” egy uborkát egy általuk barkácsolt szerkezet segítségével. A moderátorok azt kérdezték, miért pont az uborkára esett a választás, és mit jelent ez a mai magyar valóságban. Itt egy kisebb vita alakult ki a beszélgetés két résztvevője között, míg a rendező szerint teljesen mindegy hogy uborkáról vagy gombáról van szó, vagy hogy hány fős a falu, mivel teljesen fiktív a történet, addig Oblath Márton szerint viszont fontos kitérni rá, mivel ez azért valamennyire a magyar valóságot is tükrözi. Boross Martin ezt sűrítésnek nevezi, de nem szeretné ő sem homogén masszaként kezelni a magyar falvakat. A sűrítés alatt azt érti a rendező, hogy nem mindig együtt járó dolgokat tesz össze, néhány mozzanatot ki kell hagyni a filmből és úgy megvágni, hogy az továbbra is értelmezhető legyen a nézők számára; hiszen egy másfél órás film alatt nincs annyi ideje mindenre kitérni és minden egyes részletet megmutatni, mint amennyi idő alatt a való életben történének ezek az események. Visszatérve az uborkára, azért választotta ezt, mert látványos, gyorsan nő, és a terepsze mlén 25-30 falu közül minden másodikban ezt látta.

A filmbéli Pusztaszomaj képe egyébként öt faluból állt össze a forgatás során, más-más helyszínen volt a rendelő, a focipálya, a művelődési ház és az uborkasátrak, az üvegházak. Boross Martin elmesélt egy történetet, miszerint a film egyik szereplője, a polgármestert alakító Pál András említette a filmet egy ismerősének; majd később kapott egy olyan telefonhívást valakitől, aki zokon vette, hogy miért készítettek róla egy ilyen lejárató filmet. A stáb nem ismerte ezt az embert, egy falu polgármestere volt akiről még sosem hallottak, természetesen nem róla íródott a film.

“Érzékelhető, hogy kinek tiszta a lelkiismerete [...] már amikor először megmutattuk a forgatókönyvet a falvakban, volt olyan polgármester aki nem akarta, hogy ott csináljuk, mert akkor azt fogják hinni, hogy róla szól, de volt olyan is, aki azt mondta, hogy persze, csináljuk.”

“Vajon hányan kérdezték meg, hogy én vagyok-e a Tamás? Én arra tippeltem, hogy sokkal kevesebben.” - fűzi hozzá Oblath Márton. Ez azzal is összefügg, hogy kik azok akik reprezentálva vannak a nyilvánosság előtt, és hogy milyen kép él róluk a sajtóban. Tamás egy sikeres filmet készített, elismert rendező lett belőle, a sajtóban abszolút pozitív kép élt róla a film végére - ellentétben Gáspárral, akiről negatív kép alakult ki a film hatására. Arról az aggodalomról is szól Oblath Márton szerint, hogy nehezen lehet kontrollálni a saját magukról kialakult képet: Gáspár negatívan marad meg a médiában, Tamás – bár magánéletében nem érzi jól magát és kicsit összeomlott az élete a film hatására – mégis boldognak és sikeresnek tűnik a sajtóban.

A moderátorok ezután kinyitották a beszélgetést, és a nézők is feltehették saját kérdéseiket. Az első kérdés az volt, hogy milyen sémák alapján kezdték el a karaktereket írni, kértek-e olyan külsős segítséget, akiknek van tapasztalatuk ilyen típusú környezetben, és ne csak sztereotip karakterek jöjjenek létre. A rendező válaszolt, miszerint rengeteg külső segítséget vontak be, szociológust, drámapedagógust, szociális munkást, közösségfejlesztőt; de ezen kívül tanulmányokat is elemeztek, riportokat néztek. Összességében tehát előzetes élmények, és a felkészülés, a terepszemlék során kialakult benyomások alapján készült a film.

“Nem gondolom, hogy a szegénység felszámolása, vagy családok nyomorának enyhítése egyéni felelősség lenne. A tájékozottság, és hogy mit kérünk számon a rendszeren, abban már van felelősség” - emeli ki Boross Martin, szintén egy néző kérdésére válaszolva.

Zárásként pedig arról beszélt még a rendező, hogy nem azért van nyitva a film vége, mert nem tudták mi legyen a lezárás, hanem szándékosan akarták kicsit nyitva hagyni, és a nézőkre bízni szerintük mi a vége, és ezáltal kicsit íróként is tekintenek minden nézőre. *“Mindenkinek a maga dühére, lelkiismeretére van bízva kicsit. Az, hogy a néző mit kezd a tehetlenségével, nagyon hasonlít arra, hogy a társadalom tagjaként mit kezdünk a tehetlenségünkkel.”* A rendező, mint korábban is említette, szerencsés helyzetből jött - épp ezért kérdezte meg egy néző, hogy mégis miért ezt a zsarnok, kiszolgáltatott helyzetet választotta filmjének témájaként. A rendező elmondta, hogy rengeteg személyes élmény gyúródott össze a film készítése során, nem egy pillanat szüleménye volt az a gondolat, hogy erről fog szólni. *“[...] Ez van egy picit faluban is, és az egész országban is”* - foglalta össze Boross Martin röviden, a beszélgetés lezárásaként.

A film tehát nem egy konkrét helyszínről szól, egész Magyarországra értelmezhető, de egyébként teljesen fiktív - az viszont biztos, hogy rengeteg kutatómunka eredményeként jött létre, így nem állít valótlan sok falu és országunk helyzetéről. Emellett nagyon fontos benne a magyar filmes szakma és intézményesség bemutatása is: míg a főszereplő az egész film alatt

egy hívást vár, hogy megkapta-e az állami támogatást filmjére, addig a *Nyersanyag* is magyar állami támogatás nélkül készült.

Forrás:

Romakép Műhely (2024): *Nyersanyag*, https://youtu.be/_d1b3KQS-Pc (A letöltés dátuma: 2024.08.08.)

Film:

Nyersanyag (r. Boross Martin, 2024)

Recenzió az *Akkor, most. A Porajmos filmes emlékezete* című kerekasztal-beszélgetésről

Szász Anna

A Romakép Műhely idei programsorozatának az ötödik eseménye április 3-án került megrendezésre, az Esernyős Óbudai Kulturális és Sport Nonprofit Kft. támogatásával. A teljes program két részből tevődött össze: először a Budapest Galériába látogathattunk el, ahol a DePart Collective által létrehozott (de)Archiváló labor tárlatvezetését tekintettük meg. A *Ha mindenki meghallaná* egy, a Porajmos áldozataira való aktív emlékezés, illetve az emlékezés gyakorlatára összpontosító hanginstalláció. Az esemény második részében az Esernyősbe látogattunk, ahol Peter Nestler *Cigánynak lenni* című dokumentumfilmjét vetítették, amelyet kerekasztal-beszélgetés követett.

A kerekasztal beszélgetés vendégei Babos Anna és Petri-Lukács Simon voltak. Babos Anna filmkritikus, a Partizán Filmklub szervezője, akinek több munkája jelent meg a MÉRCE.hu-n, és a Nemzeti Filmintézet honlapján, a Magyar Nemzeti Filmarchívum munkatársa. Petri-Lukács Simon filmkritikus, volt Romakép Műhely hallgató. Annához hasonlóan neki is számos munkája jelent meg a MÉRCE.hu-n, emellett pedig a Verzió Dokumentumfilm Fesztivál és a Hírvonal.hu oldalán is. Babos Anna és Petri-Lukács Simon 2023-ban a Verzió Nemzetközi Emberi Jogi Dokumentumfilm Fesztiválon a Peter Nestler-retrospektív kurátorai voltak. A beszélgetés moderátorai a Romakép Műhely egyetemi kurzus hallgatói: Terdik Máté és Trautmann Máté.

A beszélgetés egy történelmi aspektus megfigyelésével indul. A beszélgetés vezetői arra szeretnék választ kapni, hogy a holokauszt zsidó áldozatai mellett a náci rezsim által elítélt más közösségek, mint például a cigányság üldözése, miért nincsen benne olyan mértékben a köztudatban. Miért van az, hogy amikor a holokausztról beszélünk, elsősorban a zsidók jutnak az emberek eszébe? A kérdéssel Simon „szerencsétlennek” nyilvánítja, mondván, hogy nem tartja magát a holokauszt témáját a közbeszédben forgónak. Itt érdemes lehet megvizsgálni, mire gondolhatott a moderátor. Valóban nem a közbeszéd témája a holokauszt, de még kevésbé a Harmadik Birodalom által elkövetett romák ellen atrocitások. A náci fajgyűlölet és a náci Németország második világháborúban zajlott brutalitásai a

magyar közoktatásban hangsúlyosan jelennek meg, a totalitárius rendszerről átfogó képet biztosít az iskola, azonban a zsidóságon kívül eső, más csoportok csak említés szintjén kerülnek elő. A cigányokkal szembeni terrorról minimális információ olvasható csak a történelemkönyvekben, éppen ezért a társadalom által szinte elfeledett. Ezért fontosak Magyarországon az olyan kezdeményezések, mint a Romakép Műhelyben Peter Nestler *Cigánynak lenni* című alkotásának magyar felirattal való vetítése. Míg a filmet vetítették a 20. Verzió Film Fesztiválon is, itt a nagyszámú külföldi közönségre való tekintettel angol nyelvű felirattal mutatták be. Emellett értékes kezdeményezés a Józsefvárosi Képviselőtestület által elfogadott február 23-i emléknap, amely a romák ellen elkövetett gyilkosságokra emlékezik. Petri-Lukács Simon elmondása szerint, Nestler művészete éppen ezért kiemelkedően fontos. A Porajmost teljes némaság övezi, Nestler gesztusa pont ennek a feloldására irányul. Szükséges lenne, hogy minél szélesebb körű hozzáférés legyen ezekhez a történelmi eseményekhez, az aktív emlékezetben jelen legyen, ez a téma diskurzus tárgya legyen, valamint, hogy mindazon embereknek helye legyen a történelemkönyvekben, akik áldozatul estek az gyilkosságoknak.

„Az az alapvető kérdés vele [Nestlerrel] kapcsolatosan, hogy hogyan lehet valamiről beszélni, amiről nincs szó. Tehát, nem is csak kvázi egy ellenreprezentáció abban az értelemben, hogy valamilyen rögzült, hamis képpel állna szemben, hanem a némasággal és a tagadással áll szemben.”

Anna ehhez hozzákapcsolja Nestlernek azt az esztétikai és gondolati aspektusát, miszerint ő nem dolgozik archív felvételekkel. Egyrészt a felvételek hiánya miatt is, másrészt viszont Nestlernek a „*megtörtént, tehát újra megtörténhet*” gondolati sémáján elindulva, egy, a jelenhez kötődő, máig ható eseménysorozatként tekint a roma holokausztra. Nem kizárólagosan a Náci Birodalom bűneihez és a fasiszmus működéséhez köti a cigánygyűlöletet, hanem történelmi távlatba helyezi mindezt, egy hosszan tartó folyamat részeként értelmezi az 1939 és 1944 közötti cigányság ellen elkövetett embertelenségeket.

Előkerül az aktivizmus kérdésköre, elsősorban, hogy a látott film értelmezhető-e aktivista dokumentumfilmként. Babos Anna szerint azzal, hogy Nestler saját, erőteljes hangján narrálja a filmet, kiáltványszerűen, deklaratív módon meséli el a sértettek történeteit. Ezzel egy elidegenítő nézői helyzetet idéz elő. A narrátor jelenlétének esztétikai megoldása

fokozottan elősegíti Nestlernek azt a törekvését, hogy a tényeket a lehető legtisztább, legérthetőbb módon továbbítsa. Simon amellet érvel, hogy a film nyelve egyaránt közlő és tisztán megszólító, és ez a tendencia köthető az aktivizmushoz, mivel olyan hatással is bír, mintha magát a nézőt szólítaná meg.

Ezután Simon ezt a tanítani vágyó törekvést a rendező svéd televízió gyerekosztályán végzett munkáihoz kapcsolja, aminek során olyan programokat gyártottak, amiben a gyerekeknek elmagyarázták, a különböző tárgyak hogyan állnak össze. Simon ezt az esszenciát véli felfedezni Nestler dokumentarista műveiben is, miszerint az érdekli, hogy mi rejlik a felszín alatt, miből áll össze a teljes kép.

Az újhullámból számos filmnyelvi eszköz és újszerű gondolat formálta Nestler esztétikáját Anna szerint, ilyen többek között a Godard nevével összekapcsolódó ugróvágás. Továbbá kölcsönösen intenzív hatással voltak egymásra Zsóka Nestlerrel, alkotótársával és feleségével, valamint a Straub-Huillet párossal. Simon azt állítja, Nestlertől távol áll a játékfilmes attitűd, ám ettől függetlenül kapcsolható munkássága az 1962-ben deklarált oberhauseni nyilatkozathoz. A nyilatkozat alapvetően egy játékfilmes fordulatként van számontartva, azonban Simon meglátása szerint nem redukálódik csupán játékfilmre, mivel az új német film nem kizárólagosan a gazdasági rendszer strukturáló korlátjaiból kíván kiszakadni, hanem emellett új gondolkozási formákat is szándékszik kibontakoztatni. Ez Nestler esetében azért mérvadó, mert megújul a német történelemről való gondolkodás is.

„Egy olyan pillanatban kell elhelyezni filmtörténetileg, amikor a holokausztról vagy a náci Németországról, vagy a két világháború közötti üldöztetésekről való beszéd nem volt lehetséges, és ezeknek a jelenbe való csatlakoztatása sem volt lehetséges.”

A moderátorok arról kérdezték a vendégeket a következőkben, hogy mi lehet annak az oka, hogy a film német nyelvterületen élő romákat keresett meg, akiknek a történeteit elmesélte. Petri-Lukács Simon válaszából kiderül, hogy Peter és Zsóka Nestler keresték meg a svéd tv-t, ennek következtében kapták ezt a megbízatást. A személyes tapasztalat pszichológiai terhei alighanem közrejátszottak a helyszínválasztásban. Peter német származású, aki gyermekkorában édesanyjával haláltáborból szabadult zsidó lányokat bújtatott, míg édesapja Wehrmacht katona volt. A német társadalom önérzete és büntudata 1945 után mindenképpen olyan pszichológiai háttérrel jelenthetett Nestler számára, amely

következtében akár egyfajta kollektív vezeklésként német nyelvterületen filmezett túlélőket. Az ország történelmével való szembenézés és az áldozatok történeteinek bemutatása egyaránt része lehetett a múlt feldolgozásának és a társadalmi megbékélés elősegítésének. Az ilyen személyes és kollektív traumák megértése és bemutatása különösen fontos lehetett Nestler számára, hiszen ezek az élmények mélyen befolyásolták nemcsak saját, hanem a társadalom egészének identitását és önértékelését is.

Anna elmondása szerint a film személyességét tovább erősítette a tény, hogy Nestler rendszerint kapcsolatokon keresztül jutott el alanyaihoz, akikkel ezt követően kifejezetten közvetlen viszonyt alakított ki. A könnyed kapcsolódás nagy mértékben Peter feleségének, Zsóka nyíltságának volt köszönhető. Így egy olyan mértékű bizalom alakul ki a felek között, aminek következtében fel mernek szólalni önmagukért, beszélni tudnak az őket ért sérelmekről. A megszólaltatásukban nagyfokú rendezői gesztus érződik, éppen azért, mert korábban számtalanszor átverték és becsapták őket, így az emberi méltóság tiszteletben tartása végett öltönyben mutatja meg őket.

A Cigánynak lenni című film társadalmi hatásának kérdéséről Babos Anna azt állítja, hogy konkrét társadalmi hatás nem érezhető, még úgy sem, hogy ezt a filmet az 1970-es években a svéd televízióban vetítették, így könnyen hozzáférhető volt. Azt kétségtelennek tartja, hogy megtekintés után erőteljes befolyással van az egyén életére, valamint a témát övező gondolkodására, ám észrevehető változást nem hoz a közgondolkodásba. Mindkét beszélgetőpartner egyetért azonban abban, hogy amennyiben a dokumentumfilm az oktatási szférában jelen volna, úgy merőben szignifikánsabb hatást gyakorolna a magyar társadalomra.

A kiterjesztett beszélgetés során az egyik néző reflektál a Nestler-féle strukturáltnak ható megszólaltatásra mint érdekességre, miszerint az interjúalanyok azt a hatást keltik, mintha betanulták volna a mondandójukat. Erre rácsatlakozva Simon a spontaneitásnak és a megrendezettségnek a szembenállásáról vélekedik úgy, hogy míg a spontaneitás egyrésztől etikus, a szabad beszéd filmformája, ugyanakkor lehet negatívan ható is, mint amikor leszólítanak járókelőket, hogy osszák meg a véleményüket. Babos Anna a román megszólaltatásánál fontosnak tartja kiemelni a beszélői helyzetet, amibe Nestler helyezi őket:

„Sok interjúhelyzetben látjuk a mikrofont meg a rögzítésnek a körülményeit. Szerintem ez is nagyon fontos, hogy tanúvallomásokként vagy bizonyítékként is lehessen gondolkozni ezekről a képekről.”

Bársony János történész is jelen van a beszélgetésen, majd a kiterjesztett beszélgetéskor felszólal a romák reprezentálása kérdésében. A romákat rendszerint elidegenítő pozícióban mutatják, szegény és romos körülmények között, melyek a társadalom által konstruált negatív képet alátámasztják. Itt viszont jól kiöltözve, felelősségtudattal állnak a kamera elé, küldetéssel beszélnek a német társadalomhoz. Ezt követően az útlevélhiány kérdéskörében a következőket mondja:

„Az, hogy valakinek hazája van, és hogy elismerik, hogy hazája van és valahova tartozik, és ezügyben minősítik ide vagy oda, ez három különböző kérdés. Az, hogy hazája van, az itt van belül [a szívére mutat], ahhoz igazából sok köze másnak nem nagyon van. Az, hogy elismerik, hogy hazája van, az minősíti azokat, akik elismerik vagy nem ismerik el, vagy egyáltalán megkérdőjelezzik valakinek a jogát, hogy otthon legyen vagy ne legyen otthon valahol. A jog, az egy harmadik kérdés. A jogot emberek csinálják emberekért, vagy emberek ellen. Ennek következtében nem túl tökéletes.”

Összefoglalva elmondható a beszélgetésről, hogy a vendégek személyes és szakmai érdeklődése miatt a fókusz elterelődött, és egy Peter Nestler-centrikus diskurzussá vált az alapvető roma holokauszt téma helyett. Míg kitágított értelmezésben végig a tematikánál maradt a beszélgetés, sokszor nehezen volt összeegyeztethető a fő iránnyal a közzétett gondolat. Rendkívül fontos, hogy ilyen, és ehhez hasonló diskurálások helyet kapjanak a magyar tudományos és kulturális életben, annak érdekében, hogy a Porajmos, valamint egyéb elnyomott rétegek ellen elkövetett atrocitássorozatok beágyazódjanak a köztudatba.

Forrás:

Romakép Műhely (2024): Akkor, most. A Porajmos filmes emlékezete, https://youtu.be/OXcUeYBRV_Y (A letöltés dátuma: 2024.08.08.)

Film:

Cigánynak lenni (r. Peter Nestler, 1971)

„Nem válogathatsz a hagyományokból. Vagy mindent, vagy semmit.” Beszélgetés egy vegyes házasság történetéről

Légár Mónika

A horvát származású Tea Vidović Dalipi által rendezett *Snajka* című film; a rendezőnek egy koszovói roma férfival, Mirsad-dal kötött házasságát, annak történetét, kiragadott pillanatait és konfliktusait mutatja be.

Vajon alátámasztja a film a többségi társadalomban élő romákkal kapcsolatos sztereotípiákat, vagy inkább segít ezeket árnyalni? Mennyire tud reprezentatív lenni a roma és nem roma kulturális különbségek nehézségeinek szempontjából? Mennyire lehet szétválasztani a filmben megjelenő kulturális és párkapcsolati problémákat? Hogyan hat a vegyes házasságból fakadó eltérő kulturális hozadék a házaspár közös gyermekének identitására? A dokumentumfilm ezen kiemelt kulcskérdései mellett számos érdekes kérdés merült fel és bontakozott ki Hérincs Frida és Szabó Anna, az ELTE Romakép Műhely moderátorai által vezetett kerekasztal beszélgetésen. Az esemény Dr. Müllner András, a Romakép Műhely vezetője által, valamint Dr. Gulyás Klára kulturális antropológus és Haragonics Sára dokumentumfilm-rendező részvételével valósulhatott meg 2024. április 17-én, az OSA Centrális Galériában.¹

A vegyes házasságok napjainkban talán egészen általánosnak tűnhetnek, azonban mindenképpen érdekes belepillantani egy ilyen kötelék mindennapi működésébe, az eltérő nemzetiség és kultúra okozta különbségekbe, valamint a felmerülő akadályok és problémák természetébe és leküzdésébe.

A film témája mellett a feldolgozás módja, vagyis a dokumentumfilm által használt eszközök, a szereplők és a rendező filmben való megjelenítése, a főszereplő kiléte, valamint a kamera katalizátorként való jelenléte is külön figyelmet kapott.

Ki a film főszereplője?

A film főszereplőjét különböző értelmezések szerint határozhatjuk meg, a rendezői szándék ugyanis nem azonosítható be egyértelműen. Gulyás Klára és Haragonics Sára egyöntetű véleményt alkottak a férj, Mirsad főszerepléséről. A férfi karakterét Gulyás Klára a következőképp írta le:

“Az élményt nekem a főszereplő férfi adta azáltal, hogy mediátori szerepet tölt be a két család között, és az ő identitáskrízisei számomra abszolút kirajzolódnak a filmben.”

¹ A beszélgetésről készült videó a következő linken érhető el:
https://www.youtube.com/watch?v=KWmVb_Djtd0

A témában Hérincs Frida és Szabó Anna moderátorok is megszólaltak. Frida szerint a főszereplő a házaspár közös gyermeke, akinek életútját előrevetíti a film, s akinek identitását a szülők ma átélte és továbbvitt kulturális öröksége határozza meg. Anna úgy vélte, a főszereplő kiléte valójában nem is olyan lényeges, számára ugyanis sokkal inkább a téma került főszerepbe.

A kamera, mint katalizátor

A következő kérdés elsőként Haragonics Sára felé irányult, aki dokumentumfilm rendezőként maga is részt vesz némelyik általa komponált alkotásában, ahogy azt *Szembenézés* című filmjében is tette, amelyet a Verzió Nemzetközi Dokumentumfilm Fesztiválon is díjaztak.

“A kamera jelenléte hogyan tudja befolyásolni a beszélgetéseket, a kapcsolatokat, vagy csak a szereplőket, ahogy megjelennek ebben a filmben?” - hangzott a kérdés.

Haragonics Sára rendező szerint egyértelműen befolyásolja, azonban hozzátette, bizonyos idő elteltével a szereplők hozzászoknak a kamera jelenlétéhez, vagy teljesen megfeledkeznek róla, ezáltal természetessé válhat viselkedésük, ahogy az a *Snajka* szereplőivel is történt. Kitért továbbá a film rendezőjére, Teára is, aki egyúttal szereplőként is megjelent. Esetében a rendezői szándék, a tudatosan irányított jelenetek és beszélgetések egyértelműen megmutatkoztak. Gulyás Klára szintén megerősítette Sára véleményét, valamint hozzátette, Tea tervszerű, irányított témavezetése antropológiai szempontból rendkívül érdekes, szerinte külön elemzést érdemelne az, hogy a nő mely mozzanatok dokumentálását tartotta fontosnak és miért. Haragonics Sára egy hasonlatot fogalmazott meg, mely szerint a kamera egyfajta katalizátor szerepet is betölthet, vagyis a tudatosan irányított eseményeknek köszönhetően olyan beszélgetéseket is képes lehet előmozdítani, amelyek a kamera, valamint a forgatókönyv nélkül sosem jöhettek volna létre.

Az esküvő mint motívum

A film, mintegy keretes szerkezetet alkotva, az esküvő motívumával indul és zárul le. Ez az esemény minden kultúrában kiemelt fontosságú, azonban érdekes megvizsgálni, milyen különbségeket figyelhetünk meg az egyes kultúrák esküvői rítusaiban.

A roma közösségek egyes hagyományainak aspektusait a média olykor sztereotipikusan és pontatlanul ábrázolja, ezáltal félrevezetheti a közönséget a kisebbség szokásait illetően. A filmben több más hagyomány mellett, a roma esküvő kulturális eszköztára is egyértelműen megmutatkozott. A kérdés azonban az, hogy

“A film alátámasztja a többségi társadalomban élő romákkal kapcsolatos sztereotípiákat, vagy inkább segít ezeket árnyalni?”

Gulyás Klára úgy fogalmazott, hogy a dokumentumfilmek két funkcióval bírnak: vagy ráerősítenek a sztereotípiákra, vagy feloldják azokat. Véleménye szerint a film által megjelenített esküvői rítusok megítélésében nagy szerepet játszik a moderálás, melynek során egyértelművé kell tenni a közönség számára, hogy a bemutatott gyakorlatok egy adott

közösség rítusait jelképezik, éppen ezért jelen dokumentumfilm is ezen rítusok valóságát mutatta.

Haragonics Sára szerint egyértelmű, hogy egy kelet-európai közegből származó fehér bőrű lány, Tea szemén keresztül látjuk a történetet, így az is egyértelművé válik, hogy ezek az ő tapasztalásai, amelyeket átélt. Mindez hozzásegít ahhoz, hogy ne sztereotípiaként értelmezzük a filmben megjelent elemeket.

A film reprezentatív mivoltának kérdése a roma és nem roma kulturális különbségek nehézségeinek kapcsán is felmerült. A kérdés arra irányult, hogy a filmben bemutatott konfliktusok okozta nehézségek, mennyire reprezentálják a kulturális különbségekből fakadó, vegyes házasságokban felmerülő problémákat.

Gulyás Klára így válaszolt:

“Számomra ez a film megmutatta azokat a problémákat, amelyek jellemzőek egy vegyes házasság esetén, csak nagyon fontos szerintem, hogy a filmben szereplő konfliktushelyzeteket ne minden esetben etnicizáljuk.”

A filmben megjelenő konfliktusok párkapcsolati és kulturális jellege ugyanis szorosan összefonódik, ezáltal nem lehet egyértelműen meghatározni, melyek azok a kulturális eredetű problémák, amelyek reprezentatív jelleggel bírhatnak.

Kiemelendő továbbá az is, hogy a vegyes házasság nem csupán a roma és nem roma származású felek között kötött kapcsolatot jelentheti, hanem a különböző roma népcsoportok tagjai között létrejött köteléket is, ahol szintén megjelenhetnek különböző kulturális eltérések és problémák.

A következőkben Dr. Gulyás Klára antropológus az etnicizált fogyasztás fogalmát emelte be, a filmben egyik legtöbbször visszatérő problémaforrás, a viseleti kultúra kapcsán.

“A viseleti kultúra, mint konfliktusforrás, a kulturális különbözőségekből adódik, de az, ahogy lereagálja a házaspár egymás között, az már egy párkapcsolati szituáció.”

Az etnicizált fogyasztás arra a jelenségre értendő, amelynek során a többségi társadalom egyes tagjai a roma közösségek fogyasztását etnikai vonzatban értelmezik, vagyis egy sztereotipikus nézőpontból vizsgálják, mintha az a többségi társadalom fogyasztási szokásaitól jelentősen eltérő volna.

Identitáskeresés

A kulturális különbségek kapcsán felmerülő következő kérdés a pár közös gyermekének identitásával foglalkozott.

Vajon hogyan hat a gyermek identitására, hogy családja felmenői két teljesen különböző kultúrát képviselnek?

Klára szerint a gyermek identitásának fejlődését krízisek kísérik majd végig, ugyanis a roma identitás egyik sajátossága, hogy a lokális közösség kapcsolata határozza meg, bizonyos külső társadalmi hatások azonban feloldhatják ezen kríziseket. Kiemeli továbbá, hogy a rendező, Tea rasszizmussal való viszonya is jelentős formálódáson esik át, ugyanis mikor férjét illetik rasszista jelzőkkel, azt tanácsolja, hagyja annyiban. Azonban mikor gyermekét éri atrocitás származása miatt, másképp reagál.

Általánosságban is elmondható, hogy a roma fiatalok identitásfejlődését jelentősen meghatározzák a többségi társadalom által tanúsított előítéletek. Ennek hatására az identitásuk traumatizálódik, a beavatkozás, vagyis a folyamat megszakítása tehát rendkívül lényeges. Erre kiváló eszközök lehetnek a roma értelmiségieket támogató programok, valamint olyan platformok, amelyek lehetővé teszik, hogy roma és nem roma fiatalok találkozhassanak. Fontos kiemelni, hogy nemcsak a fiatalok szembesülnek előítéletekkel, hanem a polgárosult életet élő, roma származású felnőttek is, akikre általában nagyobb hatást gyakorol a társadalom által tanúsított diszkrimináció, hiszen ők kerülnek kapcsolatba a többségi társadalommal.

A film felépítése

A film felépítésével kapcsolatban Haragonics Sára megfogalmazott néhány kritikát, többek között a film hitelességét erősítő utalás hiányát, amely Tea rendezői mivoltára vonatkozik. Megfogalmazta továbbá azt is, hogy a Teával való azonosulást számára a megrendezettnek tűnő konfliktusok, valamint az ezekben a helyzetekben tanúsított magatartása is nehezítette. Ehhez a véleményhez Klára is csatlakozott, viszont kiemelte, hogy bár a rendező által generált konfliktusok sokkal inkább szolgálták a történet izgalmasabb színezetét, a családtagok reakciója, valamint a házaspár között zajló beszélgetések tartalma ebben az esetben is természetes maradt.

Szintén érdekes megemlíteni, hogy bár a rendező a saját szemszögéből mutatta be a házasságban felmerülő problémákat, a film egy kulcsjelenetében a férj, Mirsad érzelmei is felszínre kerülnek, akiről egészen addig azt gondolhattuk, számára nem okozhat problémát ez a frigy. Gulyás Klára bővebben is kifejti a férfi élethelyzetét, miszerint egy olyan családban és kultúrában nevelkedik saját gyermeke, amelynek ő maga nem részese és nem elfogadott tagja. Mindemellett pedig ő maga távol él családjától, hazájától és kultúrájától, s bár Tea is valódi problémákkal küzd a kulturális különbségek miatt, a férfinak valójában a mindennapokban kell megküzdeni ezekkel a problémákkal.

Bár a koszovói roma család szokásai, valamint azok Teára gyakorolt hatása kerül előtérbe a film során, valójában azt láthatjuk, hogy a férj családja igyekszik bevonni Teát ebbe a kulturális közegbe, a nő családja azonban nem tesz lépést Mirsad felé, sőt, mondhatni, elítéli származása miatt. A kultúrába való bevonást Tea mégis terhesnek érzi, hiszen így fogalmaz: „Nem válogathatsz a hagyományokból. Vagy mindent, vagy semmit.”

Klára szerint a bevonás mélysége nem csupán a roma identitástól függ, hanem a család szociokulturális helyzete is meghatározó, vagyis az osztály- és társadalmi helyzete, iskolázottsága.

Nézői kérdések

A nézők soraiból Dr. Müllner András tette fel azt az igencsak elgondolkodtató kérdést, hogy vajon a konfliktusok nem csupán olyan értelemben voltak megrendezettek, hogy a rendező szándéka a helyzet kialakítására irányult, hanem a kulturális különbségek terén talán olyan módon is, hogy a rendező szándékosan egyfajta antagonistá szerepet vett fel annak érdekében, hogy tovább fokozza a vitát. Sára szerint ez nem egy előre megfontolt szándékkal következett be, véleménye szerint ebben az esetben csupán provokáció történt a részéről.

A különbségeket és konfliktusokat azonban nem csupán maga a kultúra különbözősége adhatja, a film ugyanis tökéletesen reflektál arra is, hogy Tea, a sértett fél, aki úgy érzi, házastársa nem készítette fel megfelelően a roma esküvő rituális szokásainak gyakorlására, valójában azért nem kapott megfelelő tájékoztatást, mert házastársa az adott kultúrában nevelkedve természetesnek érezte azokat, így nem tudhatta, melyek lehetnek a nő számára szokatlanok, amelyekre esetleg fel kellene készítenie.

A film tehát összességében rendkívül sok kérdést vetett fel, amelyek feldolgozása igen lényeges feladat. Önmagában két családi közösség reprezentációját láthattuk, egy horvát nemzetiségű, nem roma származású nő szemén keresztül, amelynek kritikájaként felhozható, hogy nézőpontja egyoldalúra sikeredett, azonban még ennek ellenére is egy hasznos, remek alkotásról van szó.

Forrás:

Romakép Műhely (2024): Snajka, https://www.youtube.com/watch?v=KWmVb_Djtd0 (A letöltés dátuma: 2024.08.08.)

Film:

Snajka: Elvárások naplója (r. Tea Vidović Dalipi, 2023)

Csak egészség és internet legyen. Részvételi filmes közösségi projektek. Beszámoló a Romakép Műhely programjáról

Faniszló Marcell

A Romakép Műhely 2024-es tavaszi évadjának utolsó programján a részvételi filmes közösségi projekteké volt a főszerep. Ezek az izgalmas, gyakorlatias szemléletű módszerek nagy lehetőségeket tartogatnak a közösségi megismerés és reflexió terén. De mi is pontosan a részvételi filmezés? Hogy néz ki egy ilyen folyamat a gyakorlatban? Mire jó, és miért érdemes vele foglalkozni?

Film és kerekasztal-beszélgetés

A Romakép Műhely eseményeinek bevett struktúrája, hogy először egy film kerül levetítésre, majd egy kerekasztal-beszélgetés során szakértő vendégek tárgyalják meg a mozgókép tanulságait. Ezzel szemben most a beszélgetések és rövid filmrészletek felváltva követték egymást. Így a vendégek interaktívabban, hatékonyabban reagálhattak a képernyőn látottakra. Erre szükség is volt, hiszen a vetített film egyvelegként foglalta össze a 2021-es dunaszekcsői és tomori részvételi filmes táborok anyagait. A videók különlegessége, hogy minden film a táborozó gyerekek munkája. A facilitátorok segítségével ők írták a forgatókönyvet, kezelték a kamerát, színészkedtek, rendeztek. Ez a részvételi filmezés lényege, maximálisan bevonni a helyi közösséget a filmkészítés összes szintjébe.

Az esemény színvonalát szakértő vendégek emelték, akik olyan információkkal egészítették ki a videókat, melyek elengedhetetlenek az értő befogadáshoz. A vendégek között szerepelt Haragonics Sári, Oblath Márton és Müllner András, a Minor Média/Kultúra Kutatóközpont munkatársai, Rumann Gábor filmes szakember és oktató és Vidák Gábor szociális munkás, doktori hallgató.

Fotó: Csányi Zsófia. Elte Média Instagram, eltemedia

A 2021-es nyári tábor

Az ELTE Média Tanszékén működő Minor Média/Kultúra Kutatóközpont 2019-ben egy OTKA pályázaton 4 éves időintervallumra nyert támogatást. A kutatás a magyarországi részvételi filmkultúrára, különös tekintettel a kisebbségi csoportok reprezentációjára összpontosított. Ennek keretein belül valósult meg 2021 nyarán egy tábor, ahol a részvételi módszert gyakorlatban is alkalmazták. A szakemberek gyerekcsoportokat bevonva készítettek részvételi filmeket Tomoron és Dunaszekcsőn, két egymástól 400 kilométerre fekvő településen. A gyerekek az első pár napon külön forgattak, majd a hét végén a két közösségnek élőben is együtt kellett alkotniuk. A gyakorlatok közben a kamera katalizátorként működött, segített benne, hogy párbeszéd kezdődjön két egymástól távoli csoport között.

A módszertant Haragonics Sári dolgozta ki, aki dokumentumfilm-rendezőként filmkészítői gyakorlati háttérből érkezik. Szakmai tapasztalatai során elkezdte úgy érezni, hogy a rendezőnek túl nagy hatalma van a szereplők felett, és a részvételiséggel ezt a hatalmat szeretné átadni azok kezébe, akiről készül a film. Így ők dönthetik el, mit akarnak elmondani, kifejezni. Sári jelenleg főleg gyerekekkel és fiatalokkal foglalkozik, és az ELTE-n részvételi filmes kurzust tart, amely végén a hallgatók élesben, terepgyakorlaton kamatoztathatják tudásukat.

Az első napon önreprezentációs filmek készültek: egy egysíntes videoklip szabadon választott zenéhez (0:13-3:08) és több videós képeslap (6:21-9:50), melyben a településüket mutatták be a fiatalok. Ezután a két csoport elküldte egymásnak a filmeket, majd reagáltak

egymáséira. A következő nap feladatában a két közösségnek együtt kellett dolgoznia, de egyelőre még az online térben (9:52-24:31). *Generációk* hívószóval forgattak nyersanyagot falubeliekkel készített interjúk formájában, majd ezeket a videókat elküldték a másik közösség tagjainak, akik ebből inspirálódva fikciós filmeket készítettek. Ezután a "nyolctárgyas film" került a napirendre (24:33-30:15). Itt már közösen alkottak a csoportok, meg kellett tanulniuk kreatívan együttműködni. A gyakorlathoz mindenki hozott egy számára fontos tárgyat, és 8 fős vegyes csoportokban kellett kitalálniuk egy rövid történetet, amelyben mindegyik tárgy szerepel. Nagyon érdekes megoldások születtek, néhol szurreális fordulatot vevő történetekkel. De a végeredmény magáért beszél: energikus, ötletekkel teli filmek jöttek létre. A tábor utolsó napján pedig a már összeszokott csapat egy közös videoklipet készített (3:10-6:18). A filmek magával ragadó hangulata nagyon jól megmutatja, miért érdemes ilyen jellegű közösségi projekteket szervezni.

VIDEÓ BEÁGYAZVA [07_minormedia_filmek.mp4 - Google Drive](#)

Az alkotások készítése közben szempont volt, hogy minél kevesebbet kelljen vágni, hiszen a videóvágó szoftver kezelése nehéz csoportosan. A folyamat során voltak keretek (pl. milyen hosszú legyen), de ezeket betartva a gyerekek teljes alkotói szabadságot kaptak.

Részvételiség és szerepkörök

Mivel a filmek az ötletelési folyamattól kezdve az utómunkáig a közösség kezében vannak, rengeteg különböző szerepben kipróbálhatják magukat a résztvevők. A feladatkörök iránti érdeklődés és általánosságban a bevonódás mértéke egyénenként változó a hasonló mechanizmusú projektekben, ahogy Rumann Gábor megjegyezte, a kamera például a kedveltebb eszközök közé tartozik, és a gyerekek általában szerepelni is szeretnek. A történetalkotási folyamat pedig kifejezetten kiegyensúlyozott szokott lenni ilyen szempontból, abban mindenki szívesen részt vesz.

Müllner András a közösségi projekteken betöltött szerepeket 3 szintre osztja: a kutatókra, akik hosszú évek tapasztalatát és az elméleti kereteket biztosítják, az egyetemistákra, akik facilitátorként segítik a projektek gyakorlati lebonyolítását és nem utolsó sorban a gyerekekre, akik forgatnak és elmondják a történetüket. A projektek során a gyerekek egymást is elkezdik tanítani, segítenek egymásnak az újdonsült feladatokban. De a szintek között is kialakul egyfajta körkörös tanítási folyamat. Minden szint folyamatosan tanul a másiktól.

Felmerülhet a kérdés, vajon hogyan határozzák meg, hogy miről szóljon a film. A részvételi film alapvetően társadalmi problémákat jelenít meg az érintett közösségek közvetlen segítségével. A film létrejöttének oka, hogy figyelmet irányítson a forrásközösségek aktuális, közösségi szintű problémáira, ezáltal elkezdődhessen a megoldáshoz vezető diskurzus. Tehát első körben a probléma feltárására, majd vizualizációra, illetve kommunikációra szolgál. Kamasz gyerekek esetén nehézségbe ütközhetünk. A közélet nem érdekli őket, viszont közvetlenül nem jelölhető ki számukra, hogy mi iránt lelkesedjenek. Ilyenkor kulcsfontosságú, hogy jól meghatározott keretek támogassák a folyamatot. Így a gyerekeket foglalkoztató problémákra organikusán derülhet fény. Fontos azonban, hogy nem minden gyakorlat szól a társadalmi problémákról. Pl. a fentebb látható "egysíntes" videoklip kooperációs

gyakorlatként segíti a csoportdinamikát, és fejleszti a türelmet, mivel a jelenetet egymás után sokszor kell felvenni, jól begyakorolt koreográfiával.

Oblath Márton szerint az, hogy társadalmi problémát keresünk, és közben oktatunk nem zárja ki egymást. Előbb-utóbb úgyis azok a témák lesznek fókuszban, melyek a gyerekeket érdeklik. Egy önmagát beindító tanulási folyamatról van szó, melynek során több és több olyan téma kerül felszínre, amely aktuálisan foglalkoztatja a helyi közösséget. Az okostelefonok korában élünk, amikor a videokamera mindig ott van a zsebünkben, de valahogy önmaguktól mégsem készülnek hasonló jellegű filmek. A gyakorlatok abban segítenek, hogy létrejöjjön egy olyan párbeszéd, ami a figyelmet egy helyre irányítja, és ennek köszönhetően egyszerre sokan tudnak együtt dolgozni. Hiszen a filmezés nagyon jól összehangolt csapatmunkát igényel.

Közösségi élmény, fejlődés

A Romakép Műhely programján a projektek közvetlen hatásáról is szó esett, leginkább a résztvevők életében, viselkedésében bekövetkező változások tekintetében. Vidák Gábor hatásvizsgálata szerint az általa menedzselt projektek alatt rövid távon olyan területek fejlődtek, mint a nyitottság, bizalom, megbízhatóság, kommunikáció, együttműködés és a szabálykövetőség. A szakember a hosszútávú hatások bizonyítására pedig a mágocsi 5.-6. osztályosok példáját hozta, akik a pár napos projekt lezajlása után saját eszközeikkel folytatták a filmezést a helyi művelődési házban. A részvételi filmet azért is tartja jó programnak a fejletlenebb infrastruktúrával és kevésbé gazdag kulturális tőkével rendelkező településeken, mert így a szabadidőt értékesen tölthetik el a gyerekek, és kiléphetnek a komfortzónájukból (telefonozás, videójátékok, akár szerhasználat). Másik oldalról az egyetemi hallgatók is nyitottabbak lettek a társadalmi munka iránt, a terepgyakorlatok után többen is jelentkeztek önkéntesnek.

A fent látható videóban 30:19-nél a feladat az volt, hogy a "mi világunkról" készítsenek egyperces filmet. A végeredmény a felszínes televíziós műsorvezető paródiája lett. Felszínre került, igazán mi foglalkoztatta a résztvevőket: a kert, a kamera és hogy valójában milyennek látszódnak a külvilág szemszögéből.

Fotó: Csányi Zsófia. Elte Média Instagram, eltemedia

Részvételi filmezés és önreflexió

Haragonics Sári tapasztalait felidézve elmondta, a visszanézés mindig az egyik fénypont és legfontosabb pillanat a projektek során. Hiszen a résztvevők létrehoznak egy kézzelfogható produktumot, amelyre büszkék lehetnek, és visszaigazolást kapnak arról, hogy képesek alkotni. A vetítések során magukat látják viszont a képernyőn, és elkezdődhet az önreflexió.

Oblath Márton szociológiai szemponttal egészítette ki a gondolatmenetet. Miszerint, ha az önreflexiót szakemberek által támogatott beszélgetések során, közösséggel folytatjuk, akkor a közösség egészéről alakul ki benyomás, nem csak az egyénekről. Ilyenkor egy új értelmezési szint jön létre, és elindulhat a diskurzus, amiből közösségi megoldások születhetnek a helyieket érintő problémákra. A résztvevők közötti szocioökonómiai különbségek is feloldódnak a részvételi filmes gyakorlatok közben, mivel a filmes szerepköröket folyamatosan váltogatják, így a csoporton belüli hierarchiák meg tudnak bomlani, legalább a foglalkozások idejére. Az alá- és fölérendeltségi viszonyok feloldódása segít a párbeszéd kialakulásában, ezzel elősegítve a csoportszintű önreflexiót.

Hogy ne sérüljön senki

A részvételi projektek során nagyon figyelnek rá, hogy a résztvevők integritása semmilyen formában ne sérüljön. Mindenki maga mondja meg, milyen mértékben kíván belefolyani a közös munkába. A projekt vezetői a feladatokat pszichológiailag biztonságos terepen

alakítják ki, de fontos leszögezni, hogy ez nem terápia. Itt nem az egyéni lelki gyógyulás a cél, hanem a közösséget foglalkoztató aktualitások felszínre hozása.

Az elkészült filmeket alapvetően csak közös vetítéseken van lehetőség megnézni, először szűk körben, majd egy ismerőssel, családdal kibővített közönség előtt. Sokszor játékkal együtt értelmezik a filmet, hogy a reflexió még nagyobb hatásokkal működjön. Hogyha a mű publikálására kerülne sor, mindenkinek a hozzájárulását kell kérni. Korábbi tapasztalatok mutatják, a jövőben bármelyik szereplő kifogásolhatja a képernyőn való megjelenítést, amikor részvételiség nélkül, idegen kontextusban, egy nagyobb közönség elé kerül a film. Ezért figyelnek rá a szakemberek, hogy a filmek mindig visszahívhatóak legyenek.

Mi történik utána?

A résztvevők sorsának nyomonkövetése nehéz feladat. A projektek utóhatásainak felméréséhez hosszútávú kapcsolattartásra lenne szükség, éveken át rendszeresen megszervezésre kerülő programokkal. És arra, hogy a helyi közösségek is tovább tudják örökíteni az újonnan tanult módszereket, gyakorlatokat. Ahogy Müllner András kifejezte: „hogyha a médiaprojektek nincsenek beágyazva egy hosszabb, vigyázó folyamatba, akkor az emberek magukra lesznek hagyva”. (Ezt a jelenséget jól ábrázolja a *Nyersanyag* c. film.) Ideális esetben intézményi keretek biztosítanák a tartós együttműködést: felkészített tanárok, nyitott szülők, jól képzett iskolapszichológusok segítenék feldolgozni a mindennapok történéseit közösségi médiaprojekteken keresztül, és nem csak nyaranta felbukkanó, néhány napig maradó filmes facilitátorok.

Ha tetszett ez a téma, és ELTE-s hallgatóként ilyen típusú órákon, workshopokon többet is megtudnál róla, csatlakozz a kommunikáció- és médiatudomány szak részvételi mediakultúra specializációjához másodévtől. Két év alatt 41 kreditet szerezhetsz, miközben elsajátítod ezeket az izgalmas társadalomkutatási módszereket.

Forrás:

Romakép Műhely (2024): „Csak egészség és internet legyen”. Részvételi-közösségi médiaprojektek (Tomor-Dunaszekcső, Siklósbodony), <https://www.youtube.com/watch?v=rDd1n83KNJs> (A letöltés dátuma: 2024.08.08.)

Videók:

Tomor – Dunaszekcső médiatábor 2021: Egysnittes – Dunaszekcső, Egysnittes – Tomor, Egysnittes – közös, Képeslapok - A Romama közösségi ház bemutatása (Tomor), Képeslapok - Dunaszekcső bemutatása, Generációk – Apámuram jöjjön enni (Tomor), Generációk – Csak egészség és internet legyen (Dunaszekcső), Generációk – A dunaszekcsői mozi (Tomor - Dunaszekcső), Generációk – A behívó (Dunaszekcső), Nyolctárgyas – Andriska meséje (Dunaszekcső), Nyolctárgyas – Iza titka (Dunaszekcső)

Évközi workshopok: A mi világunk (Siklósbodony), Feltűnünk (Sárosd), Áldoksi (Mágocs)

Dolgozatok

(A programok sorrendjében.)

A magyar fogyatékospolitika a Nyomik című film tükrében

Seres Dóra

Magyarországon a fogyatékosok helyzete, minden napi küzdelmeik, az országra való hatásuk mindig egy ignorált, kellemetlen témának számított. Az ország vezetése figyelmen kívül hagyta a problémáikat, kéréseinket és összességében a véleményüket. Ez pedig nemcsak az ő életükre hat ki, hanem minden más állampolgár életére is, hiszen egy közösség részeként a rászorulóknak segítése, életük könnyebbé tétele kollektív felelősségünk. Dolgozatomban kitérek a magyarországi fogyatékosok napi küzdelmeire, az ehhez kapcsolódó segítségnyújtásra, valamint ennek hiányára és okaira. A fogyatékos és „ép” közösség kapcsolatára, illetve a kapcsolat javításának módjaira.

A magyar fogyatékos helyzet az ország egy ignorált kérdése. A televízióban, rádióban, politikában ritkán feltűnő téma. Nem születik róla sok új határozat vagy ha mégis annak híre nem jut el a társadalom más részeihez. Személy szerint nem emlékszem olyan törvényre vagy rendeletre, amely a fogyatékosokat érintené, mivel sosem hallottam róla a médián keresztül. Ennek ellenére ez egy nagyon fontos és kikerülhetetlen téma. Attól még, hogy nem beszélünk róla ugyanúgy fennáll és a lakosság jó részét érinti. A Parlament hallgatása véleményem szerint több okból is eredhet, az egyik, hogy míg más kellemetlen témánál, például a nyugdíjasok problémáinál muszáj, hogy foglalkozzanak vele a saját jóhírük és szavazóbázisuk megőrzése érdekében, addig a fogyatékosok kérdéseiben nem ilyen érzékeny a magyar társadalom. Vagyis más embercsoportok (például: nyugdíjasok) a társadalom, a szavazók egy jelentősebb részét teszik ki, így muszáj, hogy valamennyire kiszolgálják az igényeiket, ha nyerni szeretnének a választásokon.

Másik ok lehet, hogy a politikusok életét nem érinti ez a kérdés, így nem is jut eszükbe ezzel foglalkozni. Természetesen tudják, hogy az országban vannak fogyatékosok, de más tisztában lenni valamivel vagy közvetlenül a hatása alatt lenni, esetleg másodkézből átélni. Ha pedig a felsőbb vezetés nem foglalkozik a fogyatékosokkal (-ami teszem hozzá a munkájuk része lenne), akkor jogosan merül fel a kérdés, hogy a közösségnek nem kötelessége emlékeztetni őket erre? Hogyan is várhatnánk el, hogy legyenek önállóak és teljes életet éljenek, ha nem vagyunk hajlandóak segíteni őket ebben?

Magyarországon a fogyatékosoknak megannyi szervezete van. Azonban ezek a szervezetek hiába teszik a dolgukat nem érnek el jelentősebb változásokat. Nem tudják hallatni a hangjukat úgy, hogy a döntéshozók is meghallják. Több önkéntes kellene legyen fogyatékos vagy „ép”, aki segíti a programok szervezését, terjeszti a hírt, illetve szerepet vállal. Túl sok ember hunyja be a szemét az „egészséges” és fogyatékos emberek közül, mivel az a kényelmesebb út számára.

Pár napja láttam egy vak hölgyet, akit a buszmegállóba vezettek, majd hagyták, hogy várjon a buszra. A buszmegállóban a buszok menetrendjét egy tábla mutatta, vagyis a hölgy megkérdezés nélkül nem tudta meg, hogy melyik busz jön legközelebb. A buszok száma az oldalon volt kiírva, így ebből sem tudhatta, hogy melyik érkezett meg. A telefonján hallgatta a buszmenetrendet, azonban ez két ponton is problémás volt. Először is a buszok nem pont a kiírt menetrend szerint közlekedtek; a másik, hogy az út mely mellett álltunk nagyon zajos volt, így könnyen félrehallhatta a telefon által diktált információkat. A hölgyhöz senki sem ment oda, hogy segítsen neki. Szerintem a legtöbb esetben nem tudják az emberek hogyan segítsenek a fogyatékos társaikon. Nincs meg bennük a kellő tudás és tapasztalat ehhez.

Ahhoz, hogy az emberek el-kezdjenek beszélgetni a fogyatékosokkal vagy merjenek kezdeményezni az irányukban egy más típusú megközelítésre van szükség. Erre szerintem a legjobb módszer a kiskorban történő érzékenyítés. Általános iskolák látogatása fogyatékos emberekkel, mikor

a kisgyerekek könnyen kérdeznek és lelkesen állnak a mássághoz. Játékos prezentációkkal, illetve filmekkel lehetne felkelteni az érdeklődésüket, erre jó példa a Nyomik film is. (Ezt a technikát alkalmazták a környezetvédelemmel kapcsolatban, mely véleményem szerint nagyon hatékonyan működött a Z generáció esetében.) Ha sikerülne egy szociális problémákra, a fogyatékosok ügyeire fogékony generációt kinevelnünk akkor kezdhethetnénk neki a kézzel fogható akadálymentesítésbe.

Kézzel fogható dolgok alatt gondolok a liftekre, bordázott járdákra és kapcsolókra, bármire, ami az életüket megkönnyítené, mert hiába látjuk már megannyi helyen ezeket, mindig lehet fejlődni benne. Sok olyan találmánnyal találkoztam külföldön, melyek egyáltalán nincsenek Magyarországon. Ilyen például a gyalogos járdánál lévő külön kapcsolót, mely zörgő hangot ad ki, amíg a lámpa zölden világít. Ez Amszterdamban minden gyalogátkelőnél megtalálható, azonban itthon talán csak egyet, kettőt láttam. De új dolgokat is bevezethetnének. Vegyük azt a buszmegállóban vidéken okos oszlopok vannak, viszont nem jól működnek, gyakran beáznak és már nem mondják el a menetrendet. Erre lehetne más megoldás vagy a busz, ha beáll a megállóba hangjelzéssel elmondhatná a számát és az irányt ahová tart, így nagyban megkönnyítené a vakok és gyengénlátók tájékozódását. Néha nem feltétlenül egy új találmányra lenne szükség, hanem egy új szokásra. Svédországban minden hónapban többször egy bevásárlóközpont „csendes napot” tart, a lámpákat lejjebb veszik és a zenét is lehalkítják. Ezzel a módszerrel az autisták sokkal könnyebben és stresszmentesebben vásárolhatnak. Ilyen és ehhez hasonló metódusokkal, újításokkal a fogyatékosok teljes élete megváltozhatna.

Az érzékenyítés mellett fontos kérdés még a reprezentáció. Mind a fogyatékos és az „ép” közösség számára fontos lenne, hogy a televízióban, videóban, a közösségi média platformokon, nagyvállalatok és cégek arcaiként, nagyköveteiként több fogyatékos is dolgozzon. Ezzel példát mutatnánk a fogyatékos közösségnek, illetve emlékeztetnénk az „ép” közösséget a társadalom más részeinek eltérő igényeire. A Nyomik beszélgetés során felmerült, hogy lehetne egy kerekesszékes az időjárásbemondó, azonban ugyanígy el tudnék képzelni egy Down-szindrómás vagy autista embert is ebben a szerepben.

Az elmúlt hónapban jött ki egy nagyon érdekes reklám. Egy Down-szindrómás lány kér egy koktélt, szeretne egyedül élni, illetve más tevékenységeket csinálni, de mindet megtagadják tőle, mivel ahogyan ő fogalmaz azt feltételezzük, hogy nem lenne rá képes és így nem is tud bizonyítani. A reklám üzenete, hogy ha nem engedjük egy fogyatékosnak, hogy próbálkozzon akkor valóban nem lesz képes az adott tevékenységre. Mégis mi történne, ha sztereotípiák nélkül állnánk hozzá a fogyatékosokhoz és nem a saját feltételezésink által kategorizálnánk, befolyásolnánk őket? Lehet, hogy sokkal önállóbbak és talpraesettebbek lennének. Nem kérnék annyiszor a segítségünket vagy nem válnának frusztrálttá amiért segítséget kell kérniük.

A kerekasztal-beszélgetésen elhangzott, hogy a fogyatékosok ingerlékennyé válnak sok esetben, amiért az embertársaik nem segítenek nekik, ha valamilyen nyilvánvaló problémával állnak szemben. Valóban gyakran megtörténik, hogy az emberek nem segítenek. Viszont megannyiszor a fogyatékosok ugyanazokkal a problémákkal találkoznak újra és újra, míg a segítőknek ez az első alkalom. Szóval türelmesnek kell lenniük még ha nehéz is és ugyanúgy segítséget kérniük, ha akadályba ütköznek. Ez is egy módja az őket övező sztereotípiák megtörésének.

Amellett, hogy úgy érezzük nem képesek megtenni bizonyos tevékenységeket és ezzel korlátozzuk őket, hordozunk egy merőben más típusú gondolkodást is, azt, hogy illeszkedjenek be és legyenek hasznos tagjai a társadalomnak. A kilencvenes évekig a fogyatékosokat próbálták „eltüntetni” mintha nem is léteznének, ez a szemlélet változott arra, hogy elvárásunk lett a fogyatékosok felé, hogy illeszkedjenek be a társadalomba, vállaljanak munkát. Arra nem is gondolva, hogy egy olyan boldogulást várunk el tőlük, amely számukra nehezen megy egy olyan környezetben mely nincs az ő igényeikre és lehetőségeikre tervezve. Például elvárnánk, hogy valaki mérnökként dolgozzon a végzettségének megfelelően, de egy olyan irodaházban kellene lennie, ahol több emelet is van és nincs lift, így a kerekesszékekével sosem jutna el a makettekhez vagy a saját asztalához.

A minden-napokban nem gyakran találkozunk vakokkal, értelmi vagy mozgássérültekkel, hiszen sok esetben nekik már akadályt jelent egy lépcső, a lift hiánya, az éles fények. Bele sem gondolunk, hogy a Nyomik filmben lévő balatoni utazás vagy akár a tóhoz való sétálás mekkora gondot jelent számukra. Persze mondhatjuk, hogy ez állami probléma, hiszen az állam felelőssége megteremteni a megfelelő, élhető környezetet a lakosok számára még akkor is, ha az összlakosság számának csak egy töredékét teszik ki. Nem szabadna előfordulnia, hogy valaki a balatoni nyaralását befejezve nem tud visszatérni a lakhelyére, mivel többszöri kérés ellenére sem küldenek megfelelő rámpával rendelkező vonatokat. A közlekedés pedig az egyik legnagyobb probléma a fogyatékosok életében. Ehhez kapcsolódik a hármas metró felújításánál felmerülő kommentár is, miszerint amúgy sem használják mozgássérültek a metrót akkor pedig felesleges akadály-mentesíteni a felújított szakaszt. Hogyan vették volna igénybe ezt a szolgáltatást, ha nincs egy lift, amivel eljutottak volna a szerelvényhez? A hozzászóló ezzel a mondatával egyértelműen jelezte a saját tudatlanságát és a témához kapcsolódó teljes érdektelenségét.

A metró felújításnál aztán demonstrációk segítségével sikerült elfogadtatniuk az akadálymentesítés tervét. A hármas metrónál elért győzelem, a liftek beépítése a bizonyíték arra, ha valamiért kellően harcol a fogyatékos társadalom, egy egységes frontot alkotva hallatja a hangját, akkor annak eredménye van. Nem azt szeretném közölni, hogy minden kicsi célért demonstrációk és tüntetések, felvonulások kelljenek, hanem hogyha más módszer nem működik akkor elég fontos ügyeknél még mindig lehet újra ezt alkalmazni. Ez egyben üzenet is, hogy ez az összefogás újra megtörténhet.

Hiszek abban, hogy az érzékenyítéssel, kommunikációval és egyéb módszerekkel javulni fog a fogyatékosok és más társadalmi csoportok kapcsolata. Ehhez még sok idő kell, de úgy gondolom, hogy könnyebbé válik a fogyatékosok élete és csökkennek a napi küzdelmeik, a másik fél-, pedig elfogadóbb lesz a jövőben.

Bibliográfia

Romakép Műhely. 2024. Nyomik - Filmvetítés és kerekasztal-beszélgetés Az ELTE médián. Február 28. <https://www.youtube.com/watch?v=bQy9YahvSU8> (Letöltés: 2024.05.26.)

„Ha tudnánk a választ, nem lenne a kérdés...” – Beszélgetés a Nyomik című film rendezőjével És szereplőivel – Média és Kommunikáció Tanszék.” 2024. ELTE Média. Március 3, 2024. <https://media.elte.hu/blog/2024/03/03/beszelgetes-a-nyomik-cimu-film-rendezojevel-es-szereploivel/> (Letöltés: 2024.05.26.)

Kiss Viktor, A teljesség politikája – Fogyatékosdiskurzusok és a normalitás ideológiája Magyarországon, in A nemzetközi és hazai fogyatékospolitika a 21. században, Szerkesztette: Laki Ildikó, MTA TK SZI; Harmattan, 2013. 11-38.

https://www.academia.edu/6277387/A_teljesség%C3%A9g_politik%C3%A1ja_Fogyat%C3%A9kosdiskurzusok_%C3%A9s_a_normalitás_ideológiája_Magyarországon (Letöltés: 2024.06.26.)

“Rehab Critical Mass – Képes vagyok.” n.d. Rehab Critical Mass. május 26, 2024. <https://rehabcriticalmass.hu/> (Letöltés: 2024.05.26.)

A Nyomik című film elemzése

Páll Hajnalka Ágnes

A szemináriumi dolgozatomat a Romakép Műhely első programján látott, Surányi Judit által rendezett „Nyomik” című dokumentum akciófilmről írom. A dolgozat célja a „Nyomik” című film elemzése a fogyatékoság és normalitás diskurzusainak tükrében. A film részletes vizsgálatával arra törekszem, hogy megértsem, hogyan reprezentálja a fogyatékosággal élő embereket, és milyen társadalmi üzeneteket közvetít róluk. A dolgozat különösen arra koncentrálok, hogy a film hogyan illeszkedik a magyar médiában és társadalomban tapasztalható fogyatékoság-reprezentációk sorába. A „Nyomik” egy magyar film, amely négy fogyatékosággal élő fiúról szól, akik le szeretnének menni a Balatonra nyaralni, és szembe kell nézniük különböző kihívásokkal. A rendező és a főszereplők részletes bemutatása mellett a cselekmény fő vonalait is áttekintem, hogy megfelelő alapot nyújtsak az elemzéshez. A film a magyar társadalom különböző rétegei közötti feszültségekre és az integráció kihívásaira is reflektál, amelyek kulcsfontosságúak a fogyatékoság témájának megértésében. A filmmel kapcsolatos kerekasztal-beszélgetésből is fogok idézni, ami nagyon érdekes és tanulságos volt, és amelynek meghívott vendégei Surányi Judit, a film rendezője, Báder Richárd, Nagy Zsolt, Tunyogi Imre, a film szereplői, valamint Orbán Katalin és Hermann Veronika, az ELTE Média oktatói voltak.

A „Nyomik” című film karakterei és azok ábrázolása kiemelt szerepet kap az elemzésben. A dolgozat során megvizsgálom, hogyan jelennek meg a fogyatékosággal élő személyek a filmben, és milyen karakterisztikus jegyekkel rendelkeznek. Különös figyelmet fordítok arra, hogy a karakterek ábrázolása mennyiben tükrözi a valóságot, illetve milyen sztereotípiákat és előítéleteket közvetít. Az elemzés során arra is keresem a választ, hogy a film hogyan ábrázolja a fogyatékosággal élők küzdelmeit és mindennapi kihívásait. A filmet Surányi Judit rendezte, aki szociológus, kulturális antropológus, dokumentumfilmes és a Rehab Critical Mass addiktológiai konzultáns projektjének főszervezője és közösség-szervezője. A négy főszereplő Karcsi, Imi, Zsolti és Ricsi, akik utazását végigkísérhetjük a 45 perces film alatt. Minden szereplő érzéseiről, gondolatairól, személyiségéről megtudhatunk bizonyos dolgokat, például a fogyatékoságának mértékéről, milyenségéről és azt, hogyan él vele együtt, hogyan élte meg az ebből fakadó dolgokat. A cselekmény viszonylag egyszerű, egy szálon fut: a négy barát el szeretne menni egy rövid nyaralásra a Balatonra, de szembesülniük kell mindennapi életük kihívásaival, például a kerekesszékek feljuttatása a vonatra, bemenni a mellékhelységbe úgy, hogy nincs kialakítva mozgássérült mosdó, a másokkal való ismerkedés nehézségei, előítéletek, sztereotípiák. Szívet melengető az, ahogyan a szereplők személyisége és a fogyatékoságukkal való megbékélés átjön a képernyőn, az az őszinteség és humor, ahogyan kezelik és látják belülről ezt az állapotot.

A fogyatékoság reprezentációjának jelentősége a magyar médiában és társadalomban kiemelkedően fontos, mivel nagyrészt ez is meghatározza a közvélemény és a társadalmi attitűdök alakulását a fogyatékosággal élő emberekkel szemben. A médiában megjelenő narratívák és képek nagyban befolyásolják, hogy a társadalom hogyan látja és kezeli a fogyatékoságot. A pozitív és hiteles ábrázolások elősegíthetik az empátia, az elfogadás és a befogadás növekedését, míg a sztereotip vagy stigmatizáló megjelenítések hozzájárulhatnak az előítéletek és diszkrimináció fennmaradásához. A magyar médiában a fogyatékoság témájának megfelelő kezelése különösen fontos, tekintettel arra, hogy egy olyan társadalomról van szó, ahol a fogyatékosággal élők gyakran szembesülnek akadályokkal mind a fizikai, mind a szociális értelemben. Ezen ábrázolások befolyásolják a közpolitikai

döntéshozatalt, a közösségi támogatás mértékét és az általános társadalmi integrációt is. Ezért elengedhetetlen, hogy a magyar médiában egyre több olyan tartalom jelenjen meg, amely hitelesen és érzékenyen mutatja be a fogyatékosokkal élő emberek életét és kihívásait, elősegítve ezzel egy inkluzívabb és empatikusabb társadalmi környezet kialakulását.

A „Nyomik” című film és Kiss Viktor „A teljesség politikája – Fogyatékosdiskurzusok és a normalitás ideológiája Magyarországon” című műve közötti kapcsolat különösen jelentős, mivel műfaji eltérésük ellenére mindkét alkotás a fogyatékosok és a normalitás társadalmi diskurzusainak kritikai elemzésére fókuszál. Kiss Viktor könyve részletesen tárgyalja, hogyan formálják a társadalmi normák és ideológiák a fogyatékosok megítélését Magyarországon, és milyen kihívásokkal szembesülnek a fogyatékosokkal élő emberek a mindennapokban: „...idehaza - különösen a fogyatékosok tényleges helyzetéből kiindulva - még mindig igen meghatározó a „szociális” diskurzus, ami a fogyatékosokat az elesettség és passzivitás állapotával fűzi egybe.” (Kiss) A film ugyanezekre a témákra reflektál, bemutatva a főszereplők küzdelmeit és interakcióit a társadalommal, amely gyakran kirekesztő és előítéletes. A film vizuális narratívája és karakterábrázolásai alátámasztják Kiss Viktor érvelését a fogyatékosok és normalitás közötti feszültségről, valamint rávilágítanak arra, hogy a fogyatékosokkal élő emberek milyen módon próbálják megtalálni helyüket egy normatív elvárásokkal teli társadalomban. Ezt mondja az integrációs diskurzusról, ami a második legfontosabb beszédmóddá vált az idők során: „a fogyatékosot úgy kezeli, mint akinek - lehetőségeihez mérten - minden esélyt meg kell ragadnia a társadalomba illeszkedéshez. Gyakorta fogalmazódik meg a „normális élet” célkitűzése, vagyis, hogy a fogyatékosokkal kapcsolatos cél, hogy ők is sportolhassanak, dolgozhassanak, tanulhassanak, ügyeket intézhessenek, kulturálódhassanak. Ez a beszédmód az „esélyegyenlőség”, a „hátrányos helyzet”, a „felzárkóztatás” fogalmai mentén úgy véli: a társadalom egyre több és több lehetőséget kínál a fogyatékosoknak az integrációra - a fogyatékos feladata, hogy ezekkel éljen.” (Kiss) A film és a szakirodalom kölcsönösen erősítik egymás mondanivalóját, hangsúlyozva a társadalmi integráció és az elfogadás fontosságát.

A fogyatékosokat és a társadalmi normák közötti meg nem értettségét több jelenet is jól reprezentálta, hiszen amikor Karcsi meg szeretett volna kérni egy lányt, hogy kísérelje be a vízbe, rá sem néztek a földön ülő lányok, ami szívfacsaróan megmutatta a kirekesztettséget, erről a jelenetről a beszélgetésen a rendező, Surányi Judit a következőket mondta: „Sokan azt hiszik, hogy a strandon, mikor a lányok nem néznek a Karcsira, nagyon sokan azt hiszik, hogy az egy megrendezett jelenet. Nagyon durva, mert ha valami nagyon nem megrendezett jelenet, az az példaul.” (Romakép) A film többféleképpen reflektál a fogyatékosok társadalmi megítélésére, kiemelve a főszereplőket körülvevő előítéleteket, általános kihívásokat és a társadalmi integráció nehézségeit. Először is, a film a felvonultatott szereplők mindennapi életének bemutatásával, dokumentumfilm jellegével érzékelteti, hogy a fogyatékosok nem csupán egyéni probléma, hanem társadalmi kérdés is. A különböző fogyatékosokkal élő fiúk tapasztalatai révén a nézők betekintést nyerhetnek abba, hogy milyen akadályokkal szembesülnek például a közlekedés vagy a közösségi élet terén. Ez a perspektíva rámutat arra, hogy a társadalmi struktúrák gyakran nem veszik figyelembe a fogyatékosokkal élőknél szükségleteit, ami hozzájárul a kirekesztettségükhöz. A dokumentumfilm jellegéről, a spontaneitásról a kerekasztalbeszélgetésben is szó került, a film egyik főszereplője Nagy Zsolt a következőt mondta: „...voltak keretek, de ezek a keretek nagyon tágak voltak, tehát akár mikor a csónakban is az Imivel beszélgettünk, ott igazából annyi volt meg, hogy beszéljünk... minden magától alakult és megpróbáltuk kifogni belőle a legjobb jeleneteket.” (Romakép)

Másodszor a film karakterei sztereotípiákat és előítéleteket tapasztalnak, amelyek megnehezítik számukra az egyenlő bánásmód elérését, például amikor Karcsi arról beszélt, hogy azért amiért hallhatóan másképp beszél, mint az átlag, sokszor értelmi fogyatékosként kezelik. A karakterek

interakciói a környezetükben előforduló emberekkel gyakran tükrözik a társadalom mélyen gyökerező attitűdjeit és előítéleteit. Harmadszor a film pozitív példákat is bemutat, ahol a fogyatékossgal élő karakterek támogatást és megértést kapnak, például a vendéglőben az ott dolgozó lány látszólag nem találkozott hasonló helyzettel, de empatikusan és kedvesen próbált segíteni, valamint a strandon a gyerekek közvetlensége is ilyen jelenet. Ezek a pillanatok rámutatnak arra, hogy az inkluzív attitűdök és a támogató közösségek milyen fontos szerepet játszhatnak a fogyatékossgal élő emberek életminőségének javításában és a társadalmi integráció előmozdításában. Ehhez kapcsolódik Báder Richárd, az egyik főszereplő nagyon fontos mondata, ami a kerekasztalbeszélgetésen hangzott el: „...nagyon függ attól is, hogy ki milyen pozitívan éli meg a sérültségét, mert nekünk nincs bajunk az étellel, tehát nagyjából megvan mindenünk, amire szükségünk van.” (Romakép)

A „Nyomik” című film jelentősége a magyar fogyatékossgal -diskurzusban kiemelkedő, mivel érzékeny és hiteles ábrázolásmódjával új perspektívákat nyújt a fogyatékossgal élők mindennapi életéről és kihívásairól. A film nem csupán szórakoztat, bár az sem elhanyagolható, hanem fontos társadalmi üzenetet közvetít: rávilágít a fogyatékossgal és normalitás közötti feszültségre, valamint arra, hogy a fogyatékossgal élők milyen akadályokkal szembesülnek a társadalomban. A főszereplők történeteinek keresztül a nézők betekintést nyerhetnek a fogyatékossgal élők mindennapi küzdelmeibe, miközben meglátják azokat a társadalmi és fizikai akadályokat, amelyekkel szembesülnek. A film hatása a társadalmi tudatosságra és az elfogadás elősegítésére jelentős. Elsősorban azáltal, hogy bemutatja a fogyatékossgal élő emberek életének különböző aspektusait, hozzájárul a társadalmi érzékenyítéshez és az empátia növeléséhez. Azáltal, hogy a nézők a főszereplők szemszögéből láthatják a világot, megérthetik, hogy a fogyatékossgal nem az egyén gyengesége, hanem a társadalmi struktúrák hiányosságainak eredménye is. Különösen fontos szerepet játszik a sztereotípiák lebontásában és a megbélyegzés elleni küzdelemben, mivel pozitív és inspiráló képet fest a fogyatékossgal élő emberekről, bemutatva küzdelmeiket, sikereiket és mindennapi életüket. Továbbá, a „Nyomik” című film hozzájárulhat a fogyatékossgal élők jogaiért való küzdelemhez és a jogi változások előmozdításához is. A film által felvetett kérdések és problémák gyakran olyan témák, amelyekkel a fogyatékossgal élők jogait védő szervezetek is foglalkoznak, így a film közvetetten támogatja ezen szervezetek munkáját és céljait. A társadalmi érzékenyítés révén a film elősegíti a befogadóbb közösségek kialakulását, ahol a fogyatékossgal élő emberek is egyenlő eséllyel vehetnek részt a mindennapi életben.

Összességében a „Nyomik” című film jelentős hozzájárulása magyar fogyatékossgal -diskurzushoz, mivel nemcsak a fogyatékossgal élők kihívásait mutatja be, hanem a társadalom attitűdjeinek és struktúráinak kritikai vizsgálatára is ösztönöz. A film által közvetített üzenetek és a szereplők történeteinek hosszú távon hozzájárulhatnak egy inkluzívabb és empátikusabb társadalom kialakításához.

Szakirodalom

Romakép Műhely (2024): Nyomik, ELTE BTK Média és Kommunikáció Tanszék, <https://www.youtube.com/watch?v=bQy9Ya hvSU8> (Letöltés: 2024.06.26.)

Kiss Viktor (2013): A teljesség politikája – Fogyatékossgal diskurzusok és a normalitás ideológiája Magyarországon, in A nemzetközi és hazai fogyatékossgal politika a 21. században, szerkesztette: Laki Ildikó, MTA TK SZI. L'Harmattan, 11-38. https://www.academia.edu/6277387/A_teljesség%C3%A9g_politik%C3%A1ja_Fogyat%C3%A9kossgal_diskur

[zusok %C3%A9s a normalit%C3%A1s ideol%C3%B3gi%C3%A1i Magyarorsz%C3%A1gon](#) (Letöltés: 2024.06.26.)

Rehab Critical Mass honlapja <http://rehabcriticalmass.hu/>

A Nyersanyag című film elemzése

Barabás Anna Sára

Dolgozatom a Nyersanyag című játékfilmből írom, amit a Romakép Műhely szervezésének a keretei között március 20-án néztünk meg közösen a Cirko-Gejzír moziban. A filmvetítést egy beszélgetés folytatott, ahol a film rendezőjével, Boross Martinnal, és az ELTE BTK Média és Kommunikáció Tanszékének oktatójával Oblath Mártonnal vezettek a Romakép Műhely kurzus hallgatói, Baranyai Tünde és Halmos Bálint Attila.

A film több ponton is társadalmilag érzékeny témát feszeget, köztük a mélyszegénységet, a korrupciót, az uzorás szerződések árnyoldalát, a szociális szakadékokat a nagyvárosban és a törpe faluban élők között. A film főszereplői, a filmrendező Tamással (Dér Zsolt), a gyermek animátorként dolgozó Hannával (Mészáros Blanka) és az operatőr Krisztiánnal (Baki Dániel), elnyernek egy pályázatot, aminek keretei között egy kisfaluba mennek filmet forgatni az ott élő gyerekekkel. A film további kulcskarakterek a falu polgármestere Gáspár (Pál András) és az ő nevelt lánya Zsani (Szabó Stefí). Tamásnak a fókusz a eredeti projektről hamar átcsúszik egy magánprojektre, aminek a célja, hogy leleplezze a korrupciós főpolgármestert. Tamás motivációi kettősek. Egyrészt hajtja egyfajta igazságérzet és segíteni akarás, másrészt felsejlik a lehetősége egy önös érdek felé, mivel egy ilyen témájú tényfeltáró dokumentumfilm meghozhatja számára az áttörést és a szakmai elismerést.

Magáról a filmről

A Nyersanyag nemcsak egyéni sorsokat, hanem tágabb társadalmi kontextust is bemutat. A film felhívja a figyelmet a szegénység, a munkanélküliség és a társadalmi kirekesztettség problémáira, amelyek számos embert érintenek Magyarországon és világszerte. Boross Martin a film segítségével párbeszédet kezdeményez ezekről a kérdésekről, arra ösztönözve a nézőket, hogy gondolkodjanak el a látottakon és saját felelősségükön a társadalmi igazságtalanságokkal kapcsolatban. A film vegyes, de túlnyomórészt pozitív kritikákat kapott a bemutatása óta. A kritikusok kiemelték a film erőteljes dokumentarista stílusát, társadalmi érzékenységét és művészi kifejezőerejét. Buzsik Turner Kriszti a Puliwood hasábjain a film képi világának művészi megkomponáltságát és realiztikusságát dicsérte. Szerinte a film képes a nézők figyelmét ráirányítani a társadalom peremén élők nehézségeire, és empátiát ébreszt irántuk (Buzsik, 2024). Boross Martin sikeresen ötvözi a dokumentarista hitelességet a művészi kifejezőerővel, és mélyreható portrét nyújt a társadalom peremén élők mindennapi küzdelmeiről. Horváth szerint a film nem elégszik meg azzal, hogy egyszerűen bemutassa a nehézségeket, hanem mélyebben beleás a karakterek motivációiba és céljaiba, ezáltal hiteles és összetett képet adva a nézőknek (Horváth, 2024).

Mivel valószínűleg a rendező pontosan tisztában van azzal, ki fogja megtekinteni a filmjét, tudatos a „segítség” narratívájának a választása is, értve ez alatt a fentebb említett problémák káros kezelésének a bemutatását. A film nézői egészen biztosan nem abból a társadalmi rétegből fognak érkezni, mint a filmben látott vidéki emberek. Ennek a filmnek a nézői nagy valószínűséggel azok, akik legalább akkora városban élnek, ahol játszik ezt a filmet, és van olyan keresetük, hogy el tudjanak menni moziba. Gyakorlatilag mi nézők is a film jelentős hányadában teljesen azonosulni tudunk Tamás motivációjával. Ahogy a beszélgetésben is gyakran megemlítették, a főhős gyarmatosító tevékenységének károosságával nincsen tisztában, egészen a film végéig. A nézőnek, már talán hamarabb elkezd kirajzolódni a helyzet kétélű mivolta, mégis át tudja érezni Tamás naivitását. A mélyszegénység mint társadalmi jelenség olyan mélyen van tabusítva, hogy nagyon ritkán kap teret olyan reprezentációra, ami meg tudja őrizni az emberi méltóságot. Például Ferencz Orsolya a Filmtett kritikájában arra hívta fel a figyelmet, hogy a film mélyebb betekintést nyújt a társadalmi kérdésekbe azáltal, hogy az emberek személyes történeteit állítja a középpontba. Ezen keresztül a film nemcsak informál, hanem érzelmileg is megérinti a nézőt, lehetővé téve, hogy a nézők jobban megértsék a társadalmi polarizációt és az ebből fakadó feszültségek valóságát (Ferencz, 2024).

A film remekül nyúl a témához, a néző megkapja azt az üzenetet, ami nem feltétlen garantált, hogy megfogalmazódott eddig benne. A segítség nem addig tart, hogy egy adott problémát megoldasz egy rászoruló életében. Tamás bármennyire is szeretett volna segíteni a megfélemlített családokon, azzal nem számolt, hogy van egy Gáspárnál is ijesztőbb opció. Társadalmi, mentális és akár természeti elszigeteltségükben ezek az emberek nem tudnak hova fordulni, ha kifogynak a lehetőségből. A segítség az ilyen esetben sosem egy gyorsan elérhető megoldás nyújtása. Ha a segítség után nem nyújt a segítő fél további alternatívákat, akkor pont úgy jár, mint Tamás, akitől újra pénzt kért Irén, vagy akit Pesten látogat meg Zsani, a polgármester nevelt lánya, miután már Tamás szétzilálta a közösség működését.

A film valódi és őszinte képet fest az életről, a valóság nyersességét tárva a néző elé. Horváth Bálint (2024) kritikája is hangsúlyozza, hogy a Nyersanyag nem egy egyszerűen lineáris történet, hanem egy mozaik, melyben a különböző sorsok egymást érintve rajzolják történet palettáját.

A film stílusát a dokumentarizmus és a művészfilm közötti határvonalon helyezkedik el. (Benke, 2024) A rendező a képi megvalósításban is hű marad a valósághoz, ugyanakkor művészi elemeket is belecsempész a jelenetekbe. A természetes fények és a kézikamerás felvételek segítenek abban, hogy a néző közvetlenül részese legyen a történeteknek.

Ebben az összefüggésben érdemes megemlíteni Ferencz Orsolya kritikáját, mely kiemeli a film képi világának egyszerre realiztikus és művészien megkomponált jellegét. A rendező megközelítése mélyebb rétegeket tár, megmutatva a valóság mögötti érzelmi és pszichológiai dimenziókat. Szombati Kristóf a film részvételi projekt jellegét emelte ki, amely nemcsak a mozivászonon, hanem a valós életben is hatást kíván gyakorolni. Ez a megközelítés elősegíti a közösségi kohéziót és a társadalmi változást, mivel a film készítői és szereplői közösen dolgoznak a bemutatott problémák megoldásán (Szombati, 2011). Szombat itt szerintem azért is hozza fel a film részvételi projekt jellegét, mivel magában a film cselekményében is egy részvételi filmes projekten dolgoznak a szereplők, valamint nem csak profi, hanem amatőr színészekkel is dolgozik a rendező.

Boross vs. Oblath

Boross Martin, a STEREO AKT kortárs színházi alkotócsoporthoz alapítója és művészeti vezetője, Junior Prima-díjas rendező, akinek munkáit több mint 13 ország 40 városában láthatta eddig a közönség. Színházi dramaturg szakon szerzett diplomát 2012-ben. Eddigi 20 előadása mellett rendezett játék- és dokumentumfilmet, rövidfilmeket, operát és utcai performanszokat is. Az ő beszélgetőpartnere volt Oblath Márton szociológus, az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanára, aki részvételi színházzal és a részvételi akció kutatás módszertanával foglalkozik, és a Saját Színház egyik alapítótagja.

A filmvetítés után a szokásos menet szerint egy kerekasztal-beszélgetéssel folytatódott a programunk, amiben általában két moderátor által vezetett beszélgetés ad egy tágabb kontextust az előtte megtekintett filmnek. Abban teljes egészében egyetértek Andrással, hogy ezek a beszélgetések, még ha néha hosszúra is nyúltak, elengedhetetlen támpontot, mankót adnak a filmekhez. A Nyersanyag utáni kerekasztal-beszélgetés viszont dinamikájában teljesen elkülönül az évad többi beszélgetésétől. Boross Martin és Oblath Márton közös munkája révén már dolgoztak együtt a Remake_Bodony című fantázia-dokumentumfilmen. Az gondolom, hogy a beszélgetésen kialakult vitához részben ez a fajta előzetes ismeretség is hozzájárult abban az értelemben, hogy Borossnak a reakciói sokkal hevesebbek voltak, mint amilyenek akkor lettek volna, ha két egymás számára ismeretlen szakértőt ültettek volna le egymás mellé beszélgetni. A vitában a legérdekesebb az volt, hogy igazat adni teljesen egyik félnek sem lehetett, mivel az állításaik mind helytállóak voltak, esetleg a relevanciájukat lehet kérdőjelezni. A vita során gyakorlatilag felvázolták, hogy miben különbözik egy filmes narratíva és a valóság, a mindennapi élet. Oblath problémafelvetése abból ered, hogy bár a film témája nagyon fontos, de nem aktuális és bizonyos részletekben nem egyezik a valósággal. Boross erre válaszként az alkotás játékfilmes mivoltára hivatkozik, ami eltérve a dokumentumfilmek szabályaitól, jóval nagyobb teret engedhet magának a valóság és a hitelesség függvényén. A film tömörít és egyszerűsít annak érdekében, hogy a nézőnek egy izgalmas és érthető történetet adjon át. A szociológus érveit arra támasztotta, hogy a helyszíneként választott képzeletbeli falu túl kicsi ahhoz,

hogy egy ilyen rendszer megszülethessen, valamint nem létezik olyan település, ahol ennyi probléma jelenik meg ilyen komplex módon, például: az uzsorahitelező polgármester, családon belüli erőszak, pályázati csalások stb.

Összegzés

Véleményem szerint az igazság valahol a két nézőpont között helyezkedik el. Nem elvárható egy játékfilmtől a realizmusnak azon szintje, ami a tökéletes valóságot adja át, viszont emelhet át a igaz történeteket, vagy karaktereket. Nem minden kis közösség polgármestere uzsorás vagy adócsaló. Nem lehet és nem is kell minden faluban keresni a simlis üzleteket, és nem lehet társadalmi és földrajzi környezettől függetlenül bírálókat adni egy közösségről. Viszont vitathatatlanul fontos a film története és mondandója. Egybegyűr sok különböző valós példát, így lesz a film elég feszes és érdekes cselekményét tekintve. Fontosnak gondolom észben tartani egy film elemzésénél, főleg, ha a hitelességét firtatjuk, hogy a nézőket valamivel a vászon előtt kell tartani, mert ha ez nem sikerül, ha a film túl vontatott, esetleg túl száraz, akkor lehet a mondandó lényege veszni el, akár azzal is, hogy egyszerűen nem marad elegendő nézője az alkotásnak.

Oblath Márton véleménye a film hitelességéről remek perspektívaváltás, viszont én megkérdőjelezem a súlyát a film szempontjából. A beszélgetés során sokkal inkább éreztem szörszálhasogatásnak, mintsem tényleges kontextusteremtő kiegészítésnek. Mivel, ahogy fent is említettem, ez a film nem sorolható a dokumentumfilmek közé, maximum átemelt onnan bizonyos technikai elemeket, nem szükséges szabadkozni a cselekmény hitelessége miatt. Ami miatt esetleg érdemes lehet szabadkozni, hogy egy nagyon érzékeny témát érintő filmnek a hitelesség azért fontos szempont, mert az túl mély sérelmeket vagy bizonytalanságot válthat ki a nézőkből. Viszont én személy szerint annak egyáltalán nem éreztem veszélyét a film alatt, hogy a rendező felelőtlenül bánt volna a témák érzékenységgel, kezelésével.

Bibliográfia

Benke Attila: Ez a magyar ugar. Nyersanyag. KULTer, febr. 24. <https://www.kulter.hu/2024/02/nyersanyag-kritika/>

Buzsik Turner Kriszti (2024): Nyersanyag, Puliwood, jan. 22. <https://www.puliwood.hu/kritikak/nyersanyag-kritika-351901.html> (Letöltés: 2024.06.28.)

Ferencz Orsolya (2024): Nyers valóságok, Filmtett, jan. 18. <https://filmtett.ro/cikk/nyers-valosagok-nyersanyag-kritika> (Letöltés: 2024.06.28.)

Horváth Bálint (2024): Nem elég egy kamera, hogy megváltsd a világot! Kritika a Nyersanyag c. filmről, jan. 18. <https://magyar.film.hu/filmhu/magazin/nem-eleg-egy-kamera-hogy-megvaltsd-a-vilagot.html> (Letöltés: 2024.06.28.)

Pál András: Roma felzárkóztatás és tehetség gondozás, <https://radnotiszinhaz.hu/hirek/roma-felzarkoztatasi-es-tehetseg-gondozas/> (Letöltés: 2024.06.28.)

Szombati Kristóf (2011): Uborkák és emberek. A fejlesztés részvételi projektje Igriciben, anBlok (Akció/kutatás szám), 5. szám, 101-103. <https://epa.oszk.hu/02700/02725/00004/pdf/> (Letöltés: 2024.06.28.)

Somody Kristóf (2014): Észrevétlen rasszizmus – gondolatok egy roma polgármester sikertörténetének médiareprezentációi kapcsán, *Apertúra*, nyár-
ősz <https://www.apertura.hu/2014/nyar-osz/somody-eszrevetlen-rasszizmus-gondolatok-egy-roma-polgarmester-sikertortenetenek-media-reprezentacioi-kapcsan/> (Letöltés: 2024.06.28.)

A Nyersanyag című film elemzése

Gura Janka

Dolgozatomban Boross Martin 2024 februárjában bemutatott Nyersanyag című játékfilmjét elemzem. Témaválasztásom alapja az, hogy ez a film fogott meg leginkább a Romakép Műhely programjai során megnézett anyagok közül. Azt gondolom, hogy a Nyersanyag sok vitatott témát felvet, sőt könnyű többféle mód és szempont alapján értelmezni. Miután megnéztem a filmet, volt egy bizonyos benyomásom és véleményem, ami rögtön árnyaltabbá vált a kerekasztal-beszélgetés után. A programot követő órai beszélgetés pedig megint csak változtatott a filmről alkotott képemen. Célom, hogy rávilágítsak a film komplex tematikájából fakadó ellentmondásokra.

A film főszereplője Tamás, egy fővárosi értelmiségi, felsőbb középosztálybeli fiatal férfi, aki barátnőjével és egy barátjával egy nyárra leköltöznek egy fiktív, Pusztaszomaj nevű faluba, hogy drámafoglalkozásokat tartsanak az ottani gyerekeknek. Mindeközben Tamás és barátnője, Hanna álma, hogy készítsenek egy saját filmet, melyhez pályázati finanszírozásra lenne szükségük. A nyári munka ideiglenes, ebből következik az is, hogy a fiatal pár és operatőr barátjuk, Krisztián a nem aktívan működő orvosi rendelőt kapják szállásul. A logisztikai kellemetlenség ellenére minden erőt bedobva kezdenek neki a munkának. Ott töltött idejük során nem csak a gyerekeket ismerik meg, hanem azok szüleit, a falu polgármesterét és lakosait is. A budapesti fiatalok számára egyfajta fokozatosan kialakuló sokk a falusi élet megtapasztalása, és a szöges társadalmi ellentétek felismerése. Mindez Tamást érinti leginkább, aki tudat alatt is magára vállalja az igazságtalanságok helyreállítását és a falusiak segítségét. Jó szándékai azonban nem feltétlenül eredményeznek valódi, tartós változást, különösképpen, hogy többször immorális módszerekhez folyamodik.

A film komplex karaktereket mutat be, egyikükről sem mondható el, hogy csak pozitív, vagy csak negatív szereplő. A fő üzenet az, hogy nem szabad a komplex társadalmi, politikai, gazdasági problémák megoldását egyéni felelősségként szemlélni. Természetesen az is végletes, ha nem foglalkozunk ezekkel a gondokkal, elengedhetetlen, hogy tisztában legyünk velük és törekedjünk azok megoldására. Ezzel szemben viszont a film főszereplője felveszi az úgy nevezett „fehér megmentő” (white savior) szerepet, melynek során tényleg tud valamennyi segítséget nyújtani, de tettei komoly negatív következményekkel is járnak. Ahogy Boross Martin is megemlíti a kerekasztal-beszélgetésen, a tájékozottság és a hatalom aktorainak ellenőrzése valóban egyéni felelősség is, de a romák elleni diszkrimináció és a szegénység megszüntetése nem lehet az, főleg, hogy egyetlen személy nem is képes megoldani ezeket a problémákat, még akkor sem, ha bizonyos helyzetekben van lehetősége cselekedni.

A film célja az is, hogy dühöt és tehetetlenséget váltson ki. Fontos, hogy magunkba nézzünk, felismerjük privilégiumainkat, és átgondoljuk, mit is „teszünk” velük pontosan. A film által bemutatott problémákat sokan nem is tartják valódi problémának, vagy ha igen, nem feltétlenül látják át azt teljes mértékben. Ha a kollektív társadalom jobban felismerné ezeket a viszonyokat, és a többség ugyanolyan frusztrált lenne, mint mi a film megnézése után, már egy lépéssel közelebb lennénk a megoldásokhoz. Tamás és társai, bár több módon is segítik a falu lakosait, és értékes munkát végeznek a gyerekekkel, csupán egyfajta „sebtapasz-megoldást” tudnak kínálni a falu korrump rendszere ellen, mely teljesen kiesik hatókörükből.

A következő szakaszban szeretném megvizsgálni a film ellentmondásait, illetve azt, hogy hogyan lehet félreértelmezni a fentebb említett üzenetet. Úgy gondolom, fontos feltenni a kérdést, hogy kik tartoznak a film célközönségébe, kikhez fog valóban eljutni a film, illetve ezek a személyek hogyan fogadhatják be azt. Boross Martin említi, hogy a Nyersagnak nem célja a magyar valóság, vagy a

tipikus falu bemutatása, inkább csak háttérként szolgál (persze ez nem jelenti azt, hogy nem meghatározó). Ebből fakadóan a rendező szerint akár külföldi nézők is hasonló olvasattal fogadhatják be a filmet, amivel egyetértek. Ugyanakkor a filmet fontos vizsgálni társadalmi, földrajzi és kulturális szempontok alapján, és megnézni, milyen térszervezést használ az adott történet (Kalmár & Győri, 2015). Véleményem szerint bárki számára értelmezhető és nagy jelentőségű filmről van szó, azonban nem gondolom, hogy a célközönség ténylegesen mindenki lenne. Elsősorban a pesti értelmiségiek, vagy nagyobb városok értelmiségi, (felsőbb) középosztályához tartozó személyek azok, akik egyáltalán hallanak a filmről, majd elmennek megnézni. Miután a Romakép Műhely során megnéztem a filmet a Cirko-Gejzir Moziban, annyira tetszett, hogy gondoltam rá, hogy újra megnézném, vagy ajánlanám a családomnak. Kaposvári vagyok, tehát egy megyeszékhelyről, de nem egy nagyobb városból származom, és nem voltam benne biztos, hogy a város két mozija közül valamelyikben játsszák-e a Nyersanyagot. Valóban csalódnom kellett, mivel a film tényleg nem szerepelt a moziműsorokban, ezáltal például a kaposvári lakosoknak nem is elérhető, hacsak nem utaznak el egy nagyobb városba, ahol van olyan mozi, ahol játsszák a filmet. Mindez alapján azt gondolom, hogy privilégium már az is, ha valakinek van lehetősége megnézni a filmet. Persze ez is egy komplex probléma, ami nem a Nyersanyag „hibája”, de érdekesnek tartom, hogy pont a film által bemutatott viszonyokhoz köthető az is, hogy az nem mindenhol elérhető.

Emellett az is igaz, hogy különböző személyek máshogy értelmezhetik a filmet a társadalomban való elhelyezkedésük és hovatarozásuktól függően. Mint ahogy Oblath Márton is említi a beszélgetés során, egy somogyi vagy baranyai faluban élő ember teljesen más élményt kaphat a Nyersanyagtól. A film által bemutatott hatalmi viszonyok, a háttérként szolgáló fikciós magyar valóság, a bemutatott identitások mind befolyásoló erővel hatnak, és a nézők könnyen különböző módokon értelmezhetik azokat (Kalmár & Győri, 2015). Szerintem viszonylag egyszerű félreértelmezni a történetet, és ezalatt pozitív és negatív kritikát is értek. Negatív, hisz nyilvánvalóan a film nem éri el célját, ha valakihez nem jut el az üzenet, de pozitív, mivel azt gondolom, hogy lehetővé teszi, hogy a történet árnyaltabb és komplexebb legyen, ami a javára szolgál, mert erősíti az üzenetet és a moziélményt. A film fő üzenete számomra az volt, hogy tudatosnak kell lennünk, figyelniük kell arra, hogy ne essünk bele a „fehér megmentő” szerepbe, mint Tamás. Lehet, hogy valaki például máshogy értelmezi Tamás tetteit (mondjuk helyesnek tartja őket és nem lát bennük problémát), és emiatt nem jut el hozzá az üzenet. Fontos, hogy ne gondoljunk a filmre dokumentumfilmként, és vonatkoztassunk el a sztereotípiáktól. Boross Martin szerint a sűrítés, és az, hogy nem mindig pontosan a valóságot tükrözi a film, szükséges volt a fikciós történet megvalósítása és az üzenet célszerű átadása érdekében.

Ezzel kapcsolatban egy jelenetet szeretnék kiemelni, ami számomra különösen megmaradt. Tamás ad néhány tízezer forintot Irénnek, aki betegsége miatt nem tud annyit dolgozni, mint korábban. A maradék munka elvégzésében fia segít neki, a drámafoglalkozásokon való részvétel kárára. Tamás fontosnak tartja, hogy Pali részt tudjon venni az órákon, és szeretne segíteni a családnak, és Irén nagyon hálás. Néhány héttel később Irén megkérdezi Tamást, hogy megint ki tudná-e segíteni, melyre Tamás nemmel válaszol. Mindez arra a sztereotípiára alapoz, hogy a romák rendszerint pénzt kérnek másoktól, „nem akarnak dolgozni” stb. Bár fontos megemlíteni, hogy Irén a betegsége miatt képtelen volt többet dolgozni, illetve először Tamás ajánlotta fel neki a segítséget. Ugyanakkor szerintem könnyű félreértelmezni a jelenetet, ha például egy olyan személy nézi a filmet, akinek alapvetően is sztereotíp képe van a romákról vagy a szegénységben élőkéről, vagy akár a falusiakról.

Hammer Ferenc tanulmányában (2004) a Fókusz szegénységriportjairól ír, melyet tipikusan romákkal készült interjúk tesznek ki. Hammer Ferenc tanulmányában (2004) a Fókusz szegénységriportjairól ír, melyekben romákkal készült interjúk is helyet kaptak. A műsor, bár reprezentálja a romákat, ráerősít a sztereotípiákra, melyek szerint a romák munkakerülők és emiatt szegények. A viseletes ruhák és cipők, illetve a dohányzás megjelenítése stb. mind a többségi társadalom romákról kialakított negatív képére erősít rá. A Nyersanyagban azonban a romák reprezentációja sokkal több nüanszt képvisel.

Mint ahogy említettem, a filmben megjelenített bonyolult emberi kapcsolatok és a romák komplex reprezentációja folytán úgy gondolom, a félre lehet érteni a filmet, mint a romák negatív reprezentációját, vagy a valósághoz való ragaszkodás hiányát. Miért is jó film a Nyersanyag, félreérthetősége ellenére? Mindenképp hiánypótló és releváns tartalomnak minősül, hiszen viszonylag ritkán találkozunk olyan médiatartalommal, ami hasonlóan komplex módon mutatja be a magyar társadalmat. Az előítéletekre és prekoncepciókra épülő tartalmak mellett eltörpülnek azok, amik képesek elvonatkoztatni azoktól. Mint már említettem, a Nyersanyag sem a teljes valóságot tükrözi, és jelenleg nem is igazán történhetne meg a gyakorlatban. Oblath Márton beszél arról, hogy 2012 és 2013 környékén beszélhettünk esetekről, hogy a polgármesterek kihasználták a falu lakosait, hasonlóan, mint Gáspár a Nyersanyagban, azonban ma ez már egyáltalán nem jellemző, sőt, egy egyutcás faluban, mint Pusztaszomaj, gyakorlatilag nem is lenne lehetséges egy ilyen komplex közmunkára alapuló uzsorás rendszert kiépíteni. Saját vonatkozás szempontjából megemlíteném, hogy mint Somogy megyei lakos, bár sosem éltem a megyeszékhelynél kisebb településen, hallottam olyan esetről, hogy egy faluban egy jobb módú személy kihasználja a kiszolgáltatott munkásait, még ha nem is olyan végletesen, mint a filmben. Persze ez komolyabb kutatást igényelne, és a hallomásból ismert eseteket nem kezelhetem megtörténtként. Azonban azt gondolom, hogy a film nagyon is valós és ma is létező problémákra világít rá, még úgy is, hogy ezt egy nem feltétlenül valóság-hű történet keretein belül teszi.

Összefoglalva, a Nyersanyag meghatározó élmény volt számomra, és mindenkinek ajánlanám, akinek van lehetősége megtekinteni. Azt gondolom, hogy ha a néző el tud vonatkoztatni a sztereotípiáktól, és tisztában van vele, hogy a film játékfilmnek vagy drámának minősülhet, de dokumentumfilmnek semmiképp, akkor az üzenetet is tudja értelmezni. Bár már eltelt néhány hónap film megtekintése óta, sokszor eszembe jut, vagy gondolkozok a film által felvetett témákon és kérdéseken. Személy szerint rám a film abban volt legnagyobb hatással, hogy segített úgymond perspektívába helyezni a saját privilégiumaimat, vagy akár azok hiányát. Elérte a célját abban is, hogy megkérdeztem magamtól, volt olyan helyzet, amikor úgy gondolkoztam vagy viselkedtem, mint Tamás? Hogyan lehet elmenni az egyik végletből (ignorancia) a másikba (már-már ártó segítség)? Több oka lehet az emberek informátlanságának, és a Nyersanyag remek film lehet azoknak, akiknek szükségük van arra, hogy rájöjjenek, milyen szerepet vállalnak vagy milyen szerepbe kényszerülnek a film által bemutatott társadalmi viszonyok kapcsán.

Szakirodalom

Hammer, F. (2004). Közbeszéd és társadalmi igazságosság. Médiakutató

https://mediakutato.hu/cikk/2004_01_tavasz/01_kozbesze (Letöltés dátuma: 2024. 05. 08.)

Kalmár, Gy. & Győri, Zs. (2015). A tér, hatalom és identitás viszonyainak kutatása a magyar filmben.

In Kalmár György & Győri Zsolt (szerk.), Tér, hatalom és identitás viszonyai a magyar filmben.

Debreceni Egyetemi Kiadó.

Romakép Műhely (2024). Nyersanyag kerekasztal-beszélgetés,

https://www.youtube.com/watch?v=t5P9cbS_OLc (Letöltés dátuma: 2024. 05. 08)

Az egyén határai a társadalmi aktivizmusban: A félrecsúszott aktivizmus

Ipacs Rebeka Mária

Bevezetés

A társadalmi érzékenyítés és az aktivizmus kulcsfontosságú szerepet játszanak a társadalmi igazságosság és egyenlőség előremozdításában. A társadalmi érzékenyítés célja, hogy növelje az emberek tudatosságát bizonyos kérdésekkel kapcsolatban, és empátiát ébresszen bennük. Az aktivizmus pedig ennek egyfajta eszköze, az a folyamat, amely során az emberek aktívan részt vesznek a változás előre mozdításában. Az egyéni és közösségi felelősség összefonódása elengedhetetlen ebben a folyamatban. Minden egyénnek szerepe van abban, hogy hozzájáruljon egy egyenlőbb társadalom kialakításához, ami magába foglalja a tudatos döntéshozatalt és az aktív részvételt a közösségi életben. Az aktivizmusban azonban fontos megtalálni azt határt, hogy a jó szándék ne váljon károssá, hogy az érintettek valódi igényeit elégítsék ki kerülve a paternalizmust. Dolgozatomban az egyén társadalmi felelősségvállalását érzékenyítésben játszott szerepét és annak határainak kérdését szeretném feszegetni, a félrecsúszott aktivizmus tükrében, a Nyersanyag című filmen keresztül szemléltetve.

Az egyén szerepe az érzékenyítésben, a társadalmi változás előremozdításában

Először is fontos beszélnünk arról, hogy mi az az eszköz, ami nagy mértékben befolyásolja az egyént leginkább a kisebbségi csoportok megítélésében, ami nem más, mint a média. Bajomi Lázár Péter Manipulál-e a média című tanulmányában ezt részletesen kifejti. Elmondja például, hogy Gerbner kutatásai azt mutatták, hogy azok az emberek, akik sok időt töltenek televíziónézéssel, hajlamosak elfogadni a televízióban ábrázolt világképet a valóság hű reprezentációjaként. Például hajlamosak lehetnek alulbecsülni a kisebbségek valós számát, de túlbecsülni a velük kapcsolatos negatív sztereotípiákat, például a bűnözésre vonatkozóan. A média hosszú távon befolyásolhatja az egyének világképét és meglévő előítéleteiket a kisebbségi csoportokkal kapcsolatban, gyakran negatív sztereotípiákat erősítve. A média ábrázolási módja és a témák gyakorisága is meghatározza, hogy a közönség milyen mértékben ítéli meg fontosnak ezeket a kérdéseket. Az emberek szelektíven válogatnak a médiaüzenetek között, előnyben részesítve azokat, amelyek megerősítik meglévő véleményeiket.

Úgy gondolom, hogy az egyének és a társadalom egyaránt felelősek és felelősségre vonhatók embertársaik megítélésének és elfogadásának helyzetéért. Az érzékenység és elfogadás szintjének kialakulásában számos tényező játszik szerepet, mint például a neveltetés, az egyéni tapasztalatok, valamint az egyén önképzése. Aneta Piekut és Gill Valentine szövegükben kifejtik, hogy az egyének közvetlen interakciói, különösen az egyenlő státuszú kapcsolatok, pozitív hatással lehetnek a kisebbségi csoportokkal szembeni attitűdökre. Rendszeres, közvetlen találkozások és közös tevékenységek során az emberek jobban megérthetik és elfogadhatják a különböző háttérű csoportokat, csökkentve a sztereotípiákat és előítéleteket. (Piekut, Valentine, 2016, 2-3)

Az egyének hozzájárulhatnak a társadalmi érzékenyítéshez azáltal, hogy közbeszólnak, informálnak a médiában vagy közösségi diskurzusokban. "Az észlelt diverzitásnak nem feltétlenül kell tükröznie az etnikai/faji különbségek láthatóságát. A szomszédság változásától függően néhány kisebbség, amely etnikailag „láthatatlannak” minősül, valójában láthatóvá válik más attribútumok, például a társadalmi-gazdasági struktúrákban való elhelyezkedés révén" (Piekut, Valentine, 2016, 11.). Az egyén képes pozitív narratívákat kialakítani és megosztani, amelyek elősegítik a kisebbségi csoportok befogadását és elfogadását. Ha egyének aktívan részt vehetnek közösségi kezdeményezésekben,

társadalmi mozgalmakban és politikai tevékenységekben, amelyek a kisebbségi csoportok jogainak és helyzetének javítására irányulnak, elősegítik a társadalmi igazságosságot, ami a társadalmi változásokhoz vezethet.

Úgy hiszem, hogy minden ember feladata embertársainak nevelése és terelése az elfogadás irányába. Számos eszköz áll rendelkezésre ennek érdekében, de a legfontosabb és leghatásosabb, az a releváns információk terjesztése. Ez történhet közösségi médián keresztül, személyes beszélgetések során, vagy akár nyilvános előadások formájában. Az információszerzés és megosztás képessége lehetővé teszi, hogy a társadalom tagjai tudatosabbá váljanak a környezetükben zajló eseményekről és problémákról.

Nyersanyag című film rövid bemutatása

A Nyersanyag című film Boross Martin rendezésében egy budapesti filmes csapat vidéki útját mutatja be, akik egy kis faluba, Pusztaszomajra látogatnak, hogy művészeti szakkört, egyfajta filmes workshopot tartsanak. A történet hamar 180 fokos fordulatot vesz, amikor felfedezik, hogy a falu életét a polgármester uralja, aki uzorakamatokkal tartja sakkban a helyieket. A film erősen kritizálja a városi értelmiség paternalista hozzáállását és rávilágít a segítő szándék és a valóság közötti szakadékokra. A feszültségek és a kulturális különbségek mély szociális és politikai problémákat tárnak fel, kihangsúlyozva a vidéki élet kihívásait és a külső, idegen beavatkozások gyakran kontraproduktív hatását. A film bemutatja, hogy a felszínes jószándékú beavatkozások nem elegendők a komplex problémák megoldásához, és boncolgatja az egyén társadalmi változások előrelendítésében való szerepének határait, illetve a félrecsúsztott aktivizmus kérdését.

Félrecsúsztott aktivizmus

Az aktivizmus határai gyakran azon múlnak, hogy mennyire érti meg az aktivista a helyi közösség problémáit és igényeit. Azok az aktivisták, akik kívülállóként avatkoznak be, sokszor nem rendelkeznek elegendő ismerettel a helyi viszonyokról, ami a segítségnyújtást hatástalanná vagy károsná teheti. Boross Martin a kerekasztal-beszélgetés során kiemeli, hogy az aktivizmus akkor érheti el a határait, amikor az aktivisták nem értik meg teljesen a helyi közösség problémáit: "Az emberek nem mindig fogadják el azokat, akik kívülről érkeznek, még ha jó szándékkal is jönnek." Félrecsúszik akkor, ha az aktivisták saját értékrendjüket és megoldásaikat akarják ráerőltetni a helyi közösségre, anélkül, hogy meghallgatnák vagy bevonnák őket a döntéshozatalba. Oblath Márton a kerekasztal-beszélgetésen úgy fogalmazott, hogy "Sokszor az aktivisták saját elképzeléseiket próbálják ráerőltetni a közösségre, ami gyakran ellenállást szül."

A valódi segítség akkor valósul meg, amikor figyelembe veszik a helyi közösség valós igényeit és szükségleteit. Ez magában foglalja a közösség tagjainak bevonását a problémák azonosításába és a megoldások kidolgozásába, biztosítva ezzel, hogy a beavatkozások fenntarthatóak és hatékonyak legyenek. Az igény valódi megléte alapvető kérdés. Sokszor az aktivisták feltételezik, hogy a helyi közösségeknek szükségük van az általuk kínált segítségre, anélkül, hogy ezt az igényt valójában felmérnék. Fontos, hogy az aktivisták először meghallgassák a közösség tagjait és az ő perspektívájukat, hogy valóban releváns és hasznos segítséget nyújthassanak.

Judit A. B Lee egy konkrét példán keresztül mutatja be, amikor az aktivizmus nem veszi figyelembe az érintett csoportok felkészítésének szükségességét. Egy átmeneti lakóotthon női lakóit az utolsó pillanatban vitték el egy állami segélycsökkentések elleni demonstrációra. Az érintett nők nem értették teljesen az ügyeket, és nem voltak felkészítve arra, hogy miért vannak ott, illetve milyen szerepet játszhatnak. Ennek következtében szorongást és félelmet éreztek, és sokan közülük inkább elrejtőztek a lobbiterületén, mintsem részt vettek volna az eseményen (A.B Lee, 2001, 384.). Ez a

példa rávilágít arra, hogy az aktivizmus félrecsúszhat, ha az érintett csoportok nincsenek megfelelően tájékoztatva és felkészítve. Az ilyen helyzetek elkerülése érdekében fontos, hogy az aktivisták előre felkészítsék az érintett csoportokat az eseményekre, megvitassák velük az ügyeket, és segítsenek nekik megérteni a szerepüket és az esetleges következményeket. Csak így lehet biztosítani, hogy az aktivizmus valóban az érintettek érdekeit szolgálja, és nem csupán a szervezők elképzeléseit tükrözi.

Morális és felelősségi határok megjelenése a filmben

A "Nyersanyag" című film egyik központi kérdése, hogy a városi értelmiségiek milyen jogon és milyen mértékben avatkozhatnak be a vidéki közösség életébe. A budapesti filmesek úgy érzik, hogy művészeti programjukkal jobbra tehetik a falusiak életét, de szembesülnek azzal, hogy nem igazán értik a helyi viszonyokat és problémákat. A kívülálló beavatkozása gyakran felületes és nem veszi figyelembe a helyi közösség belső dinamikáit. Például a filmes csapat művészeti szakköre jó szándékú kezdeményezés, ami viszont új problémákat sző a falubéliek közt. Ennek a legfőbb oka a mélyszegénység, ami a gyerekeket is munkára kényszeríti, ami elveszi a lehetőséget tőlük a programon való részvételen. A legnagyobb változást, feszültséget a megszokott hétköznapiak, és a már elfogadott polgármester felől érkező elnyomás megbontása jelenti. Felmerül itt a kérdés, hogy mi lett volna jobb, ha segít Tamás vagy sem, vagy pedig „akinek nem inge, ne vegye magára” alapon hagyja az egészet. Főszereplőnk szerepvállalása elsősorban egy hősiesség tünnet, hisz segítséget nyújt a helyieknek és próbálkozik egy jobb életminőség megteremtésében, azzal, hogy próbálja lebuktatni a polgármestert. Tamás bukásának oka egyrészt az, hogy mint külsős, idegen akart beavatkozni és megoldani egy olyan problémát, aminek kérdéskörét nem ismeri igazán. A film rávilágít arra az etikai dilemmára, hogy kinek a véleménye és tapasztalatai számítanak egy közösség problémáinak megoldásában. A városi értelmiség hangja gyakran elnyomja a helyieket, akiknek közvetlen tapasztalataik vannak a problémákkal kapcsolatban. A Nyersanyag című filmben a filmesek jó szándékkal érkeznek, de gyorsan kiderül, hogy nem ismerik a helyi viszonyokat és igényeket, így kezdeményezéseik gyakran célt tévesztenek. Az igény valódi megléte is fontos kérdés, hiszen a külső segítők gyakran feltételezik, hogy a helyiek pontosan azt igénylik, amit ők kínálnak.

A másik megjelenő probléma nagyjából abban rejlik, hogy Tamás nem egy helyi lakos, hanem egy ideiglenesen jelen lévő karakter. Ennek következtében távozása után kiújul a probléma, és minden visszaáll a régi kerékvágásba. Ez ott is zavart okoz, hogy reményt ad az embereknek, amit később elveszítenek, illetve egyfajta messiás képében rajzolódik ki a személye. Erre példa a kislánnyal való kapcsolata, amikor is szintén reményt és támogatást ad neki, amit vissza is vesz tőle. Tehát összességében elmondható, hogy ez az ideiglenesség és a kívülállóság, ami határt képzett Tamás szerepvállalásában. Ehhez még hozzájárult az is, hogy egyéni kapacitását nem merítette ki, projektjét akkor találta lezártnak, amikor ő maga megelégedett a saját segítségnyújtásával, figyelembe nem véve a helyiek igényeit. Tamás határai akkor mutatkoznak meg igazán, amikor ideiglenes jelenléte miatt nem tud hosszú távú és fenntartható megoldásokat kínálni.

Összegzés

Az aktivizmus szerepe és határai szorosan összefüggnek azzal, hogy mennyire képesek az aktivisták megérteni és integrálni a helyi közösségek valós igényeit és hangját. A "Nyersanyag" című film rávilágít arra, hogy a kívülről érkező segítők jó szándéka gyakran nem elegendő, ha nem társul a helyi viszonyok mély megértésével és az érintettek aktív bevonásával. Judith A. B. Lee elmélete alapján az empowerment, vagyis a hatalommal való felruházás megközelítése segíthet abban, hogy az aktivizmus valóban a közösségek érdekeit szolgálja, nem pedig csak külső elképzeléseket tükrözzön. Az aktivizmus hitelessége és hatékonysága abban rejlik, hogy képes-e fenntartható és releváns változásokat előidézni, figyelembe véve az érintett közösségek sajátos körülményeit és igényeit.

Paulo Freire „Az elnyomottak pedagógiája” című művében hangsúlyozza, hogy a valódi változás csak akkor érhető el, ha a közösségek tagjai aktív részesei a folyamatnak, és nem csupán passzív befogadói a kívülről érkező segítségnek. (Freire, 2005, 143.)

A "Nyersanyag" című film példája jól mutatja, hogy az aktivizmus akkor lehet eredményes, ha az aktivisták nyitottak a tanulásra és a helyi közösségekkel való együttműködésre. A film tanulságai alapján az aktivistáknak tudatosan kell kerülniük azt a csapdát, hogy saját megoldásaikat ráerőltessék a közösségekre. Ehelyett olyan megközelítést kell alkalmazniuk, amely elősegíti a közösségek autonómiáját és erővel való felruházását, biztosítva, hogy a változások valóban a helyi igényekre reflektáljanak.

Források

Freire, Paulo (2005). *Pedagogy of the Oppressed*. The Continuum International Publishing Group Ltd.
<https://envs.ucsc.edu/internships/internship-readings/freire-pedagogy-of-the-oppressed.pdf>

A. B. Lee, Judith (2001). *The Empowerment Approach to Social Work Practice* (2nd ed.). Columbia University Press
https://www.researchgate.net/publication/304628424_The_Empowerment_Approach_to_Social_Work_Practice_Building_the_Beloved_Community_2001_Columbia_University_Press_New_York

Piekut, A., & Valentine, G. (2016). *Perceived Diversity and Acceptance of Minority Ethnic Groups in Two Urban Contexts*
https://www.researchgate.net/publication/301803373_Perceived_Diversity_and_Acceptance_of_Minority_Ethnic_Groups_in_Two_Urban_Contexts

Bajomi, L. P. (2006). Manipulál- e a média. *Médiakutató*
https://mediakutato.hu/cikk/2006_02_nyar/04_manipulal-e-a-media/

Romakép Műhely (2024). *Nyersanyag. Kerekasztal-beszélgetés*, március 20.
https://www.youtube.com/watch?v=t5P9cbS_OLc&t=860s

A Snajka és a fehér nő könnyei

Agócs Boróka

Azzal szeretném kezdeni a kifejezés és a hozzá kapcsolódó elméletek armadájának bemutatását, hogy ez a fogalom az Amerikai Egyesült Államok társadalmi viszonyainak leírására született, és így nem alkalmazható egy az egyben a Balkán és a kelet-európai országok viszonyainak leírására. Mindazonáltal én azt gondolom, hogy a fogalom érdekes lehet a Snajka: Elvárások naplója című film elemzése során, különös tekintettel a rendező és főszereplő, Tea Vidović Dalip filmben bemutatott nehézségeire és viselkedésére. Nem ismerem a film készítőjét, és semmiképpen sem akarom elvenni tőle a saját identitásának megnevezésének jogát. Én pusztán arról írok, amit a filmben láttam, őt mint karaktert és nem mint személyt kívánom elemezni. Mivel a "Snajka" egy dokumentumfilm, ez talán problematikus lehet, de megkísérlem a tőlem telhető legjobbat. Még azt is fontosnak tartom megjegyezni, hogy én magam is a későbbiekben definiált "one up/one down" típusú összetett identitással foglalom el a helyemet a magyar társadalomban, és általában a személyemben lévő interszekció "one down" részére koncentrálok, és nem vagyok mindig tudatában azoknak a privilégiumoknak, amiket a "one up" rész biztosít nekem. A fehér nő könnyeinek jelenségét (white woman tears) az író Luvvie Ajayi blogjáról kölcsönözött példával tudnám legjobban szemléltetni: „[...] egy fehér nő megbántva vagy kényelmetlenül érzi magát valami miatt, amit egy fekete bőrű ember mondott vagy tett. Ahelyett, hogy a szavait használná, sír. Bármi legyen is a helyzet kezdeti katalizátora, azonnal lecsillapítják, megnyugtattják és elkényeztetik. Isten tudja, hogy mindannyian láttuk, hogy egy fehér kinézetű nő könnyei leállítják a vitát, még akkor is, ha ő volt a konfliktus felbujtója.”² (Luvvie Ajayi, 2018.) A többségi társadalom tagjaként prezentáló nő ebben a szituációban ahelyett, hogy felelősséget vállalna, sír és ezért áldozatként jelenik meg a konfliktusban. Ahhoz, hogy bemutassam, hogy ez miért van a következőket kell elmondanom.

Mamta Motwani Accapadi "When White Women Cry: How White Women's Tears Oppress Women of Color" című tanulmányában (Accapadi, 2007, 208-215.) többek között arról értekezik, hogy bár a szexizmus a női léte alapvetően formálja, egy fehér nő léte alapvetően különbözik egy kisebbséghez tartozó nő lététől. Az ember különböző identitásai egymástól nem elválaszthatóak, és egy személy rassza nagy hatással van a nemének társadalmi megítélésére is. Accapadi leírja, hogy a történelem során a fehér nők az ártatlanság, a tisztaság és az erény paragonjaiként jelentek meg a társadalom szemében, és a privilegizált helyzetük ennek a státuszuk az elfogadásából fakadt, és fakad most is. Accapadi továbbá Dyer 2005-ös tanulmánya nyomán (Accapadi, 2007, 209.) leírja, hogy a társadalmi normákat a fehérek, a többségi társadalom szabja, szabják meg. Az, hogy ki jó vagy rossz, hogy mi alapján érhetünk el sikereket, és értékeliük ezeket, szintén ezen norma rendszeren belül határozódik meg. Ő egy ázsiai-amerikai és egy fehér nő, a Luvvie Ajayi által felhozott példához hasonló konfliktusa kapcsán a következőt állapítja meg: „Hogyan értékelhetnénk a helyzetet, ha észrevennénk, hogy e konfliktus alatt a fehér nő sírt, miközben az ázsiai-amerikai nő folytatja a beszédet anélkül, hogy hangszíne észrevehetően megváltozna? Társadalmi normáink arról tájékoztatnak bennünket, hogy a sírás tehetetlenséget jelez, ami automatikusan szimpátiát vált ki a fehér nő iránt.”³ Ezt a jelenséget ő azzal magyarázza, hogy egyrészt az ázsiai-amerikai nőt olyan,

² "Picture it: a white woman feels challenged or uncomfortable about something a Black person said or did. Instead of using her words, she cries. Instantly, no matter what the initial catalyst of the situation is, she ends up being appeased, pacified and pampered. Lawd knows we've all seen virtual white woman tears shut down conversation, even if she was the instigator of conflict." Fordította: Agócs Boróka

³ "How might we assess the situation if we noticed that during this conflict the White woman was crying while the Asian American woman continues to talk without any noticeable change in her tone of voice? Our societal norms inform us that crying indicates helplessness, which triggers automatic sympathy for the White woman." Fordítás: Agócs Boróka

(Amerikára is) jellemző sztereotípiák alapján ítélik meg ebben a helyzetben, mint például, hogy a keletázsiaiak robotszerűek, érzelemmentesek. Továbbá a fent említett norma meghatározás miatt, a fehér nő megélt valósága válik a külső szemlélő számára láthatóvá a szituációban. A könnyei legitimizálják ezt a felfogást.

Alison Phipps 2021-es "White tears, white rage: Victimhood and (as) violence in mainstream feminism" című cikkében (Phipps, 2021, 81-93.) a #MeToo mozgalom kapcsán a rassz és a nem interszekcionalitásáról ír. Többek között arról értekezik, hogy fehér nők, főként a jobboldali ideológiákba hajló, radikális feministák, hogyan használják a könnyeiket arra, hogy elvegyék az "áldozat" státuszt a nem-fehér nőktől, illegitimizálva ezzel a szenvedésüket.

Mamta Motwani Accapadi tanulmányában ír még az általa "one up/one down", szabadfordításban "egy előnyös/egy hátrányos" interszekcionális identitásokról is. (Accapadi, 2007, 210.) Ez megnevezés nála azt jelenti, hogy ha egy személynek van egy többségi, vagy "előnyös" (például fehér vagy férfi) identitás szeglete, és van egy kisebbségi, vagy elnyomott aspektusa is (például nő vagy fekete). Az "előnyös" és "hátrányos" (ups/ downs) aspektusok nem oltják ki egymást, hatnak egymásra, és az interszekcionalitás elméletének értelmében nem vizsgálhatóak ezért egymástól külön.

A Snajka: Elvárások naplója című filmről, különös tekintettel a készítő Tea Vidović Dalipra, és a filmben megjelenő identitására

Tea Vidović Dalip 2023-as filmje Mirsaddal kötött házasságukról szól, annak nehézségeiről. Tea horvát, Mirsad pedig koszovói roma, a saját, és családjaik házasságáról, és házasi életéről alkotott képei merőben eltérnek. Tea kameráján keresztül kísérjük végig a közös életük, és családjaik életének nagy eseményeit: három esküvőt, az első gyermekük születését. A bemutatott mindennapokba, és így a film részeként a kettejük különböző társadalmi háttérébe és helyzetébe is beleláthatunk. A kapcsolat konfliktusait is bemutatja egy film, ami néha a rasszizmus általános jelensége, néha egy csillogó esküvői ruha körül jelennek meg.

A film 2024. április 17-én, az OSA Centrális Galériában, a Re:Verzió és a Romakép Műhely közreműködése-képpen lezajlott vetítése után, a panelbeszélgetés (3.) során Haragonics Sára, Dr. Gulyás Klára és Dr. Müllner András a következő véleményt fogalmazták meg a filmmel kapcsolatban. Egyrészt Tea talán tudatos vállalásként, talán szándékolatlanul néha antagonistikus szerepben jelenik meg a filmben. Nem érti például, hogy Mirsad, a férje, aki koszovói roma, miért nem tudta befejezni az iskolát, miért kell neki pénzt hazaküldenie. A panelbeszélgetés vendégei azt spekulálták ezzel kapcsolatban, hogy ha szándékolta ez a szerepvállalás, azért történt, hogy a Tea által fontosnak tartott témák kijöjjenek, megvitatásra kerüljenek a filmben. (3./ panelbeszélgetés 53:10). Ebben az antagonistikus szerepben Tea "one up" identitás-szekciója kerül előtérbe. Akkor is, amikor a film első szakaszában férjét, Mirsadt lecígyázzák, és Tea arról győzködi őt, hogy ne tegyen semmit. De mint azt a panelisták, Haragonics Sára és Dr. Gulyás Klára megállapítják, Tea tanul a film során, változik a viszonya a rasszizmushoz. Miután őt és a gyerekét éri atrocitás, kimennek tüntetésre is. A panelbeszélgetés vége felé előkerült az is, hogy a meghívott vendégek véleménye szerint, Tea bizonyos dolgoknak túl nagy feneket kerít, és még az ön sajnálatás szó is elhangzott. A film arról szól, hogy Tea milyen nehézségekkel néz szembe, amikor Mirsad családjába próbál beilleszkedni. Azonban a film egy házasságról szól, ami két ember, két fél kapcsolata, és a "Snajkából" Mirsad fele kimarad. A filmnek ezt az aspektusát egyébként a panelisták is nehezményezték. Tea véleményem szerint a film során túlságosan tudatában van az identitása "one down" szegletének, annak, hogy nő, és ezt is hangsúlyozza ki. Kimaradtak a filmből a Mirsaddal, a kultúrájáról folytatott beszélgetések (ha voltak ilyenek) és a nehézségek kerülnek központba. Emellett nem emeli ki a saját "one up" aspektusát, és pont ez válik a filmben előnytelenül hangsúlyossá, az önsajnálatás szerencsétlen látszatát keltve a nézőben. Ezt egyébként a panelbeszélgetés során Haragonics Sára is megfogalmazta. (3. /panelbeszélgetés 56:10) Ezt a hatást fokozza, hogy Mirsad helyzetéről csak

véletlenszerűen tudunk meg ezt-azt. A pár Horvátországban ismerkedett meg, ott kötött házasságot és ott is él, Tea szüleivel. A film fókuszát képező kulturális különbségek csak akkor jelennek meg, amikor Mirsad családját látogatják meg Koszovóban. Tea a saját problémájáról és élethelyzetéről forgatott egy filmet, és a filmben sajnos, véleményem szerint nem reflektált megfelelően a saját privilegizált helyzetére. Természetesen emellett nem akarom elvitatni, azt, hogy a megélt nehézségei valóságosak és validak lennének.

Itt visszatérek a tudatosan vagy szándékon kívül vállalt antagonisták szerepéhez, és az esszé elejét képező elméleti részhez. Azáltal, hogy a fent ecseteltekkel Tea szerencsétlen módon egy enyhén önsajnáltató képet fest, közel táncol a fehér nő könnyeinek jelenségéhez. Akarva-akaratlanul a helyzet áldozataként ábrázolja önmagát, és ezzel, akárcsak egy síró fehér nő, invalidálja Mirsad, mint kisebbséghez tartozó személy nehézségeit. A film egyáltalán nem fókuszál arra, hogy az, ami Teának nehézséget okoz a családba való beilleszkedés során, az Mirsadt is okozott nehézséget, amikor igyekezett a horvát társadalomba asszimilálódni. És mint azt az esszé első felében leírtam, az átlagos, többségi társadalomhoz tartozó szemlélő, a többségi társadalom által felállított normarendszerben navigálva Teában talán a fehér nőt, mint a "tökéletes áldozatot" látja. Számomra erre az értelmezésre erősített rá a cím is, ami a "Snajka"-val a házasság után a férjhez költöző meny patriarchátusban gyakori képét idézte a szemem elé, míg az "Elvárások naplója" alcím egy nehézkes, csak Tea részéről kompromisszumot kívánó folyamatot vetített nekem előre. A film mindeme számomra nehézkes aspektusa mellett is élvezetes és helyenként kiemelkedően tapintatos, pontos és nehéz, kifejezetten elgondolkodtató.

Szakirodalom

Accapadi, Mamta Motwani (2007): When White Women Cry: How White Women's Tears Oppress Women of Color, *College Student Affairs Journal*; Charlotte Köt. 26, Kiad. 2, (Spring): 208-215.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ899418.pdf>

Ajayi, Luvvie (2018): About the Weary Weaponizing of White Women Tears, 04.17.
<https://awesomelyluvvie.com/2018/04/weaponizing-white-women-tears.html> (utolsó letöltés: 2024.05.26.)

Dyer, R. (2005). The Matter of Whiteness. In P. S. Rothenberg (Ed.), *White Privilege: Essential Readings on the Other Side of Racism* (pp. 9-14). New York: Worth Publishers

Hamad, Ruby (2018): How white women use strategic tears to silence women of colour, *Guardian*, 05.07. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/may/08/how-white-women-use-strategic-tears-to-avoid-accountability> (utolsó letöltés: 2024.05.26.)

Phipps, A. (2021). White tears, white rage: Victimhood and (as) violence in mainstream feminism. *European Journal of Cultural Studies*, 24(1), 81-93. <https://doi.org/10.1177/1367549420985852>

Romakép Műhely (2024) Snajka: Elvárások naplója. Kerekasztal-beszélgetés, 2024.04.24.
https://www.youtube.com/watch?v=KWmVb_Djtd0&t=5s (utolsó letöltés: 2024.05.26.)

SNAJKA: DIARY OF EXPECTATIONS - film adatlap, Verzió filmfesztivál honlapja, 2023.
https://verzio.org/en/2023/films/snajka_diary-of-expectations (utolsó letöltés: 2024.05.26.)

Szembenézés. Rendező: Haragonics Sára, Vimeo <https://vimeo.com/259055353> (utolsó letöltés: 2024.05.26.)

Snajka. Dolgozat a Romakép Műhely 2024-es évadjához

Dobos Kitti

Előzetesen tudni kell, hogy negyedéves tanárszakos hallgató vagyok az ELTE-n, magyar-média szakpárral. Ezt az órát kötelezően szabadon választhatóként választottam, és nagyon érdekesnek, hasznosnak találom – a tanári pályához is szükséges szerintem. Ebben a félévben magyarból van egy Szociolingvisztika nevű óráim, melyet most szeretnék hasznosítani a dolgozat megírása folyamán (kétnyelvűség [Snajka], transzlingválás [Snajka], tehetséggondozás [Nyersanyag], cigány gyermekek az oktatásban [Nyersanyag], cigány kultúrák láthatatlanságának problémája [Snajka]). Illetve a tanári óráimhoz kapcsolódóan, szociopszichológiai, illetve különböző differenciált tanulási témákat szeretnék alapul venni. Ehhez kitűnő elemzési lehetőség a Nyersanyag, illetve a Snajka, így ezzel a két filmmel szeretnék részletesebben foglalkozni.

Dolgozatomban írok arról is, hogy a kétnyelvűség hogyan jelent meg a Snajkában, itt gondolok Tea és a férje kislányára. Ha már Snajka, akkor a kulturális különbségekre is kitérek, saját tapasztalatokat is megosztok. Ugyanis én Nógrád megyéből származom, itt születtem, itt élek, és egészen a gimnázium Salgótarjánba jártam iskolába és rengeteg cigány barátom lett az évek során. Sok tapasztalatot és belátást nyertem a kultúrájukba, a világukba. A Nyersanyaggal kapcsolatban sokkal több mindent lehet elemezni, ugyanis pedagógiai szempontból kitűnő. Annyi a különbség, hogy filmrendező emberek mentek a kis faluba a gyerekekhez, de lehettek volna akár tanárok is. Ilyen szempontból nézve a roma felzárkóztatás és tehetséggondozás kiemelt téma, amelyet a dolgozatom alatt szívesen boncolgatok. Illetve itt jön képbe a fentebb említett magyaros és tanáris tárgyaim, vagy akár a médiareprezentáció.

Nem feltétlenül a cigány gyerekek oktatása volt a lényeg a Nyersanyagban, de ezzel a tehetséggondozó tábormal be tudom hozni azt, így szeretnék részletesen beszélni a film alapján a transzlingváló pedagógiai programról. A transzlingváló pedagógia nem rég indult (2017-ben), aminek nem csak a tehetséggondozás és felzárkóztatás a célja, de az is, hogy a roma gyerekek az általuk beszélt cigány nyelven és magyarul is beszéljenek, sikeresen. Mivel az átlagos magyar iskolákban teljesen elfelejtették, hogy a roma gyerekek kvázi kétnyelvűek (már akik nem asszimilálódtak nyelvileg, és nem magyar egynyelvűek). Ettől lesz láthatatlan a nyelv – és ezzel együtt a kultúra is (ezt a láthatatlanságot említettem feljebb). A Nyersanyag kapcsán szeretnék beszélni arról, hogy az ilyen tehetséggondozó programok miért fontosak, és hogy miért kéne minél több ilyen csinálni a roma, illetve a hátrányos helyzetű gyerekeknek.

A Nyersanyaggal kezdeném. A sztori az, hogy egy filmes csapat érkezik egy nevenincs nagyon kicsi, párszáz fős faluba azért, hogy a helyi fiataloknak segítsenek és közösségépítő, művészeti szakkört tartsanak. Ezeknek a fiataloknak nagyrésze cigány származású, roma gyerekek voltak, illetve volt köztük nem roma gyerek is. Mindegyik általános iskolás forma, vagy maximum gimnázium eleje. A filmes csapat (egy rendező férfi, operatőr férfi, és a rendező férfi barátnője, aki a workshop vezető) hamar elnyeri az ott élők bizalmát, a gyerekekkel is gyorsan megtalálják a közös hangot, a szülőikkel is, a polgármesterrel is. Ahogy egyre jobban megismerik őket, és egyre több napot ott töltenek a faluban, akkor látják, hogy mekkora az elnyomás itt, illetve, hogy a polgármester keze (és hatalma) hova és meddig ér el. A polgármester egy uborkafarmot vezet, amelyből a falu él. Mindenki ezen az uborkafarmon dolgozik, és nagyon sok mindent ezzel tudnak helyettesíteni. Például, ha nem tudsz fizetni a boltban, akkor menj el dolgozni a farmra, ott ledolgozod a pénzt. Ez nyilván morális és jogi

kérdéseket is felvet, de, ezt a kisboltos füzetbe felírkálós módszert már én is láttam saját szememmel. Amikor a filmesek megtudják, hogy a polgármester visszaél a hatalmával, akkor a rendező úgy dönt, hogy egy leleplező dokumentumfilmet forgat róla. Ez az egész nagy botrányokat szül és minden ártatlan lakót veszélybe sodor. A Nyersanyag és a filmben készült leleplező dokumentumfilm is körülbelül egy modernkori rabszolgaság mutat be.

De én most a cigány gyerekek felzárkóztatására, tehetséggondozására fókuszálnék. Ezzel a témakörrel foglalkozott Pál András is, aki például drámaszakköröket tartott roma gyerekeknek. (Pál) Sok olyan program és alapítvány van, ami ezzel a problémakörrel foglalkozik, ott van például a Tanítsunk Magyarorszáért, ahol elsősorban rossz körülmények közül jövő gyerekeknek segít, sajnos nagyrészüket roma. Illetve itt megyénkben van az egyik központja, Tar, itt is zajlik a TMO Program. A Nyersanyagban is hamar felfedezték, hogy a duci roma kisfiúnak (sajnos nem emlékszem már a nevére) is van tehetsége pl. az operatőrködéshez. Csak úgy lehet fejleszteni, ha abban részt is veszünk, ez a részvételi projekt, amelyről Szombati Kristóf ír, szintén a Nyersanyag kapcsán. (Szombati) De ezek csak úgy tudnak kiderülni, ha foglalkoznak vele és felfigyelnek rá. Az a legnagyobb problémás kiindulópont, hogy sok cigány gyermek a szociális háttérüket tekintve nem tud kitörni otthonról, bármennyire is szeretne. A Nyersanyagban az előbb említett roma kisfiú nagyon szegény körülmények között él testvéreivel és édesanyjával. Az édesanyja a falu uborkafarmján dolgozik, de egészségügyi problémák miatt a kisfiúnak is menni kell oda dolgozni és segíteni az anyukájának. Ez egybeesik a szakkörrel, így a fiú nem tud eljárni rá és kiteljesedni az operatőrködésben. Nagyon magas a morzsolódási arány az iskolában is, sokan az érettségiig se jutnak el. De ez ellen, mi tanárok is tehetünk. Persze vannak extrém esetek, amikor a hagyományuk, kultúrájuk készítetik arra, hogy ne végezzék el az iskolát (erről lentebb majd beszélek), és az ellen sajnos nem tudunk tanárként se tenni sokat. Nagyon pozitívnak láttam a filmben, hogy ítéletmentesen és elfogadó szemmel viszonyultak az összes gyermekhez bőrszíntől és származástól mentesen. A tanári közösségi gyakorlatomat Nógrád megyében, Bátonyterenyén a Fáy András Technikum, Gimnázium, Szakképző Iskola, Szakgimnázium, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégiumban végeztem. Itt csak roma diákokkal voltam (14-20 évesek). Itt a kollégiumban laknak és az itt dolgozó pedagógusoknak az a feladata, hogy konkrétan az életre nevelik őket, ez egyfajta felzárkóztatás – ez volt az én feladatom is. Illetve ezen kívül van tehetséggondozó része is, ami nem iskola szervezte program, hanem a pedagógusok maguk csinálják. Például én minden héten (amíg ott voltam) egy nagyon tehetséges fiút tanítottam gitározni, illetve a lányokkal angoloztunk, irodalmat tanultunk. Ők is kiakarnak törni, és nagyon sok szomorú és elkésérítő sztorit hallottam tőlük, úgyhogy ez még jobban megerősítette bennem, hogy igenis figyeljünk oda a roma gyerekek tehetséggondozására (mert amúgy nagyon is tehetségesek sok ágazatban) és felzárkóztatásra, mert otthon talán nem kapnak akkora segítséget, amekkorát kéne, a tanárok meg csak átsiklanak felette. A Telex írt egy cikket még 2021-ben, amiben a téma az, hogy készül a következő tíz évre a romastratégia. A probléma az, hogy a roma felzárkóztatással foglalkozó civil szervezetek nyilvánosságra hozták a kormány romastratégiájának a pontjait, miután a belügyminisztérium nem vonta be ezeket a civilszervezeteket a stratégia kialakításához, pedig kérték. A civilszervezetek szerint teljesíthetetlen az, amit a belügyminisztérium kiadott a kezéből. „A szervezetek szerint a készülő stratégiából hiányzik a koherencia, nincsenek benne valóban teljesíthető és számonkérhető elemek, és nem vet számot a magyarországi cigányság és romapolitika olyan alapvető problémáival, mint a cigányellenesség, a pályázati források elterelése és a stratégiai célokkal ellentétes szociálpolitikai irányok. „Legyen valami, aztán meglátjuk, mi lesz!” – szerintük nagyjából így lehet összefoglalni az egyelőre csak tervezetben létező új romastratégia lényegét.” (KOLOZSI)

A Snajka egy horvát nő (Tea) és egy roma férfi (Mirsad) kapcsolatáról, szerelméről, házasságáról, és még ennél többről szól. Az alcíme is érdekes a filmnek, Elvárások naplója. A film koncepciója az, hogy

maga Tea levideózza az integrálódását ebbe az új hagyományba, családba (egyébként ez is érdekes kérdés, hogy mennyire hiteles, ha saját magad csinálod saját magadról a dokumentumfilmet). A roma hagyományokról szeretnék beszélni, melyeket személyesen átéltem – ezt a dolgot elején említettem. Osztálytársam volt egy roma fiú, hívjuk Zolinak. Zoli még csak tizenhárom éves volt, hetedikesek voltunk, amikor önként ott hagyta az iskolát, mert a hagyományuk arra ösztönözte, hogy szerezzen magának feleséget. Így is lett. Most, hogy Zoli már huszonhárom éves, két nagyobb gyereke is van, meg egy felesége. Zolival nekem jó volt a viszonyom, sokat mesélt a hagyományairól, például érdekes volt, amikor mondta, hogy nem akar elkésni a házassággal, mert az nagy szegény. Nekem nyilván sokkoló volt, hogy mivel lenne elkésve, szinte még gyerek. Kitűnő tanulmány ehhez a témakörrel Tóth Anna Júlia Nagy Boglárka és írása, melyben azt fejt ki a Snajka mentén, hogy nem válogathatsz a hagyományokból. (Tóth-Nagy) Ebbe születesz, a családod ezt a kultúrát ápolja évtizedek óta, nem törheted meg. Ilyenkor igaz azt hiszem a mondás, hogy vagy megszoksz, vagy megszöksz. Ha jól emlékszem, akkor Zoli megszöktette a menyasszonyát, ez is egy hagyomány a cigányoknál. Az esküvő nagyon nagy felhajtás volt, rengeteg emberrel, minden csupa arany, mindenki a legdíszebb ruhájában, rengeteg étel, zene, tánc. A Snajkában is ezt láttam, érdekes, hogy pár országgal arrébb is ugyanolyan a hagyományuk, mint Magyarországon. Illetve a filmben is, amikor Tea ruhát próbált, akkor mondta Mirsad mamája, hogy olyan ruha kell, amin látják az emberek, hogy ők tehetősek, mennyi pénzüik van. Ez Zoli esküvőjéről is elmondható volt. Egy másik osztálytársnőm, hívjuk Biankának, szintén ott hagyta az iskolát, még, amikor általános iskolások voltunk, mert őt megvették száz aranyért. Tisztán emlékszem, hogy akkor, amikor ezek történtek, mennyire lesokkolt minket, sokan bántották őket, kinevették, de az egyik tanárunk úgy döntött, hogy csináljanak a hagyományairól egy kiselőadást történelem órán, és nagyon jó volt. Bianka lovári nyelven is beszélt, és egy részét az előadásnak lovári nyelven tartotta. A Snajkára vonatkozóan a Romakép Műhely kerekasztal-beszélgetésében, szó esett arról, hogy a kislányuknak, Fridának, biztos, hogy krízisekkel kell szembenéznie, identitás válsággal – mondta Dr. Gulyás Klára. (Romakép)

Ebből kiindulva a cigányság kétnyelvűsége nagyon érdekes téma. Ugyanis ez egy tévhit, hogy egy magyarországi cigány (most róluk fogok beszélni), csak magyarul beszél. Nem feltételezhetjük ezt, illetve azt sem, hogy 100%-os ismerete van egy cigány származású embernek a magyar nyelvről. Azok egynyelvűek, akik teljesen asszimilálódtak nyelvileg, és tényleg csak magyarul beszélnek, magyar az anyanyelvük. De rajtuk kívül vannak a kétnyelvűek, akik vagy romani, vagy beás nyelven beszélnek még a magyar mellett, és akár ezek a nyelvváltozatok az elsődleges anyanyelvük. A romanihoz tartozik a lovári, a romungró (ez a magyar cigány), a beáshoz meg a ticsán. Tehát, mint a saját történetemből említettem, Bianka is beszélt lovári nyelven és ez volt az első, és utolsó alkalom, amikor azt láttam, hogy egy tanár odafigyelt erre. Sajnos ez csak egy egyszeri eset volt, pedig fontos lenne, hogy a mai diákok több tudást kapjanak cigány osztálytársaiktól a hagyományairól, nyelvükről. A Snajkában is kérdés, hogy Tea és Mirsad közös kislánya milyen nyelven fog majd beszélni. Sajnos itthon a cigányság kétnyelvűsége, ahogy Szalai Andrea is említi tanulmányában, „láthatatlan”. (Szalai) Nem foglalkoznak azzal, hogy ők nem csak magyar beszélők, rengeteg helyen egyszerűen erről nem vesznek tudomást. Így egy olyan cigány gyermek, akinek valamelyik roma nyelv az elsődleges anyanyelve, nagy hátránnyal indul az iskolában, mert így olyan, mintha egy idegen nyelven magyaráznának neki, ő meg alig ért valamit. Ennek a nyelvi problémának a „javítására” indult el 2017-ben a transzlingváló program. Erről a programról Heltai János Imre ír tanulmányában. Témája, hogy a transzlingváló program mennyire növeli az iskolai sikerességet a roma gyerekeknél. (Heltai) Ennek lényege, hogy a cigány gyermek eldöntse, hogy a magyart, vagy az általa használt és ismert cigány nyelvet szeretné dominánsabban alkalmazni és így tanulni, beszélni az iskolában – de végső cél, mindkét nyelv párhuzamos alkalmazása. Ahhoz, hogy megnézzék, hogy a gyermek melyik nyelvet preferálja elsősorban, különböző felméréseket végeztek. Illetve az iskolában körül veszi őket

a hagyományuk. A termeket, a falújságot díszítik a roma kultúra különböző elemeivel. A program célja, hogy a két nyelvet párhuzamosan használják, és megtanulják, hogy mikor, melyik helyzetben használják a magyar vagy a cigány nyelvet. Mindenképp a kétnyelvűség erősítése a lényeg, hogy ne legyen többé láthatatlan.

Összegezve, kiemelten fontosnak tartom, hogy tanárként, de emberként is odafigyeljünk a hátrányos helyzetű vagy roma gyermekek helyzetére, és segítsük őket. Felzárkóztatás, tehetséggondozás, transzlingválás. Kapják meg ők is a lehetőséget!

Szakirodalom

Heltai János Imre – Jani-Demetriou Bernadett. 2019. A transzlingváló pedagógiai orientáció hatása az iskolai sikerességre, Anyanyelv-pedagógia, 1. <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=769> (A letöltés dátuma: 2024. 05. 20.)

Kolozsi Ádám. 2021. Nem mutatja meg a minisztérium a roma felzárkóztató szervezeteknek a roma felzárkóztatás stratégiáját, Telex, 03.31. <https://telex.hu/belfold/2021/03/31/nem-mutatja-meg-a-miniszterium-a-roma-felzarkoztato-szervezeteknek-a-roma-felzarkoztatas-strategiajat> (A letöltés dátuma: 2024. 05. 20.)

Pál András: Roma felzárkóztatás és tehetséggondozás, <https://radnotiszinhaz.hu/hirek/roma-felzarkoztatas-es-tehetseggondozas/> (A letöltés dátuma: 2024. 05. 20.)

Romakép Műhely. 2024. Snajka: Elvárások naplója | kerekasztal-beszélgetés. internetes forrás: https://www.youtube.com/watch?v=KWmVb_Djtd0 (A letöltés dátuma: 2024. 05. 20.)

Szalai Andrea. 2007. Egységesség? Változatosság? A cigány kisebbség és a nyelvi sokféleség. In: Bartha Csilla (szerk.), Cigány nyelvek és közösségek a Kárpát-medencében. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó

Szombati Kristóf. 2011. Uborkák és emberek. A fejlesztés részvételi projektje Igriciben, anBlok (Akció/kutatás szám), 5. szám, 101-103. <https://epa.oszk.hu/02700/02725/00004/pdf/> (A letöltés dátuma: 2024. 05. 20.)

Tóth Anna Júlia, Nagy Boglárka. 2023. „Nem válogathatsz a hagyományokból. Vagy mindent, vagy semmit.” Verzó blog, nov. 21. <https://www.verzio.org/hu/blog/snajka-diary-of-expectations-eltemedia> (A letöltés dátuma: 2024. 05. 20.)

A *Snajka* című film elemzése

Hrotkó Luca

A "Snajka" című film érzékeny portréja egy horvát nő, Tea életének, aki házasságát a kulturális különbségek árnyékában éli meg. A narratíva középpontjában a személyes konfliktusok állnak, amelyeket legtöbbször férje, Mirsad koszovói cigány származása okoz. A film számos eseményen keresztül mutatja be a különböző kultúrák találkozását és az ebből fakadó nehézségeket, mint például egy rokon esküvője, ami rávilágít arra, hogy a kulturális integráció nem mindig zökkenőmentes. Tea felfedezi, hogy "nem válogathat a hagyományokból," hanem el kell fogadnia vagy el kell utasítania azokat. Kislányuknak pedig fel kell készülnie az identitásával kapcsolatos potenciális konfliktusokra, mivel kevert származással rendelkezik. A film így nem csupán egyéni történetként, hanem a kulturális integráció és az identitás kihívásainak szimbólumaként is értelmezhető.

A kulturális különbségek és az integráció kérdése kiemelt szerepet kap a "Snajka" című filmben. Tea és Mirsad házassága különböző kulturális háttérből fakadó konfliktusokat hoz felszínre. Tea horvát, míg Mirsad koszovói cigány származású, ami számos különbséget jelent életmódjukban, hagyományaikban és társadalmi normáikban. Az ilyen különbségek jelentős feszültséget okozhatnak, ahogy a film is ezt jól ábrázolja. A házasságukban megjelenő kulturális különbségek nemcsak személyes szinten, hanem a szélesebb társadalmi kontextusban is jelentős hatással vannak rájuk. Jelen esetben a film kontextusában a kulturális integráció, mint aktív folyamat jelenik meg, mely során a két fél egy közös kulturális normarendszer felépítésén dolgozik.

A film egyik fontos jelenete a rokonok esküvője, ahol különböző szokások és hagyományok találkoznak. Teának szembe kell néznie azzal, hogy nemcsak Mirsadt, hanem az egész családjának meg kell felelnie pontosan a különböző kulturális normák miatt. Ez az esküvői jelenet megmutatja, hogy a kulturális különbségek hogyan okozhatnak konfliktusokat, amikor a szereplők közös életet próbálnak építeni. Tea megpróbálja megtalálni a helyét ebben az új környezetben és megpróbál a lehető legjobban asszimilálódni, de folyamatosan váratlan kihívásokkal szembesül.

A film kontextusában fontos megemlíteni a romák társadalmi integrációjának kihívásait. A nyelvi és kulturális elkülönülés az integráció akadályai, és az ilyen jellegű kihívások áthidalása különösen nehéz lehet a vegyes házasságokban. A romák és a többségi társadalom közötti különbségek több szinten befolyásolják a mindennapi életet és az integrációs folyamatokat (Bernát Anikó, 2006. pp. 135.). Tea és Mirsad házassága ezen különbségek szimbóluma, ahol Tea folyamatosan küzd azzal, hogy beilleszkedjen Mirsad családjába és kultúrájába, miközben megpróbálja megőrizni saját identitását is.

A film továbbá bemutatja, hogy a kulturális integráció nem csak az egyének szintjén jelent kihívást, hanem a tágabb családi és közösségi kapcsolatokban is. Tea és Mirsad közös élete során számos alkalommal szembesül azzal a ténnyel, hogy különböző háttereik jelentős mértékben befolyásolják kapcsolatukat. Mirsad családja gyakran elvárja, hogy Tea alkalmazkodjon az ő szokásaihoz, ami további feszültséget eredményez. Ez a dinamika rávilágít arra, hogy a kulturális különbségek és az integráció kérdései mélyen gyökereznek a mindennapi életben és a családi kapcsolatokban.

Egy másik fontos gondolat, hogy különbözik a romák helyzete Közép-Kelet Európában, és ez rámutat arra, hogy a kulturális integráció folyamata számos akadállyal jár (Bernát Anikó, 2006. pp. 118.). Ezek az akadályok gyakran strukturális jellegűek, mint például a szegregáció, a diszkrimináció és a

társadalmi kirekesztés. Tea és Mirsad házasságában ezek a tényezők mind jelen vannak. A kerekasztal-beszélgetésen szó esett arról, hogy ezen akadályok gyakran sztereotípiákból erednek, aminek a gyökere a nem helyes ábrázolásban van. Ahogy Dr. Gulyás Klára is elmondta, a film ilyen szempontból a valóságot mutatta, viszont nem feledkezhetünk meg arról a tényről sem, hogy minden családnak mást jelent a kultúra és más hagyományokat tartanak fent. Az, hogy ezeket hogyan mediáljuk, és milyen értékelést, következtetéseket vonunk le belőle, az lesz a döntő abban, hogy ezeket az akadályokat megerősítjük, vagy feloldjuk.

Az identitás és az önkifejezés kérdésköre is központi szerepet játszik. Tea dilemmája, hogy hogyan találja meg helyét Mirsad kultúrájában, miközben saját horvát identitását is meg kívánja őrizni, áthatja az egész narratívát, az egyik legnevezetesebb példa erre a rokon esküvője kellős közepén gerjedő konfliktus. A hagyományok és az egyéni identitás közötti konfliktus folyamatosan jelen van, és Tea próbálja egyensúlyba hozni ezeket az ellentéteket. Tea számára ez az esemény egyfajta próbatétel, ahol meg kell mutatnia, hogy képes-e beilleszkedni Mirsad családjába és követni az ő szokásait. A beszélgetés során felmerült ide kapcsolódóan az is, hogy például a viseleti kultúra különbözősége milyen jellegű konfliktust okoz, és ez mennyire van hatással Tea saját kulturális identitására, miközben törekszik arra is, hogy megfeleljen az új, törvényes családjának is. A probléma abból eredeztethető, hogy Mirsad családjában kiemelt szerepet kap a viselet minősége, külleme, egyfajta státuszszimbólum is, ami Tea esetében kulturálisan nem jelenik meg, más háttérből származó identitása miatt ez is egy konfliktusforrás. Ő kifejezte, hogy a viselet kötelező léte sérti az egyéni identitástudatát, és kényelmetlen élményt nyújt. A kompromisszum lehetőségének hiánya is mutatja, hogy Tea kulturálisan milyen nehéz helyzetben találja magát, miközben megfelelni igyekszik.

Egy megjelenő gondolat a roma közösség identitásának megtartása és a nem romáktól való elhatárolódás kérdése (Bernát Anikó, 2006. pp. 120.). Ez a kérdés a filmben is megjelenik, ahol Tea szembesül azzal, hogy a hagyományok elfogadása vagy elutasítása fogja befolyásolni az identitását és helyét a családban. Tea ráébred, hogy "nem válogathat a hagyományokból," és el kell döntenie, hogy teljes mértékben elfogadja-e azokat, vagy elutasítja. Számomra a "mindent vagy semmit" elv szélsőséges példának bizonyult, személyes tapasztalatból kiindulva szükség van a személyes érdekek, vélemények, kulturális szokások bizonyos szintű megtartására, hogyha ezáltal az identitástudat nem szenved csorbát. Jelen példa nem teszi ezt könnyűvé, vagy egyáltalán elérhetővé, ami nem a leggyakoribb élethelyzet.

A film ezen kívül rávilágít arra is, hogy a vegyes házasságokban élő gyermekek identitása hogyan alakul. Tea és Mirsad kislányának fel kell készülnie az identitásával kapcsolatos potenciális konfliktusokra, mivel kevert származással rendelkezik. Az ilyen helyzetekben a gyermekek és felnőttek egyaránt gyakran kettős identitással rendelkeznek, és nehézségekbe ütközhetnek, amikor megpróbálják meghatározni, hova is tartoznak igazán (Paloma Gay Y Blasco, 2008. pp. 27.).

Az identitás és önkifejezés kérdése tehát nemcsak Tea, hanem az egész család számára kihívást jelent. A hagyományok és a személyes vágyak közötti egyensúly megtalálása, valamint az identitás megőrzése és az integráció összetett feladat, amely számos egyéni és közösségi szinten is megoldandó problémát jelent. Tea és Mirsad küzdelmei megmutatják, hogy a kulturális különbségek és az identitás kérdései nemcsak az egyéni, hanem a közösségi szinten is jelentős hatással vannak.

Tea személyes küzdelmei és az identitásával kapcsolatos problémák szélesebb kontextusba is helyezhetők. „A „roma” egy elnyomott, de ugyanakkor mégis ellenálló nép gazdag kulturális örökségét és méltóságát lenne hivatott kifejezni, amely már utal a roma nép egységes történelmére és érdekazonosságára is.” (Paloma Gay Y Blasco, 2008. pp. 28.). Önálló haza lévén alkalmazkodniuk

kell az adott ország kulturális igényeihez, megtartva a saját, örökölt azonosságtudatukat. Ez a kettős identitás keresése és az ebből fakadó konfliktusok jól tükrözik a nem roma Tea helyzetét a filmben, hiszen neki is be kellett illeszkednie egy idegen ország kulturális közegébe.

A "Snajka" című filmben a hagyományok és a modernitás közötti ütközés is központi szerepet kap. Tea és Mirsad kapcsolatában folyamatosan jelen van az a feszültség, amely a hagyományos életmód és a modern élet elvárásai között húzódik. Míg Mirsad családja szigorúan követi a hagyományos cigány szokásokat, Tea modern, nyitottabb szemléletet képvisel.

A filmben abban a jelenetben, amikor a pénz hazaküldése válik a konfliktus okává, Tea megpróbálja elmagyarázni Mirsadnak, mennyire fontos megtalálni az egyensúlyt a modern élet és a hagyományok között. Ez a jelenet jól mutatja, hogy a két világ közötti feszültség hogyan befolyásolja mindennapi életüket és kapcsolatukat. A hagyományok betartása, különösen a szigorú családi és közösségi szabályok, gyakran akadályozzák a modern életvitel és a személyes szabadság érvényesülését.

A hagyományos romák és a modern társadalom közötti ellentétek számos esetben komoly konfliktusokat eredményeznek (Paloma Gay Y Blasco, 2008. pp. 34.). Ezek a konfliktusok nemcsak a mindennapi életvitelben, hanem az értékrendben és a jövőbeni tervekkel kapcsolatos elképzelésekben is megmutatkoznak. Tea és Mirsad számára ez az ellentét állandó kihívást jelent, és gyakran kénytelenek kompromisszumokat kötni annak érdekében, hogy megőrizzék kapcsolatukat és családjuk egységét.

A roma közösségekben a családi és közösségi elvárások különösen erősek, és jelentős hatással vannak az egyének életére (Paloma Gay Y Blasco, 2008. pp. 47.). Ezek az elvárások gyakran korlátozzák az egyéni szabadságot és a személyes döntéshozatalt, különösen a nők esetében, akiknek gyakran kell alkalmazkodniuk a család és a közösség szabályaihoz. Tea helyzete jól tükrözi ezeket a kihívásokat.

A "Snajka" című filmben a női szerepek és a szabadság kérdése szintén központi téma. Tea, mint horvát nő, modernebb és függetlenebb szemléletet képvisel, míg Mirsad családjában a nők hagyományos szerepeket töltenek be, és szigorúan követik a családi és közösségi elvárásokat. Ez a különbség jelentős feszültséget okoz Tea és Mirsad kapcsolatában, valamint Tea és Mirsad családja között. Ilyen konfliktust figyelhetünk meg a már fent említett viseleti jelenetnél a film elejéről. Ugyan ez nem nyílt, hanem inkább belső konfliktus, mégis jól példázza a női szerepek betöltésében tapasztalható különbségeket ezen két személyes kulturális identitáson keresztül. Személyes kulturális identitás alatt itt az egyén önazonosságának azon részét értjük, amelyet kulturális öröksége, hagyományai, nyelve, értékei és normái határoznak meg, és amely révén az egyén azonosítja magát egy adott kulturális csoporttal.

A film egyik jelenetében Tea küzd azzal, hogy megtalálja helyét Mirsad családjában, ahol a nőknek hagyományosan alárendelt szerepük van. Tea azonban nem hajlandó teljesen feladni saját függetlenségét és modern szemléletét, ami gyakran konfliktusokhoz vezet. Ez jól mutatja be, hogy a női szerepek és a szabadság kérdése is befolyásolja az egyének életét és kapcsolatait.

“A hagyományos cigány családokban megkövetelt, alárendelődésre épülő női szerep” a szigorúan meghatározott feladatokat és felelőségeket is magával vonzza. (Neményi Mária. 2007. pp. 48.) Ezek az elvárások gyakran korlátozzák a nők szabadságát és önállóságát, és jelentős hatással vannak életükre és jövőbeni lehetőségeikre. Tea helyzete jól tükrözi ezeket a kihívásokat, megmutatja, hogy nehézségekkel kell szembenéznie, amikor megpróbálja megőrizni saját identitását és szabadságát Mirsad családjában.

A "Snajka" című film végül a jövőkép és a remény kérdését is érinti. Tea és Mirsad kapcsolatában, valamint kislányuk jövőjében is megjelennek ezek a témák. Tea számára az egyik legnagyobb kihívás az, hogy hogyan biztosíthatja kislányuk számára a lehetőséget, hogy szabadon választhassa meg saját identitását és életútját. A beszélgetés során felmerült az, hogy nagyban befolyásolja az előítélet az egyének identitását, ami hogyha atrocitásokkal szembesül, akkor jelentősen sérülni fog, fejtette ki Dr. Gulyás Klára. Hogyha biztosítunk megfelelő platformokat, alkalmakat, ahol lehetőségeket kapnak fiatalok arra, hogy találkozzanak egymással, az nagyban tudja segíteni az egészséges identitás-formálódást is.

A film egyik záró jelenetében Tea és Mirsad arról beszélnek, hogy milyen jövőt képzelnek el kislányuk számára. Tea azt akarja, hogy a lánya szabadon választhassa meg, melyik kultúrához akar tartozni, és hogyan akar identitása szerint élni. Ez a jelenet megmutatja, hogy a jövő gondolata és a kulturális integritás hatással vannak a család döntéseire és jövőbeli terveire is.

A vegyes házasságokban élő gyermekek számára különösen fontos, hogy lehetőséget kapjanak arra, hogy szabadon választhassák meg saját identitásukat és életútjukat (Burány Hajnalka és Juhász Lassú Kornélia. 2016. pp.18.). Ezek a gyermekek gyakran kettős identitással rendelkeznek, és nehézségekbe ütközhetnek, amikor megpróbálják meghatározni, hova is tartoznak igazán. Tea és Mirsad kislánya számára a legnagyobb kihívás az lesz, hogy hogyan tudja megőrizni mindkét kultúrához való tartozását, miközben szabadon dönthet saját életéről.

A "Snajka" című film tehát nemcsak egyéni történetként, hanem a kulturális integráció és az identitás kihívásainak szimbólumaként is értelmezhető. A film bemutatja, hogy a kulturális különbségek és a hagyományok hogyan befolyásolják az egyének életét és kapcsolatait, valamint, hogy a vegyes házasságokban élők milyen nehézségekkel szembesülnek a saját identitásuk és helyük megtalálása során. Tea és Mirsad küzdelmei rávilágítanak arra, hogy a kulturális különbségek és az integráció kérdései mélyen gyökereznek a mindennapi életben és a családi kapcsolatokban. Végül a film reményt és jövőképet is ad a szereplőknek, hogy megpróbálják megtalálni az egyensúlyt a hagyomány és a modernitás között, és hogy kislányaiknak megadják a választás szabadságát.

Szakirodalom

Tóth Anna Júlia, Nagy Boglárka: „Nem válogathatsz a hagyományokból. Vagy mindent, vagy semmit.”
2023. november 21. kedd

<https://www.verzio.org/hu/blog/snajka-diary-of-expectations-eltemedia> (Letöltés: 2024.06.25.)

Bernát Anikó: A magyarországi cigányság helyzete közép-kelet-európai összehasonlításban.
(elektronikus verzió, készült 2006-ban)

https://www.tarsadalomkutatas.hu/site/kkk.php?TPUBL-A-691/publikaciok/tpubl_a_691.pdf

(Letöltés: 2024.06.25.)

Blasco, Paloma Gay Y: Cigány/roma diaszpóra. Egy összehasonlító perspektíva. REGIO. Kisebbség, Politika, Társadalom. 19. évfolyam, 2008. 4. szám. p. 25-49. (Fordította: Galántha Gergely)

<https://kisebbségkutato.tk.hun-ren.hu/uploads/files/archive/1027.pdf> (Letöltés: 2024.06.25.)

Neményi Mária: "...igen, vannak cigányok". Tanulmányok. Esély 2007/4

https://www.esely.org/kiadvanyok/2007_4/NEMENYI.pdf (Letöltés: 2024.06.25.)

Burány Hajnalka és Juhász Lassú Kornélia: Nyelvhasználat a kétnyelvű családokban. 2016.
https://verbi.org/wp-content/uploads/2016/11/Szociolingvisztikai_terepmunka.pdf (Letöltés:
2024.06.25.)

A Snajka: Elvárások naplója című film elemzése

Redling Blanka

Absztrakt

A dolgozatom témáját két aspektusból választottam ki. Az egyik egy személyes vonatkozás, hiszen a párom félig etióp nemzetiségű. Magyarországon született, de azért érezhető rajta, az identitásában, hogy ingadozik a bőrszíne miatt. A másik, hogy számomra a Snajka: Elvárások naplója film tetszett a leginkább az összes közül. Nagyon elkaptam a könnyed hangulata. Ledöntötte bennem a dokumentumfilmekkel szemben állított téves gondolataimat és nagyon jól szórakoztam alatta. A későbbiekben tehát beszélni fogok a multinacionális házasságok történelméről, leginkább a múltban hozott tiltó törvényekről. Ezt az Amerikai Egyesült Államokra és Magyarországra szűkítettem és ilyen vonatkozásban fogom részletezni is. Ezek után a kevert házasság nehézségeiről és esetleges pozitívumairól is szót ejtek a végén. Mindezt a Re:Verzió-n levetített Snajka: Elvárások naplója című film és az azt követő Romakép Műhely által szervezett kerekasztal beszélgetés segítségével teszem meg. A legvégén az összegzésben pedig konklúziót vonok és kifejtem a saját véleményemet is a témával kapcsolatosan.

Kulcsszavak: Multinacionális, Házasság, Etnikai, Snajka: Elvárások naplója, Amerikai Egyesült Államok, Magyarország

Történelmi kontextus

A történelem során rengetegszer próbálták meg tiltani és megakadályozni a különböző etnikai csoportok keveredését. Erre a legalkalmasabb módszer, a házasság intézményének szabályozása. Egy példa ezek közül a zsidó törvények a II. világháborút megelőző időszakban, amikor is törvényellenesnek minősítették egy zsidó és egy nem zsidó házasságkötését. Történelem tanulmányaink kapcsán ez mindenkinek ismerős lehet. Azonban Amerikában még korábban, a rabszolgaság idején is hatályban voltak hasonló rendelkezések, ugyanis törvény tiltotta rabszolga és szabad ember között a házasságot. Ezekre a példákra mind a későbbiekben is ki fogok térni. Tapasztalhatjuk a modern világban, hogy ezek az intézkedések elévültek és szépen lassan felszámolásra kerültek a világ legtöbb pontján. Azonban a későbbiekben részletezem az Amerikai Egyesült Államok erre vonatkozó törvénykezéseit a történelem során és hazai viszonylatban is ismertetem a magyar házasságra vonatkozó törvényeket és rendeleteket.

Amerikai Egyesült Államok

Amerikát a XXI. században a szabadság országaként ismerik a legtöbben. Sőt évtizedekkel ezelőtt is ennek reményével emigráltak rengetegen az USA-ba, a világháborúk okozta borzalmak és megtorlás elől. Azonban ez nem mindig volt így. Az Egyesült Államokban az 1600-as évek elejétől majdnem az 1800-as évek végéig Afrikából áthurcolt rabszolgákat tartottak. Az első házassággal és színesbőrűekkel kapcsolatos törvényt Marylandben jegyezték le, 1664-ben, amiben kimondják, hogy angol nők nem házasodhatnak fekete, rabszolga férfiakkal. Ez a tiltás eléggé nem specifikus, ugyanakkor az etnikai hovatartozási különbségeket is magába foglalja. (Pascoe, 1991.) Tehát az előbbi szerint csak a fehér nők nem házasodhatnak fekete, vagy esetleg őslakos férfival. Ugyanakkor a fehér, angol férfiak létesíthettek informális kapcsolatot, tehát házasságon kívüli szexuális

kapcsolatot, olyan nőekkel, amelyek etnikailag más csoportokhoz tartoztak. Emiatt az 1860-as években kialakult egy új angol fogalom, amely a kevert rasszúakat foglalja magában, ez pedig a „miscegenation” szó lett. A későbbiekben a fehér férfiak feleségül is vettek tőlük etnikailag eltérő nőket, azonban a férj halálával semmissé is teheték az egész házasságot. Erre egy példa, 1921, Oregon államban egy fehér, amerikai férfi meghal, majd az összes hagyatékát elveszik őslakos feleségétől és érvénytelenítik a majdnem 30 évig tartó házasságukat. A férj fiútestvére örököl meg mindent. (Pascoe, 1991.) Csupán csak egy évszázaddal a rabszolgaság felszámolása után a szociológusok a multinacionális házasságokban látják az asszimiláció kulcsát. A Chicago-i Egyetem egykori oktatója Robert Park szerint rossz oldalról nézik az emberek ezt. Ugyanis ő azt mondja, hogy túlságosan rassz oldalról van megközelítve, miközben az egész inkább mélyen gyökerező gender sztereotípiák miatt alakul úgy ahogy. Például a japán nők nőiesebben viselkednek, néznek ki, mint fehér társaik, így esetlegesen a férfiak jobban vonzódnak hozzájuk. Egészen későn, 1967-ben nyilvánították ezeket a törvényeket alkotmányellenesnek. 1977-ben, kevesebb, mint fél évszázada azonban Utah államban fennálltak házassággal kapcsolatos tiltó törvények, amelyek az azonos nemű házasságra vonatkoztak. Amerika a rabszolgatartó nemzetből két évszázad alatt nőtte ki magát a szabadság országává. Tett is azért, hogy kiérdemelhesse ezt az elnevezést.

Magyarország

Magyarországon nem találkozunk a rabszolgatartással kapcsolatos törvényekkel, itt a házasságot más aspektusból próbálják meg keretek közé igazítani. Jelenleg nemi szempontokat szem előtt tartva hoznak törvényeket az állam vezetői. Régebben, az 1700-as években a házasság felett az összes bevett vallásfelekezetenél a hozzá tartozó egyházi bíróság gyakorolta a hatalmat, saját törvényei értelmében. Ezt a rendelkezést II. József vezette be, 1786-ban, majd véglegesen 1791-ben lépett érvénybe. 1840-ben azonban a XXIX. cikk szerint a fentebb említett törvényben az izraelita vallást gyakorlókról, vagyis a zsidókról nem tesznek semmiféle említést, tehát őket nem veszik a többi, bevett vallás gyakorlóinak közé. 1867-ben egy másik rendelet azonban az izraelita vallást gyakorlókat a keresztény vallást gyakorló polgárokhoz hasonlóan polgári, politikai jog gyakorlására jogosította fel, vagyis bevették őket a törvénybe. Ezáltal saját házassági törvényi jogait nem ismerték el. Ugyanezen évben szentesítették az 1863-ban kibocsátott rendeletet az udvari kancelláriánál, amelyben szabályozták a zsidók házassági ügyeit. (Tóth, 1896.) Magyarországon a házasság intézményének egységes jogát 1894-ben adták ki. Tehát az egyházak különféle házassági jogait egységes magyar házassági jogokként kezelték. Az egységes házassági joghoz kötelezővé tették a polgári házasságkötést és az egyházi bíráskodást felváltotta az állami. Egyből két szempont miatt is könnyebbé teszi ezt a fajta intézményt, az egyik, hogy ez nem foglalkozik a vallási vonatkozásokkal. A másik pedig, hogy megengedi a házasság felbontását is. A polgári házasságkötésen kívül azonban mondhatjuk, hogy az egyházi esküvő sosem ment ki a divatból. Kopott a fénye, de ma is nagy sikernek örvend. A fent említett kiadvány nem hivatkozik a II. világháború előtti zsidó törvényekre, hiszen akkor még meg sem történtek. Ezekből 4 van, a nulladikként emlegetett numerus clausus, amely korlátozta a zsidó vallást gyakorlók számát az egyetemeken. Az első törvény megtiltotta nekik, hogy állami intézményekben dolgozzanak, a második földeken és ingatlanok felett szerzett tulajdonjogot tiltotta. Az utolsóban pedig megfosztották őket a politikai és a gazdasági élet részvételi lehetőségétől. 1935-ben a nürnbergi törvények megtiltották, hogy zsidók és nem zsidók házasságot kössenek, tehát kevesebb, mint egy évszázada még voltak életben etnikailag eltérő személyek házasságkötését szabályozó, tiltó intézkedések. (Karsai, 2002.) Hazánkban a zsidókat sújtotta a legtöbb nehézség a történelem folyamán. A XXI. században az egynemű házasságok kerültek terítékre, leginkább a 2020-as években. Egyáltalán nem nyújt az állam nekik semmiféle támogatást, sőt inkább próbálják nehezíteni a dolgukat. Tehát, ami Amerikáról elmondható a szabadsággal kapcsolatban az Magyarországon jelenleg a szöges ellentéte.

Nehézségek és tapasztalási lehetőségek egy multinacionális kapcsolatban/házasságban

A multinacionális kifejezést olyan párokra, esetlegesen házastársakra használjuk, amelynek tagjai nem azonos etnikai csoportba, vagy rasszba tartoznak. Az egész világon rengetegen vannak, akik ilyen egységben élik az életüket, azonban számos nehézséggel és akadállyal találkozhatnak közös létezésük során. (Nicols, 2023.) Egy olyan aspektus jutott eszembe, amely csak nehézség lehet. Ezek azok a jogi szabályozások, amelyek megnehezíthetik a házasságkötést. Ma már a legtöbb országban nincsenek életben tiltó törvények, azonban ha nem azonos országban élnek esetleg ki is toloncolhatnak valakit. Erre nyújthat megoldást a házasság. Vannak azonban olyan nehézségek, amelyek egy újabb tapasztalási és tanulási lehetőséggel is járnak, amelyek sokat hozzá is tehetnek a párok, vagy akár csak egy személy életéhez is. Ilyen a nem azonos anyanyelv. A legjellemzőbb ilyen esetekben az, ha mind a ketten beszélnek egy harmadik nyelvet. Azonban ez lehetőséget nyújt egy új nyelv megismerésére, megtanulására, ami azt gondolom, hogy minden szempontból egy nagyon hasznos új tudást ad. Az integrálódás egy új kultúrába sok nehézséggel tud járni. Ahogy a Re:Verzió Snajka című film vetítése után történő beszélgetésen is elmondták az egyik félnek, aki az adott kultúrában nevelkedett, egyértelműek a csoport rítusai. Például ők egy koszovói, roma esküvő kapcsán beszélgetnek az etnikai szokások különbözőségéről. Egy horvát feleség és egy koszovói férj az utóbbi családjának az esküvőjén vendégek és a férj nem készítette fel elég jól az ilyenkor történő szokásokra feleségét, amiből vita alakul ki kettejük között. Vajon ez egy etnikai vita, vagy egy párkapcsolati? Esetleg egy párkapcsolati, amelyet etnicizáltak? Dr. Gulyás Klára, kulturális antropológus szerint ebben a helyzetben a férj ebben a szokásban nevelkedett, tehát számára természetesek azok a rítusok, amelyek egy esküvő alkalmával előfordulnak a saját népcsoportjában, így elfelejtette ezekre felkészíteni a feleségét a számára teljesen triviális eseményekre, amiből egy párkapcsolati vita keletkezett, miszerint a nő nem érzi magát komfortosan úgy, hogy azt se tudja mi történik és ez kényelmetlenül érinti. Ugyanakkor ezek az integrálódási folyamatok közelebről engednek betekintést egy teljesen ismeretlen kultúrába. Másik etnikai csoporthoz tartozó házastársak személyes közelségből figyelhetik meg a szokásokat, rítusokat és a mindennapi életet. Amellett, hogy sok nehézséggel jár, egy nagyon izgalmas és egyedi tapasztalást eredményez, még akkor is, ha úgy igazán soha nem lesz teljesen az övé. Ahogy Dr. Gulyás Klára is mondta: „Hiába tanulja azt a kultúrát, (a férfi kultúráját), de megélni azt valószínűleg soha nem fogja tudni.” Ezzel egyidejűleg, ha már a különböző szokásokból fakadó nehézségeket valahogyan leküzdötték, akkor jön a gyermek. Az már egy teljesen más terep, amikor két etnikailag különböző ember utódot nemz és el kell döntenie, hogy ki és mennyit ad neki át. Azonban az előítéletek és az identitáskrizisek egész élete során kísérni fogják őt. Ahogy Dr. Gulyás Klára is kiemelte, ez attól független, hogy ki milyen támogatói környezetből érkezett, hiszen atrocitások valószínűleg érni fogják, hiszen a gyermek egy kisebbségi csoportot is képvisel a többségi társadalomban. A filmben a fentebb is említett nő és férfi és a kislányuk elmennek egy tüntetésre, annak az apropóján, hogy egy járókelő megjegyzést tett a fehér édesanyához tartozó barna kislány bőrszínére. Ez egy fontos pillanat, mert az elején, amikor férjét éri hasonló atrocitás, akkor teljesen más a véleménye, hogy ezzel együtt kell élni, azonban, amikor édesanyaként éli át a kislánya mellett, akkor ő is úgy érzi, hogy fel kell szólalnia.

Összegzés

A Snajka film alapján választottam ezt a témát, vagyis a multinacionális házasságokat, de ez sokkal régebbre visszanyúló probléma. A történelem során is láthatóvá vált, hogy még hazánkban is voltak olyan tiltó törvények, amelyek az etnikumok bármiféle keveredését tiltják, nemcsak rassz, de vallási tekintetben is. Így nem csoda, ha ezek a történelemben visszavezethető tények még a mai napig is kihatással vannak, csak nem tiltások formájában, hanem rasszizmusként. Fent is láthattuk, hogy egy apró kislányt is érnek már ilyesfajta atrocitások, amelyek az identitása részévé válnak. Izgalmas

azonban a multinacionális, vagy kevert házasság, hiszen itt az alapvető kompromisszumok mellé etnikai szokásokból eredőket is kell hozni. Azonban rengeteget tanulhatnak és ismerhetnek egymás által, ami minden embernek csakis a javára válhat.

Szakirodalom

Pascoe, P. (1991). Faji, nemi és interkulturális kapcsolatok: A multinacionális házasság esete. *Frontiers: A Journal of Women Studies*, 12*(1), 5-18. University of Nebraska Press

Tóth, A. (1896). A magyar házassági jog rendszeres kézikönyve. Budapest: Eggenberger-féle Könyvkereskedés

Karsai, L. (2002). A magyarországi zsidótörvények és -rendeletek, 1920–1944

https://www.hetek.hu/hit_es_ertekek/201402/24_ev_22_zsidotorveny Letöltés dátuma: 2024.05.25.

Nicols, J. (2023. november 21.). Multinacionális házasság: definíció, történelem és törvények.

<https://study.com/academy/lesson/interracial-marriage-definition-history-laws.html> Letöltés dátuma: 2024.05.25.

Romakép Műhely (2024): Snajka: Elvárások naplója | kerekasztal-beszélgetés, április 24.

https://www.youtube.com/watch?v=KWmVb_Djtd0&t=245s Letöltés dátuma: 2024.05.25.

Együttműködés és köszönetnyilvánítás

Hasonlóan az elmúlt évadokhoz, 2024-ben is több szervezet, intézmény és szakember segítette a Romakép Műhely munkáját, amelyért ezúton is köszönetet mondunk.

Blinken OSA Archivum

Budapest Galéria (Gadó Flóra kurátor)

Cékla – Tilos Rádió (Bari Judit és Galyas Éva műsorvezetők)

ELTE BTK Hallgatói Önkormányzat

Független Médiaközpont (Jamriskó Tamás elnök)

Haver Alapítvány Informális Zsidó Oktatási Alapítvány (Félix Anikó elnök)

Magyar Újságírók Szövetsége (Rajos Éva irodavezető, Kocsi Ilona elnök)

Petőfi Irodalmi Múzeum (Czékmány Anna múzeimpedagógus, Ortmann Anna gyakornok)

Phiren Amenca (Daróczi Anna emberi jogi aktivista)

Rehab Critical Mass (Surányi Judit főszerző)

Verzió Nemzetközi Emberi Jogi Dokumentumfilm Fesztivál (Somlyai Fanni koordinátor)

Javaslatok a jövőbeli Romakép-moderátorok számára

Nézd meg előre a filmeket!

Keress és olvass a filmekkel, a szereplőkkel, a rendezőkkel, a gyártókkal, a bemutatókkal (fesztiválokkal, vetítésekkel) kapcsolatos kritikákat, tanulmányokat, interjúkat!

Nézd a filmeket olyan szemmel, hogy milyen társadalmi-kulturális kérdéseket tárgyalnak, és tárd fel ezek hátterét!

Figyeld meg, hogy milyen formában és stílusban készültek a filmek, és elemezd őket ebből a szempontból is!

Kutasd a vetítés helyszínéül szolgáló intézmények történetét!

Gyűjts információkat a programra meghívott vendégekről, olvass tőlük cikket, nézd meg, milyen tevékenységet folytatnak!

Ha mintákat szeretnél látni, akkor nézz meg 1-2 Romakép-programot a Romakép Műhely honlapján, hogy lásd, hogy működik a moderálás és a témák elővezetése!

Fogalmazz meg kérdéseket, aztán a program előtt ezeket személyesen is beszéljük át!

Ha van olyan hallgatótársad, akivel szívesen moderálnál együtt, akkor csináljátok ketten!

További információk

A Romakép Műhely honlapja: <http://www.romakepmuhely.hu/>

A Romakép Műhely Facebook-oldala: <https://www.facebook.com/romakepmuhely>

A Romakép Műhely Youtube-csatornája: <http://www.youtube.com/romakepmuhely>

A Minor Média/Kultúra Kutatóközpont honlapja: <http://www.minormedia.hu/>

A Minor Média/Kultúra Kutatóközpont Facebook-oldala:

<https://www.facebook.com/minor.media.kultura>

A Minor Média/Kultúra Kutatóközpont Youtube-csatornája:

<https://www.youtube.com/channel/UCC6BryKe6hy-rVBe4-8XO6w>